Incipit tractatus de ɔtractibus habēs duas ꝑtes magistri henrici de hassia.

Capitulū primū de iugo laboris originali.

In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo Tanta erat illius ꝑme trāsgressionis culpa qua de statu felici in quo gen⁹ hominū cōditum fuit cecidit ꝙ nō suffecit in penā pcci parētis ꝑmi maledictio terre in ope suo et ꝙ in labore ex ea ɔmesturus esset cūctis diebus suis Sed adiecit deus In sudore vultus tui. vesceris pane tuo donec reuertaris in terrā Quasi apte diceret ade. transgressione ꝑcepti qđ posui tibi meruisti nō soluz cū labore nc̄aria vite adquirere que gratis habuisses. sed cū graui labore sudorē educente Quo cū cunctis diebus attrit⁹ fueris secutura est mors penaꝝ seuissima Quia dixit donec reuertaris in t̄rā. Istud est penale onus ineuitabile iusto dei iudicio humeris filiorū adam impositū De quo scp̄tū ē Graue iugū sup filios adam a die exitus de ventre matris eoꝝ vsqz ad diē sepulture in matrē omniū id est in terrā de qua homo formatus fuit Verūtamē filij adam conati sunt diuersis studijs et ingenijs onus istud excutē de humeris suis Quidam temptauerūt si fortassis aliq̄ arte aut rerū virtute possent imortales fieri Alij intelligētie clariorl. de hoc desp̄antes studuerūt. quō et rerū virib⁹ vita pn̄s ad vltimū humane periodi in sanitate cōseruari posset ⁊ ꝓfecerūt Quia erāt de illis qui artē medicine inuenerūt ꝑutilem. qua licet et pena mortis nō posset auferri. potest tn̄ deferri et a molestijs egritudinū q̄ ducūt ad mortē plimū mitigari Sic ⁊ de filijs adā aliqui penale iugū laboris a se repellere diuersis studuerūt ingenijs. varijs conati sūt modis rebus abūdare vtilib⁹ in ocio sn̄ laboē q̄dā furtis. q̄dā rapinis alij latrocinijs. alij vsuris et ɔtractib⁹ vsurarijs. aliqui mēdicitate. aliqui hypocrisi ⁊ ceteris innumerl. mōis et adq̄rendi ingenijs iniquis q̄b⁹ plurimi filioꝝ adam nisi sūt ⁊ adhuc nitūtur in ocio diuitijs abundare Istis qui dū volūt a se excutere iuste a deo impositū on⁹ laboris se supponunt grauissimo oneri pccoꝝ. quo postq̄z hic duxerūt in bonis dies suos in pūcto trahunt̄ ad infernū Sensati aūt filij adam nō sic sed suspirose recolētes quō iusto dei iudicio pro peccato pr̄is onus laboris pro vite nc̄arijs impositū est patient̄ humeros supponūt spe obtinēdi veniam pccoꝝ. et adquirēdi iustis laborib⁹ bona et vite pn̄tis et future. Hoꝝ q̄dā labore corꝑali nc̄aria sibi ⁊ alijs in

sudore vultus sui cōquirūt. vt rustici artifices ⁊ mercatores Alij dignioribus vacātes laborib⁹ merētur p̄dictoꝝ sudorib⁹ sustentari vt hi qui ciuilit̄ p̄sūt. nam hoꝝ solicitudine laboriosa ceteri pace gaudere dn̄t et tranq̄llitate sine q̄ subsistere nō pn̄t Silr ⁊ hi qui spūaliter p̄sūt. nā illoꝝ studiosis laboribus ip̄i ⁊ reliqui oēs spūalibus replēdi sc̄ bōis. ad q̄ obtinēda ceteroꝝ cūcti respicē dn̄t labores. Adhuc fuerūt de filijs adā digne extollendi qui intercise vtroq̄ vacabant labore corpali videlz ⁊ spūali De q̄bus erat apl̄s paulus qui manuū laborib⁹ ꝓpriarū sustentatus euāgeliū xp̄i gētib⁹ p̄dicabat Onus laboris moralis seu spūal̄ alleuiat̄ quidē doctrinis sapientū et scp̄turis p̄m sed non remouet̄ Sic et iugū laboris corpalis alleuiationē q̄dem posteri⁹ recepit ex sumētis et instrumētis ꝫ nō amotionem Iterū alleuiatū fuit qn̄ hominib⁹ politice ɔgregatis ampli⁹ nō quilibz ꝓprio labore ꝓcurabat om̄e qd̄ sibi nc̄ariū erat Sz vnus suis laborib⁹ hoc efficiebat. Alter aliud vt vn⁹ calceos alter pānos. Iste agros colebat ille vineas alius bestias educabat. et s̄m hunc modū onus laboris inter plures diuisum min⁹ grauabat Et q̄libet hoc mō laboribus diuisis ɔueniētius atq̄ sufficiētius hr̄e potuit ea quibus pn̄tis vite indiguit transactio. vtpote per ɔmutationes rerum ꝓ rebus. iuxta ip̄aꝝ equiualētiam in valore et vtilitate singulis competente

Capitulū. ij. de causis introductionū diuersarum

Unde a tēpe quo hoim genus ꝓpter cōmodum vite politice ɔgregari cepit indigentia humana plures cōmutationuz spēs introduxit de quibus sūt emptio. venditio. mutuatio. locatio. cōcessio. donatio. et hui⁹ modi Nā si quilibet homo hr̄et om̄ia q̄bus indiget nihil taliū esse oporteret. sicut fuisset si hominū genus lapsum nō esset de statu original̄ felicitatis In quo q̄libet sine commutationib⁹ seu hmōi ɔtractibus sufficientiā de om̄ibus q̄bus vita pn̄s indigebat habuisset. Tales ēgo ɔmutatiōes orte sc̄ in releuationē humane indigētie fragilitatis et miserie que pl̄imis indiget subsidijs ⁊ adiutorijs vt ita p̄sens vita transigat̄ vt ad futurā perueniatur Itaq̄ ꝙ ɔueniēs humane vite transactio requirat varias ɔmutationū spēs seu maneries manifestū est ɔsideranti humane nature lapse infirmitatē. et tā multiplicē indigentiā ꝙ nullus vel saltē pauci possēt sibi ꝓuidere de oib⁹ nc̄arijs vite vel de cunctis requisitis ad vitā sufficientē aut perfectā sine adiutorio alioꝝ mediantibus varijs rerū ɔmutationibus nec soluz aut p̄ncipaliter introducte fue

rũt ille ɔmutationes ꝓpter vitam
pñtem cõmode transigendã Sed
puto ꝙ magis ꝓpter amiciciaꝫ et
dilectionẽ inter hoies hñdã. Aut
ꝓpter bonũ ꝟtutis ex ɔmutationi
bus illis adq̃rendis. qñ indigẽtia
auxiliũ petere ɔpelleret. et pietas
virtutis amoẽ mutuũ daret ac lar
gitas inopib⁹ donũ ꝛbueret. Mia
vagis hospiciũ concederet ꝛc.

Capi iij. de diuersitate

hominũ de diuitijs et inopijs

EX his hr̃i põt quare expe
diẽtius est hoibus ad vir
tutẽ et finaliꝛ ɔsequendã
felicitatẽ vt sint dispares in extẽi/
oribus bonis q̃ꝫ pares. qꝛ concor
diam et amiciciã et pacẽ nutrit ꝙ
vn⁹ indiget de bonis alterius In/
diget dictis ɔmutationib⁹ iuuari
ab alio. ꝓpter qđ ex đina ꝓuiden
tia ita factũ est ꝙ quilibet q̃ntũli/
bet diues sit indiget adhuc multl.
alijs hoibus et eoꝝ ministerijs et
opibus varijs Sicut ecõuerso mꝛ
ti indigẽt de bonis diuitũ Qꝛ ẽgo
q̃libet hõ indiget alteri⁹ ad pacez
et amiciciã plus facit q̃ꝫ si homies
eẽnt pares in bonis exterioribus
Nã stante hui⁹ vite cõi cursu et cõ
ditione paritas talis amiciciã sol
ueret et discordias multiplicaret.
Prouidẽter ergo ad salutẽ fc̃m ẽ
vt sint in politicis cõitatib⁹ de bo
nis ad vitã nc̃arijs ꝑcise sufficien/
tiã hñtes. sint abundantes. sint et
deficiẽtes Inꝛ abũdãtes repiunꝛ
qui mediocriter hñt vltra q̃ꝫ eorũ

status req̃rit Repiunꝛ qui excessi/
ue supabũdant Ita inꝛ deficiẽtes
inueniũtur qui licꝫ minus nc̃itate
hẽant tñ tenuiter vitã transigunt.
Et inueniunꝛ qui om̃ino deficiunt
nihil possidẽtes vñ viuere possint
Et sũt isti ⁊ ꝑcedẽtes in multiplici
dr̃a Quia quidã sũt volũtarie ta
les vt aliq̃ religiosi viri Quidã nõ
volũtarie. quoꝝ adhuc aliqui de/
ficiũt in nc̃arijs ex eoꝝ culpa vel
ignauia. vel ex stultitia. eo ꝙ tẽpe
quo sibi laborib⁹ vt alij ꝓuidẽ po
tuerũt et debuerũt ocijs dediti se
neglexerũt Alij sunt qui sine culpa
eoꝝ ꝑuenerũt ad inopiã extremã
vel mediocrẽ. sicut hoc varijs euẽ/
tibus ⁊ modis ꝑt ɔtingere Horũ
inopia ꝑcipue releuãda ẽ ab his
qui vel mediocriꝛ vel excellẽter di
uites sũt Quoꝝ qꝛ etiã multe dr̃e
sũt nõ eq̃liter tenenꝛ sꝫuenire pau
ꝑibus Sũt eni q̃dã diuites qui di
uitias min⁹ licite adq̃rũt. qui tenẽ
tur ob hoc in recõpensã largi⁹ da/
re Sũt alij qui diuitias suas licite
adepti sũt. quidam cũ magnis la
borib⁹ et ꝑiculis Quibusdã sine la
boribus deo fortunã vertente ad
ip̃os diuitie affluxerunt et illi ad
aliq̃d ampli⁹ in releuatiõe pauꝑm
tenenꝛ ceꝛis eq̃liter abũdantibus

Ca. iiij. quare pauꝑes

cõmixti sũt diuitibus in policijs

ET si plus vnus q̃ꝫ alter te
neatur om̃es tñ suꝑhabẽ
tes aliq̃d ad bñficientiam

mouere debet qđ nõ ob aliud di/
uine pietate ꝓuidẽtie factũ est. ꝙ
pauꝑes ꝯmixti sũt diuitib⁹ Infir
mi sanis. ignorãtes sciẽtibus. ⁊ ge
neraliť mali bonis. nisi vt hi subue
niẽdo illis ꝯsequanť mercedez in
celis ⁊ illi beneficijs adiuti agant
grãꝝ deo actiones ipis ⁊ alijs in
salutẽ Hoc ergo mõ diuites sbue/
niẽtes pauꝑib⁹ de bonis terrenis
locupletanť in bonis eternis Ma/
gnũ ꝓfecto est mõrli hoi a deo cõ
cessũ esse vt ex bonis hui⁹ tꝑis vili
bus nullius momẽti ꝯpare possit
faciliť hic in terris bona excellen/
tissima sẽp duratura in celis. O si
hõ in hoc mũdo lutũ ꝓ auro com
mutare posset et lapillos quosqꝫ
ꝓ gẽmis ꝑciosis. puto ꝙ omi dili
gentia vbi et quõ hoc fieri posset
inq̃reret ⁊ a labore hui⁹ cõmutatõ
nis nũqꝫ donec ad extremuz esset
diues fact⁹ cessare vellet Sꝫ min⁹
infinite sũt omia ꝑciosa huius mũ
di ad bona celestia qꝫ lutũ ad au/
rũ aut arena exigua ad lapides ꝑ
ciosos Quid ergo nisi vere stulti
sũt hoies mõrles qui huius tẽpis
bona momẽtanea sũmo studio ñ
laborãt ꝯmutare ꝓ bonis eťnis.
bona mima ꝓ bonis maxis Infi
ma ꝓ sũmis. terrena ꝓ celestibus
Prudẽs ergo quisqꝫ mercator
postqꝫ cõmutatione bonorũ hui⁹
tꝑis ꝓ bonis terrenis diues fc̃us
est in terra studeat finaliter ex cõ/
mutatione tꝑaliũ ꝓ eternis etiam
diues fieri in celis Hec aũt cõmu/
tatio fit si homo diues subueniat
pauꝑibus ꝓꝑter xp̃m pia donatõ
ne. vẽditione. locatiõe. aut mutua
tione ꝛc cũ eos in anxietate esse vi/
derit aut pati nc̃itatez senserit. Di
ues ẽgo qui istis mõis pauꝑibus
pure ꝓꝑter deũ subuenit thesaurũ
in celũ sibi colligit de q̃ post hanc
vitã in eternũ viuet in gloria Qui
vero vẽditione vel locatione aut
mutuatione ꝛc. ꝓximo suo nc̃itatẽ
hñti subuenit intuitu lucri. aut re/
pendẽdi ꝑuitij onerando ꝓximum
suũ vsuris aptis vel velatis. vel si
ei carius vẽdit vel locat illud pro
quo hñdo pauꝑ est nc̃itatus non
sic Qui eni tales sũt pauꝑes nõ re
leuãt sed grauãt. nõ eis subueniũt
quos pauꝑiores reddũt et finaliť
ad extremũ inopie deducũt. Ad/
huc cũ ita faciẽtes ꝯmutant q̃daz
tꝑalia ꝓ eťnis sed nõ bonis possi
dendis in celo Sed ꝓ penis reci/
piendis ꝑpetue in inferno. Quis
ergo dicere posset q̃nte stultitie est
pro tã ꝑuo tꝑali lucro ꝑdere ꝑpe
tuã cũ ãgelis gloriã et eťnam cuz
demonib⁹ mereri miseriã? Hec sũt
ꝓꝑter q̃ tã clare et multipliciter in
scꝑturis vtriusqꝫ testamẽti de pie/
tate et mia faciẽda in ꝓxios nc̃i/
tatẽ hñtes ãmonemur Dictũ sal/
uatoris est luc̃. vi. ꝙ indigẽtib⁹ mu
tuatione subuenire debemus nihil
tꝑalis lucri inde sꝑantes Et alibi
ait Estote misericordes sicut et pr̃
vr̃ celestis misericors est. qui facit
solẽ suũ oriri sup bonos et malos
Et iteꝝ Beati misericordes qm̃ ⁊
ipi miam ꝯsequenť Et per ꝓꝑhaz

ait Cū videris nu dū operi eum q carnē tuā ne despexeris Et iterum Miam et miserationes facite vn⁹/ quisq; cū frē suo ꝓis et cōsibus hortamētis innumeris ꝓ mia habēda in paupes ꝓximos plene sē dīne scp̄ture. vbiq; hoc sonāt q aurib⁹ nr̄is iugiter inculcāt. visib⁹ offerūt. q exēplis ꝛfirmāt. nec putent diuites se ex scp̄turis ad faciendū opa pietatis. donatiōe. mutuatione. locatione ꝛc. solū hortari et moneri Sed sciant ꝙ tenenē ex his q̄ eis supsūt egētibus mōis p̄dictis ꝓuenire sub p̄cepto cui⁹ trās gressio mortalis est culpe.

Capi. v. de descriptōib⁹ ꝛmutationū de q̄bus agit

Ad excludendū ergo dam nabilē auaricie iniq̄tatem in cōmutationib⁹ p̄dictis cōn pietatē militantē q ad oñdendū salubrē equitatē in eisdē Prio videam⁹ q̄d sit vna queq; earuz. q q̄ ad quālibet req̄runt ac in q̄bus In vnaq̄q; ꝛmutationū illarū iustum cōsistat vñ loquēdo generaliter ꝓ ꝓbos. Iendicio est ꝛmutatio ꝓ quā vēdens transfert dñiuz suē rei in alter recepto p̄cio. Emptio est per quā in ementē transfert alteri⁹ rei dñium dato p̄cio Ad contractū emptōis req̄runt q̄nq; due ꝓsone et due res ꝛmutāde q dato cōditionalis vtriusq; hoc ē datio vni⁹ si altera det Et rōne hui⁹ dationis ꝛditionalis fit eq̄ trāslatio dñij rerū ꝛmutāde ꝓ De quibus q̄dē reb⁹ mō post inuētionē numismatis ꝓ cōueniētiori transactōne vite hūane pluriū vna est pecunia le p̄ciū Alia p̄cio tali ꝛmensurabil Pōt nihilomin⁹ adhuc sicut añ inuentionē numismatis res emi ꝓ re iuxta equalētiā eaꝝ in valorē vsuali vel in valore quo ad vsū hūanū Locatio ꝓm ysid̄ est cōmutatio q̄ res retēto ei⁹ dñio ad vsū cōcedit cū diffinitiōe mercedis Simplex ꝛcessio est qñ gratis fit talis p̄statio In locatione fit ꝛmutatio rei ꝓ p̄cio. vel rei pro re In ꝛcessione vero simplici. nō sic sicut nec in donatione et fideiussione. et ergo nō sic sumit ibi iustū et in p̄cedentib⁹ In istis eni et sim̄bus cōsistit iustū solū in grāꝝ actione laude vel seruitio ꝓm rōnem reddendis ab eo cui grā fit. In alijs vēo vtpote in emptione et locatione ꝛc. iustū nō sic accipit. sed penes equalētiā rerū in valore vsuali. seu penes eq̄litatē ꝓportionis earū ad mensurā valoris forensis vel vsualis seu ꝛsuetudinalis. Hec aūt mēsura penes quā attendendū est talismodi valor est quātitas indigētie humane Inde ꝓm Aristot. v. ethicorum Indigētia humana est mēsura naturalis cōmutabiliū Quod ꝓbi sic ꝓbant Bonitas siue valor rei attendit ex fine ꝓpter quē exhibetur dicēte ꝛmētatore. rij. metaphysice ꝙ nihil est bonū nisi ꝓpter causas finales sed finis naturalis ad quē

iustitia ɔmutatiua ordinat exteri/
ora cōmutabilia est supplementū
indigētie humane. verbi gr̄a Si in
digeo blado quo tu abūdas. ⁊ tu
indiges vino quo ego abundo ɔ
muto tibi vinum pro blado. et ita
vtraq; nr̄a indigētia est repleta. er
go supplementū indigētie hūane ē
vera mēsura ɔmutationū Sz sup
plementū indigētie rer̄ mensurari
oportet ꝑ indigentiā Maius eni ē
supplementū qđ maiorē supplet in/
digetiā sic̄ v̄bi gr̄a Quāto maior
est dolij vacuitas tāto pl⁹ de vino
req̄rit̄ ad implendū igit̄ ꝛc. Itē h̄
ꝓbat̄ signo. videmus eni ꝙ in illo
tp̄e quo vina deficiūt. q̄r magl. in/
digem⁹ eis fiūt cariora Sil'r vina
sūt cōiter cariora vbi nō crescunt
q̄z vbi crescūt Et nō nisi eo ꝙ illic
maior est eor̄ indigētia Itē in cō/
mutatiua iustitia nō estimat̄ p̄ciū
ɔmutabiliū ꝑm naturalē valorem
ip̄or̄ Sic eni musca plus valet q̄z
totū aurū mūdi Sed estimam⁹ va
lorē ip̄or̄ ꝑm ꝙ veniūt in vsū no
strū. Si dicatur si sic. hoc est si ꝑm
exigentiā est rerū valor q̄ntifican
dus seq̄ret̄ ꝙ paup̄ homo debēt
bladū emere ꝓ maiori p̄cio q̄z di
ues q̄r lōge magis indiget eo Itē
multa sūt valde cara q̄b⁹ modicū
indigemus Et sunt q̄bus diuites
vtūtur pro explēda voluptate vel
sua ābitione R̄ndet̄ ꝙ indigentia
homis istius vel illi⁹ nō mēsurat
valorē ɔmutabiliū. sed indigentia
cōis eor̄ qui inter se cōicare p̄nt
in vno loco regione vel ciuitate.

Adhuc de ista indigentia dicendū
est ꝑm ꝙ pōt esse paup̄m vel diui/
tū Accidit enim vtrisq; ɔcupiscere
pecunias et alias res ꝑm aristotl.
p̄mo rhetoricor̄ Paup̄i quidē ꝓ/
pter indigentiā nc̄arior̄ diuiti v̄o
ꝓpter concupiscentiā voluptatum
Vel ꝓpter defectū sup̄abundātie
vel verius ꝓpter insaciabilem diui
tiarū appetitū qui crescit in infini/
tum Qui facit ꝙ etiā multū habē/
tes paup̄es dicūtur. ꝑm illud Se/
nece Non qui parū habet. sed qui
plus cupit paup̄ est Accipiūtur er
go vno mō diuites et paup̄es ꝑm
h̄re multū et modicum de bonis
fortune et sic accipit eos vulgus.
Alio mō ꝑm sufficientiā et nō suffi
cientiā. hoc mō q̄ntūlibet multum
homo hēat si habitis ɔtentus nō
est paup̄ est. Dicēte Seneca Non
qui paruz habet ꝫ qui plus cupit
paup̄ est Et ecōtra habitl. ɔtentus
diues est. Duplex eni ꝑm ph̄os
diuitiar̄ mod⁹ ē Prim⁹ ē habē qđ
nc̄e ē Scđs ē h̄re qđ satis est ⁊ de
hoc contētum esse ꝛc.

Capi. vj. de causis ca

ristie seu penurie in policijs.

Ta iā manifestū est ꝙ ɔcupiscētia
qua vulgariter diuites reddūtur
veracit̄ miseri et paup̄es. est causa
vulgaris inopie ⁊ indigētie reliq̄/
rum que fit vbi et q̄ndo apud ali/
quos tātū deponit̄ et cumulatur
de bonis vtilibus que deus suffici
enter ꝓuenire fecit ꝙ cetēi defc̄m
patiūtur Ista est vna causa qua

in ciuitatibus et regiōibus quas auarorum occupat multitudo sepe p̄ciū seu valor rerū crescit et fit caristia licet ibi victualiū et ceterorū ad vitā vtiliū sit abūdantia Et hec multitudo cupidorum in ciuitate aliqua vel regione est causa caristie. Ita et mltitudo voluptuosorum ociosorū et vane gl̄iosorum qui pl̄ima p̄ter nc̄itatem cōsumūt Sed est et alia causa cōis qua p̄ciū venaliuz ascēdere solet et fieri caristia videlicet defect⁹ vel paucitas rerū vtiliū Hec aūt ꝓuenit varijs modis qꝛ vel ex imꝓpicio cursu aure vel rōne guerre vel ex grauamine seu ex impedimēto corꝝ qui res de regione in regionē de ciuitate in ciuitatez deferre solent. vel ꝓuenit ex paucitate laborātiū in rure aut eorꝝ turbatōne Prima causa caristie vl̄ penurie in ciuitatib⁹ detestabilis est qꝛ triū viciorꝝ est effectus puta auaricie gule et ignauie. ꝓpt̄ qd̄ a ꝓuidis et iustis reipublice gubernatorib⁹ et dispositorib⁹ talis causa omni arte et studio impedienda est ⁊ remouēda Secunda vero causa qꝛ ab ip̄is remouēi nō pōt. nec impediri quo ad p̄mū ei⁹ modū q̄ ē impropici⁹ tp̄m cursus quo qꝛ sepe accidit fames seu rerum caristia in penā pc̄corꝝ cōitatis patiēter toleranda et d̄ina ira actione p̄nie est placanda

Ca. vij. in quo arguūt̄ qui p̄sūt ꝓ eo ꝙ penurijs. modis

Quibus possunt nō obuiāt Erūtamē vbi ⁊ qn̄ hac decā accidit penuria in populo illi qui presunt necessitati cōmunitatis succurrere debēt ⁊ p̄nt diuersis mōis videlz p̄ciū rōnabile s̄m exigentiā rerꝝ que habentur taxando. fraudes mēsurarꝝ puniēdo Diuites vt sup̄flua vendāt cōpellēdo. mercatores ad regiones abundāter mittendo Rerū aduectores vtilium vndecūqꝫ venerint admittēdo. Abductores rerū de ciuitate vel regione ꝓhibēdo Iterum inutiles de cōitate eijciendo; Ociosos ad laboēs victui necessarios coercendo His itaqꝫ alijs qꝫ talib⁹ mōis p̄sides regionū ⁊ magistratus ciuitatū p̄nt notabiliter releuare inopiā que ex defectu vel paup̄tate rerū vtiliū accidit cōitati. vel ꝓpter pc̄ca vel aliūde Ex quib⁹ pōt vidēi q̄ꝫ ꝑuerse et impie agūt illi ciuitatū rectores Qui tēporib⁹ defectus rerū vtiliū vt vini bladi et similiū nō ꝓcurant vt adducant̄ aliūde. ꝫ nimiū ꝑuersi ꝓhibēt adduci nedū vinū ꝫ et ceruisiā medonē et alios paup̄m pot⁹ vsqꝫ ad hoc ꝙ vix pot⁹ aq̄ paup̄ibus ꝑmittit̄ vt diuites qui p̄sunt vina sua et res ceteras tā care vendere possint sicut volūt ꝛc.

Capi. viij. in quo excluditur multiplex presidētiū friuola excusatio.

Dicūt forte nō intēdim⁹ h̄ absit ꝫ ꝓhibem⁹ ceruisiaz ne si et de blado potaret̄ ⁊ comederet̄ cōitas h̄ret panis caristiam Itē si ꝓplus ꝯsuescēt potare ceruisiā ꝑiret tandē cultura vinea/

rum. Item ex p̄rogatiuis et p̄uile/
gijs ꝯcessis ꝓhibitiones tales fa
cere possum⁹ Itē cur nō licēt his
qui pl⁹ in colēdo vineas ꝑdiderūt
vt diuites de suis vinis reſuatis
damnū recupare Ipi etiā sūt qui
p̄ncipaliť portāt pond⁹ exactiōis
et steure. ergo licet eis quōcūqꝫ de
rebus suis lucrari q̄ntū pñt. Sed
q̄d sunt hec nisi excusatō in pccis?
Nōne vbi gr̄a in r̄gione hac tātū
bladū abundat ꝙ magna ꝑs de/
ducit̄ i regiōes circūiacētes? Nō/
ne sūt regiones multe min⁹ longe
de bladis hñtes vbi solū ceruisia
habeť ⁊ caristia panis nō est Itē
per caristiā panis se excusātes nul
lam rōem hñt ꝓhibēdi ne ceruisia
aliunde adducať vel de blado ab
alia regione adducto hic decoq̄ť
Scda eoꝝ ratio min⁹ valet q̄a
videm⁹ ꝙ in regionibus fecūdis
vbi est vel fuit solū cultura agro/
rū ꝓ frumētis. plurimū cōis vict⁹
est copiosior Quid etiā boni vēit
cōitati ex nimio cultu vineaꝝ Nō/
ne inde vēit ebrietas. discordia. lu
xuria. homicidia ⁊ similia vicia Et
si diuitib⁹ ad cumulandū pecūias
talis cultura ꝓsit tñ finaliter pau
peres destruit Tū qꝛ euentus cre
menti vineaꝝ dubi⁹ est Tū qꝛ vini
cultura magnoꝝ est sūptuū. ꝓpter
q̄d si semel pereūt paupes recupe
rare nō poterūt. vel difficulter q̄re
ꝯueniētius eis esset colere terram
habilē ꝓ bladis De blado enim
possent comedere bibere et aīalia
nutrire. q̄d facere nō pñt de vinis
Pro q̄b⁹ etiā sufficēt cultura mō/
tiū ꝓ frugib⁹ inutiliū qꝛ magis vt
medicina sit. institutum est vinum
q̄ꝫ vt sit cōis potus hoim Apl's ꝯ
cessit vsum modici vini ꝓpter infir
mitatē stomachi Propheta dicit
vinū eductū de terra vt q̄ñqꝫ t̄ste
cor hois letificet. nō vt q̄tidie ho
minē inebriet Ad tertiam rñdeť
ꝙ p̄rogatiue libertates et priuile/
gia nō danť ciuitatib⁹ vel cōitati/
bus vt sub taliū coloē illi qui p̄sūt
impie et inique agāt. nō fuit illa in
tentio p̄uilegiantiū. cū hoc sit p̄ui
legioꝝ dānabilis abusio Sꝫ danť
vt pleni⁹ bonū cōe ab his q̄ p̄sūt
ꝓcurari possit Itē sicut ingruens
nc̄itas frāgit cōem legē ita p̄uile/
gia et libertates interrūpit. sic̄ ma
nifestū est de p̄uilegijs cleri tēpore
guerre vel alteri⁹ inopinate nc̄ita
tis Ita in ꝓposito de p̄uilegijs ci/
uitatis cuiuscūqꝫ Itē sicut ꝑ varie
tatē tp̄m hoim ⁊ ꝑticulariū casuū
moderari oportꝫ et variari leges
Ita et p̄uilegia cōsuetudines et li
bertates Nō ergo valet defensio
illa et min⁹ valet q̄d q̄rto p̄tensuꝫ
est. qꝛ paupes semel ꝑdētes impē/
sas ꝓ vineis totū q̄d habuerūt ꝑ
dūt q̄ntū nō ꝑdūt diuites Nō sūt
ergo in hoc casu a diuitib⁹ grauā/
di sed pie p̄dictis modis subleuā
di. Q̄ etiā nihil sit ꝙ vltimo p̄tēde
bať. manifestū ē qꝛ nō sequiť diui/
tes p̄ncipaliť portāt pōd⁹ exactio
nis et steure igiť licet eis indr̄nter
q̄cūqꝫ mō in recōpensā lucrari q̄d
nemini lucrari licet cū in cōmodo
alteri⁹. qui aūt sic lucrari volūt q̄d
mirū si iusto dei iudicio tandē gra

uiori exactione ꝑdāt qđ impie ad
q̄siuerūt. leui⁹ eis fieret si ita rege/
rēt ꝙ oēs de ciuitate ꝯpetenť ha/
berēt Vñ nc̄itatib⁹ ꝑncipis subue
nire possēt q̄ꝫ ꝙ aliq̄ pauci totum
hr̄ent et cetēi nihil seu nō ꝑm stat⁹
eoꝝ. Talis eni ineq̄litas facit sedi
tionē in ciuitate et nōnūqꝫ fecit in
feriores insurgē cōn supiores Pu
to etiā ꝙ ꝑnceps plus hr̄et a sub/
ditis qñ q̄libet ꝑm ei⁹ statū compe
tenter hr̄et. esset eni ciuitas tūc for
tior et populosior ꝓpter copiaꝫ cō
munis victus.

Capitulū. ix. de quibus ꝓuidere hñt qui p̄sunt policijs

Videtis ēgo q̄ꝫ friuole fiūt
dicte illoꝝ excusatōes qui
tꝑe quo deficit vinum vel
bladū. aut alia res vtilis de qua
ip̄i copiā hñt ꝓhibēt sil̄em vel ꝓ/
portionabilē aliūde adduci Quis
estimare posset auaricie horuꝫ im
pijssimā iniquitatē. qua indigētes
quos om̄i studio releuare tenenť
indigētiores reddunt et vt se sup/
flue ditent/inopes ad extremū mi
serie deducūt? Isti non p̄sūt vt bo
nū cōe ꝓcurēt sed vt suū nequiter
cuꝫ alioꝝ incōmodo et miserabili
defectu accumulēt Attendāt ergo
vt ab ista iniq̄tate resipiscāt Attē/
dant ad quē finē homies politice
sub certis p̄sidib⁹ ꝯgregati sint in
vrbes et opida Nōne vt eoꝝ qui
p̄sūt studio et solicitudine quilibꝫ
copiosi⁹ et sufficiēti⁹ ꝑm ip̄ius sta/
tū de nc̄arijs ad vitam hēat pace
gaudeat felici⁹ viuat Quid eni est
ꝓpl̄m politice regere seu gubernare
q̄ꝫ ip̄m in finē politicū dirigē Qui
ꝯsistit in trib⁹ videlꝫ in sufficientia
nc̄arioꝝ ꝑm statuꝫ cuiuslibet et in
pace et in honestate vite. Politijs
ergo p̄esse dñt viri prudētes iusti
et potentes vt illa tria in subiecto
ꝓpl̄o eoꝝ potētia prudētia et v̄tu
te valeāt ꝓcurare Et ideo qui ta
les nō sūt aut taliť nō agunt non
merenť dici policiaꝝ rectores aut
reipublice directores sed ip̄ius dis
sipatores ⁊ offēsores. quorū aua/
ritia generare solet seditiones in
ciuitatib⁹ et insurrectiōes ꝓpl̄i cōn
se qui tales sepe vel occidit vel in
exiliū deijcit Iusto aūt iudicio ta
liū diuitie inique adq̄site post mor
tem ab alienis diripiunť ⁊ ad ma
nus seruoꝝ suoruꝫ ꝓueniūt qꝛ de
male q̄sitis nō ꝓspanť Audiant
hec impij q̄dā q̄ p̄sunt vt sibi ꝓui/
deant qui nō curāt quid alij pati/
untur dūmō ip̄i ditenť qui muneri
bus receptis ꝑmittūt vnūquenqꝫ
vendere q̄ꝫ care vult qui paupes
ꝑmittūt iniquis ꝯtractibus g̃uari
Qui fraudes mēsuraꝝ nō puniūt
qui quoslibet auaros res vtiles
claudere ꝑmittūt. Qui tꝑe nc̄ita/
tis res adduci ꝓhibēt qui tūc res
vtiles de regiōe abduci ꝑmittunt
qui statuta sibi vtilia faciūt ⁊ nō
cōitati Qui iux̄ exigentiaꝫ defect⁹
vel abūdantie vel mediocritatl. re
rū p̄ciū rōnabile venalib⁹ ñ impo
nūt. qui nō student om̄i industria
ꝓuidē nc̄itatib⁹ ꝓpl̄i p̄ntib⁹ ⁊ fuťis
Exēplo opti rectorl. egypti sc̄i Jo
seph đ q̊ habeť Gen̄. xli Istl. mōis

et sibibus fieri solet vel augeri fa/
mes vel caristia per eos quorũ p/
uidẽtia cõis indigẽtia releuari de
bebat q̃ reuera nihil detestabilꝰ ẽ

Capi. x. ponẽs conside

rationes q̃bus inueniri pt iustus re
rum valor.

Dicũt fortassis quõ puidẽ
possumꝰ cum q̃ futura sint
ignoremꝰ? quõ inueniemꝰ
mẽsurã iusti pcij rebus vtilibꝰ im/
ponẽdi? Si pbabita aduerterunt
sufficienẽ tacti sũt mõi plẽs q̃bus
ex pdentiũ prudẽtia ⁊ potẽtia pe
nurie accñtali ciuitatis vel regio/
nis nõbiliter succurri pt. nec optet
p hoc vt futuroꝝ hẽant notitiã p
spirituꝫ ꝓphetie vt Joseph vel ab
astrologis aut alijs ỏinatoribꝰ q̃
futura sunt q̃rãt. qr hoc stulte va/
nitatis est reipublice plmũ nociue
Sꝫ eis sufficẽ debet prudẽtie hũa/
ne ꝓcessus q̃ ex hitudine ptẽitoꝝ
⁊ dispositõne pñtiũ. solet de his q̃
ꝓinque fuꝛ̃a sũt verisiꝛ̃ dicturaꝫ
et ꝑm hoc puidis dsilijs illud qõ
pñtibꝰ dgruit ⁊ futuris expedit p
curari. Rursũ q̃ntũ ad illud quo
q̃rebaꝛ̃ quõ inueniri possit quanti
tas iusti valoris vel pcij rebus vti
libꝰ imponẽdi Supponẽdũ ẽ q̃ sp
et vbiq̃ iuxta curꝰ tpm dispõnes
regionũ et dditõnes hoim cuilibꝫ
maneriei reꝝ vtilium corrñdet ꝑm
ꝓitatẽ aliqd̃ iustũ pciũ hũana pru
dẽtia vel industria inuenibile vel
deꝛ̃miabile Etsi nõ ad pũctalez p
scisionẽ tñ ad rõnabilẽ ⁊ dgruẽtẽ
policie q̃ntificationẽ Hoc manife
stuz est qr leges hũane oẽz cõtra/
ctũ emptõis et vẽditionis debere
ratũ esse decernũt dũmõ nõ inẽue
niat fraus vltra dimidiũ iusti pcij
Igiꝛ̃ leges supponũt in omi cõtra
ctu tali q̃ntitatẽ iusti pcij hũanitꝰ
inuenibilẽ esse Illo ergo supposito
vt tollaꝛ̃ excusatio male pdentiũ
qui vel munerib⁹ corrupti vl ex ne
gligẽtia vel sua stultitia pmittunt
p arbiko ⁊ cupiditate vẽdentiũ ⁊
ementiũ rerũ pcia crescẽ et decre/
scere Iel qui q̃ntificãt ea ad ipo/
rũ vtilitatẽ et nõ cõitatis Videa
mꝰ quõ forenꝫ rerũ valor a veris
exptis et prudẽtibus repiri possit
Et videꝛ̃ q̃ nõ duenientius q̃ di
uersis dsideratõibus eoꝝ q̃ dtra/
ctib⁹ emptionũ ⁊ vẽditionũ adia/
cẽt Inꝛ̃ q̃ pmo occurrit dsideratõ
ciuitatis et regionis q̃ ad abũdã
tiã vel mediocritatẽ vel defectum
reꝝ ad vitã vtiliũ Et vñ fit ac q̃lis
vtpote an accñtalis vel ex natura
regiõis. Scdo occurrit dsideratõ
dispositõis tpm ad futuros puẽ/
tus ad habilitatẽ p laborib⁹ vel
inhabilitatẽ ad sanitatẽ et egritu/
dinẽ et ita de ceꝛ̃is tpm dispõib⁹
rõne q̃rũ variari solet rerũ valor
vtiliũ haꝝ vel illarũ. Tertio dside
rãda est dditio et dispõ hoim in
naturalib⁹ et moralib⁹ qr vbi in re
gione vel ciuitate sũt hoies tpati.
pauci vict⁹ et ꝓtuosi exñte minori
copia rerũ minus est pciũ eaꝝ q̃
magna exñte reꝝ abũdãtia vbi sẽt
hoies voraces voluptuosi auari
vel tenaces qui sepe sũt cã caristie
⁊ penurie ciuitatꝫ. vl regiõisqꝫ illa
que paupes laboratores cogunt
statim vẽdere ipi coaceruãt. in an/

nos plurimos rerum defectũ culpabiliter expectãtes eo quod in hoc miseriã pauperum optare conuincuntur.
Quarto consideratio hñda est circa quatuor modos indigentie puta nature status voluptatis et cupiditatis. quia in mẽsuratione iusti pcij ad primos duos indigẽtie modos respiciendũ est et nõ sic ad alios duos licet vt patuit etiã rerum pciũ mõis illis sepe excrescat Sed his qui psũt solerter pcauendũ est ne illis modis penuria accidat in regione vel ciuitate Cõfert etiã ad qntificationem valoris rerum vtiliũ quod dupliciter qs nõ indiget re aliqua quia vel eo quod de ipa sufficiẽtiã habet vel quia ad eius statũ vel officiũ nõ pertinet Propter qd licet nihil de ipa hret ipius indigentiã hre nõ dicit Indigẽtia ergo dicit carentiã rerum cũ ncitate vel ptinẽtia earũ ad naturam vel statũ aut artẽ vel officium homis Plus eni reqrit status aut officiũ qz natura. homies ergo diuersi status et conditiõis diuersis indigẽt etiã distinctis Sũt etiã qdã res sustẽtationi inutiles que tñ sũt vtiles statui officio vel arti vt papirus et huius mõi Et inueniunt res vtiles vni statui vel arti qbus hoies alterius artis vel status nõ indigent vt instrumẽtis aut materijs Sũt ergo res qbus hoies indigẽt. sunt qbus nullus indigz. sũt qbus aliq indigẽt et aliq nõ. et aliqui magis et aliq minus Et qnto plres de ciuitate re aliqua indigẽt tãto eius indigentia dicit extẽsiue maior. qzto vero de re illa minus habet in ciuitate. tãto illius rei indigẽtia intensiue maior est cẽsenda. que summa est cum nihil de re habet. et mediocris cũ mediocriter. et mima cum res illa abũdat qntũ est de se et hoc dico quia sepe in foro ẽ rerum penuria quarum tñ in ciuitate vel regione est magna copia Hoc eni vt dictũ est facit plimũ hoim malicia et auaricia q res a deo ncitati hominũ datas abscondendo et incarcerando in vsũ pauperum puenire nõ pmittit His et silibus innitẽdo considerationibus nõ erit difficile viris prudẽtibus et industriosis qles debẽt esse qui psũt ciuitati vel regioni. inuenire estimatiõe sufficienter ppinqua qntitatẽ iusti valoris vel pcij rerũ venaliũ siue naturales sint siue artificiales Pñt eni de facili transcurrere omes status hoim vnius ciuitatis. et estimare qbus rebus qt et qntis qlibet status vt sufficiẽter continuet indigeat p sustẽtatione p materia p instrumẽtis eorum operatiõibus oportunis Pñt etiã scire quot sũt status illi qt sũt domus sub illis statibus. qt hoies imo quot in tota ciuitate Ita et qntitatẽ rerum quilibet singli status p eorum competẽti cõtinuatione indigẽt ppinque estimare possũt. Cũ ergo et ipis possit cõstare qntũ de rebus his vel illis in ciuitate vel regione pñtialiter sic vel verisimiliter ciuitas vel regio vndecunqz habitura sit potuerit estimare quantitatẽ communis indigentie in qualibet manerie rerũ et laborum

nc̄itati humane vtiliū. Et ita hac ɔsideratione ɔueniēter poterit auctoritate p̄sidentiū det̄minari pro reb⁹ singl̄is iustū p̄ciū qd̄ iterū inuēire pn̄t sciscitādo a discretl. senibus ciuitatis vel regiōis de maximo p̄cio talis rei vel talis ibidem Sil̄r de mimo mediocriori seu cōsuetiori q̄ hito ɔpationē faciēdo p̄teritoꝝ ad pn̄tia iust⁹ reꝝ valor pōt etiā illa ɔsideratione inueniri.

Capi. xj. de solicitudine habēda circa q̄ntificatiōez iusti p̄cij rerum venaliū

Am vltimo circa materiā istaz ex sup̄ dictis elicio talē cōclusionē ꝙ sicut valor rerū nō est arbitrio relinquēdus vēdentiū Ita nec volūtati p̄sidentiū Patz quo ad scd̄m qꝛ vt visū est p̄ciū reꝝ venaliū mēsurādū est dictamine recte ratiōis Et hoc penes q̄ntitatē indigentie cōis in ordine ad multitudinē vel paucitatē rerū Igit̄ mēsuratō valoris eaꝝ nō est om̄ino volūtati p̄sidentiū relinquēda ꝫ rōni ex rerū et hoim q̄litate sumēda Cōfirmat̄ qꝛ posset tā ꝑuū p̄ciū reb⁹ imponi ꝙ illi qui vel res faciunt vt artifices vel qui eas ꝓcurant vt rustici vel qui eas adducūt vt m̄catores se eoꝝ laborib⁹ ɔueniēter sustentare nō pn̄t Sil̄r tā excessiuū imponi possz p̄ciū ꝙ hoies pauꝑes ⁊ cōes quoꝝ laborib⁹ oēs viuē oportet nc̄aria sibi nō possēt ɔpare Et id circo in mēsuratōne valoꝝ rerum illi qui p̄sūt tenent̄ respicere ad impēsas ⁊ labores Ad rerū q̄litatem multitudinē et paucitatem ne grauent̄ cōes qui pl̄es sūt ⁊ magl. nc̄arij. ꝓpter qd̄ etiā in fauorē talium magis declinādū ē ad diminutōz p̄cij infra iustū q̄ ad excessū sup̄. Prima ꝑs ɔcl̄onis appet. qꝛ relinq̄re reꝝ p̄ciū in arbitrio vēdentiū ē relaxare frenū cupiditati q̄ fere oēs vēditores agitat in excessū lucri Itē inde grauant̄ pauꝑes. iniuria fit aduenis. decipiūt̄ simplices Inde sup̄flue ditant̄ pauci mercatores. et defectū patiunt̄ oēs laboratores Inde sepi⁹ fit reruz caristia vbi et qn̄ est reꝝ abundantia q̄re hoc nullaten⁹ ꝑmittēdū est Sz diligēti studio ex p̄missis ɔsiderationib⁹ q̄ntificandus est ratōnali estimatōne ab his qui p̄sūt rerum valor ꝓut oibus cōuenit statibus Habem⁹ ergo vnū de his ꝓpter q̄ merito p̄sidētes spēalit̄ soliciti esse dn̄t circa ēptores ⁊ vēditores in cōitate vel regione videlz det̄miationē valorl. rerū qui ex dictis vagus ꝑmitti nō debet. Scd̄m ē venaliū sophisticatio varia quaz ardor hn̄di latent̄ introduxit Tertiū est rerū mala dispositio vt putrefactio corruptio. aut infectio diligēt̄ cauēda Ne inde cōitas mortē aut morbos patiat̄ Quartū ē fallacia m̄ltiplex quā luc̄ndi auiditas adinuenit ⁊ q̄tidie inuenit in mēsuris eorū que vendunt̄ et emūtur et in pōderibus et ceteris mensuris humidorū et aridorū He iniq̄tates sūma vigilantia penis acerrimis

exterminãde sũt quia mõrli culpa
pdũt vendẽtes damnificãt emen
tes.et reos faciũt p̃sidentes.q̃ruz
negligẽtia qꝛ inualescũt iniq̃tates
ille ideo qꝛ p̃sunt omniũ pccoꝝ q̃
inde oriũtur.rei sunt.

Capi.xij.oñdens quõ quilibet possit per se opm vl̃ suaꝝ rerum valorẽ estimare.

Sed dicit aliq̃s si p̃nceps
aut magr̃atus ciuitatl.vel
regionis in q̃tuor p̃dcis
negligẽs fuerit p̃cipue circa p̃mũ
qd̃ est ꝯstitutio iusti p̃cij quõ labo
rator aliq̃s cupiẽs res quas facit
aut ꝓcurat iuste vẽdere poterit ꝑ
se iustũ p̃ciũ estimare. Rñdet̃ ꝙ
si industriosus fuerit hoc potẽit ex
ꝯsiderationib⁹ p̃missis sicut ⁊ qui/
libet p̃sidẽs Si v̄o in hoc labora/
tor aliq̃s velit ꝑticulari⁹ informari
ꝯsideret ꝓ q̃nto res suas venden/
do statũ suũ cõtinuare possit ⁊ se
in ip̃o ꝯpetent̃ nutrire et ꝟm hoc
impẽsis ⁊ laborib⁹ rõnabiliter esti/
matis mẽsuret p̃ciũ operum suoꝝ
Si eni vltra hoc vẽdiderit nõbilit̃
res suas cupiẽs diues fieri.aut si
laborauerit tali cupiditate vl̃ illo
respectu peccatũ auaricie incurrit
Verũtamẽ nõ ꝓhibet̃ hõ q̃cũq̃z
licito labore pl⁹ adquirẽ q̃z susten
tatio ei⁹ req̃rit.qꝛ põt aliq̃d sup ꝟ
adquirẽ p̃mo vt hẽat vñ opa pie/
tatis facẽ possit.et ꝓ d̃ino cultu
impẽdere.Scd̃o vt rõnali ꝓuisio/
ne ꝓpinq̃s futuris nc̃itatib⁹ occur
rat Tertio vt ꝓli si habeat tãtuz
relinq̃t ꝙ vna cũ laborib⁹ se cõpe
tenter sustẽtare posset Vñ qui q̃n/
tũ ad ista satis habz et nihilomi⁹
indesinent̃ laborat diuitias adq̃/
rere vel vt altiorẽ statũ adquirat.
vel post sine laborib⁹ habeat abũ/
danter Aut vt filij ei⁹ abundẽt vl̃
magni fiãt.om̃is talis damnabili
agitat̃ auaricia voluptate vl̃ sup/
bia Debet ergo verus laborator
deo placẽ cupiẽs ad illa non respi
cere nec solũ attẽdere ad ꝓfectuz
suũ ex opibus q̃ facit vel reb⁹ q̃s
ꝓcurat.ꝫ etiã respicẽ debz ad vti
litatẽ ꝓximoꝝ et cõem Tali eniz
intẽtione laborãdo ꝓspabitur ita
ꝙ et p̃nti vite quo ad se ⁊ ad ali/
os decenter ꝓuidebit in terris et
futurã ꝓmerebit̃ in celis ꝛc.

Capi.xiij de mutuatõe quid sit et penes quid iustũ in ea attendatur.

Vsque huc dicto de vẽditõe
et alijs q̃busdã ꝯmutatio
nib⁹ hũane nc̃itati opor/
tunis vidẽdũ ꝯñter est.de mutua/
tione q̃ ꝟm ph̃os est ꝯmutatio ꝑ
quã mutuans trãsfert dñiũ sue rei
in alteꝝ vt eq̃lem vl̃ sil̃em r̃cipiat
Et ẽgo ꝟm ysid̃ Mutuũ appellatũ
est qꝛ id qd̃ a me tibi dat̃ ex mea
tuũ fit.vt si mutuo tibi denariũ vl̃
modiũ frumẽti tu teneris m̃i reddẽ
denariũ vl̃ modium frumẽti Et in
hac ꝯmutatiõe manifestũ ẽ ex t̃mi
nis ꝙ iustũ req̃rit eq̃litatẽ q̃ntita/
tis Nisi forte mutuãs fac̃ gr̃am al
teri indigenti re sua In quo casu

recipiẽs nõ solũ tenet̃ reddere eq̃/
le rei mutuate. sed cũ hoc tenet̃ ad
gr̃aꝝ actiones ꝑ gr̃a sibi fc̃a Et
sic iteꝝ patet ꝙ etiã in hac ɔmuta
tione q̃dãmõ iustũ nõ ɔsistit. semꝑ
in sola eq̃litate q̃ntitatl. rei reddẽ/
de ꝑ mutuato Aliqñ p̃t ɔtingere
ꝙ hmõi ɔmutatio fiat equalit̃ ad
vtilitatẽ vtriusq̃ vt v̄bi gratia Si
vinũ habeas in hoc ãno in abun/
dantia. et mihi deficiat et appeat
ꝙ anno sequẽti cõnriũ debz eueni
re mutuabis mihi dolium vini ad
reddendũ ãno sequẽti nouum hoc
mihi est vtile qꝛ indigeo et similit̃
tibi qꝛ vinũ tuũ ſuare ñ posses Et
in isto casu forte sufficẽt ad iustum
eq̃litas q̃ntitatis Vbi ẽ aduerten
dũ ꝙ sicut locatio ꝓprie ẽ rerũ vs⁹
a se distinctos habẽtiũ Ita mutua
tio ꝓprie ẽ reꝝ quarũ vsus ẽ ip̃aꝝ
ɔsũptio vt pecunie vini panis vel
bladi Vinũ eniz locari nõ p̃t nec
cõduci ꝫ mutuari p̃t et mutuo reci
pi Et est reꝝ taliũ duplex mutua/
tio q̃dã pietatis et q̃dã impietatl.
Prima est duoꝝ modorũ. fit enim
qñq̃ sine assecuratiõe lr̃atoria vel
pignoratoria ei⁹ qui mutuũ dedit
et illa maxie charitatiua est ad am
pliorẽ obligãs gr̃aꝝ actionẽ. Fit
qñq̃ cũ assecuratiõe de reddenda
re eq̃lis valoris. ⁊ ita cõiter fiẽi so
let Et req̃runt̃ q̃tuor ad mutua
tionẽ talẽ. s. mutuãs ⁊ cui mutuat̃
et res q̃ mutuat̃ et assecuratio de
reddẽda re. vbi si q̃ntũ supuenẽit
scz pactũ vel obligatio ad reddẽ/
dum plus ip̃a re mutuata mutua/
tio vsuraria est et iniqua.

Capi. xiiij quõ auaricia

ɔmutationes iam ꝑuertit in cõtra
riũ finis earum.

Taq̃ trãscursis ɔmutatõnib⁹ qui
busdã ad releuationẽ humane in
digẽtie introductis q̃ sũt vẽditio
locatio p̃statio fideiussio donatio
et mutuatio Manifestũ ex p̃habitl.
est ꝙ q̃libet haꝝ vn⁹ possit alteri⁹
succurrẽ indigẽtie vel nc̃itati Sed
qꝛ qui ɔmutationes istas sicut et
alia ad decentẽ et salutarẽ hũane
vite hitudinẽ inuẽta ꝑuertere cepe
rit auaricia et inanis gl̃ia qñ ho/
mines dando mutuãdo ɔcedẽdo
vẽdẽdo locãdo q̃rere ceper̃t suũ
lucrũ tꝑale vel p̃coniũ laudis va
ne ꝫ mõ ceperũt ſuire cupiditati ⁊
vane gl̃ie Ille ɔmutatiões q̃s rõ
inuenit in releuatõne hũane miſie
Cepit itaq̃ inde miseria hoim au/
geri vñ debebat miorari videlicet
qñ pauꝑ nc̃itate ɔpulsus suã rem
vẽdit diuiti ꝑ minori q̃ valet. vel
tꝑe q̃ min⁹ valz Aut qñ alt̃ alteꝝ
defraudat vt vẽdens ementẽ dãs
sciẽter rẽ cari⁹ q̃ valet. vel ecõuer/
so emens vẽdentẽ tribuẽs minus
p̃ciũ. et hec defraudatio põt fieri
in modico vel in magno. Si nõ fit
vltra medietatez iusti p̃cij emptio
tenet ſm dispõnem iuris positiui
Ita ꝙ vendẽs nõ p̃t ementẽ ad iu
diciũ trahẽ ꝑ restitutione. Si eni
quilibet emens vel vẽdens possz
alium ꝑ q̃cunq̃ fraude compta
ad iudiciũ ꝓuocare mltiplicarent̃
nimis lites Ideo humane cõstitu
tiones voluerunt. cõtractus vẽdi

ditõnis ratos hr̃i Nisi int̃ueniret deceptio vltra medietatẽ iusti p̃cij a magr̃atu qui cõitati p̃est. q̃ntifi/candi iuxta indigentiã cõitatis in ordine ad mltitudinẽ vel paucitatem rerũ venaliũ sicut p̃dictum est Sicut et alias ɔmutationes aua/ricia iã vertit in grauamẽ humane indigẽtie q̃ introducte fuerunt ad ip̃ius releuamẽ Valde ergo detestabilis est illa que sup̃creuit hoim auaricia qua factũ est ꝙ ɔmutatõnibus p̃dictis ꝓ releuatiõe huma/ne indigẽtie introductis Jã nõ iuuant̃ indigẽtes. non releuant̃ pauperes. nõ subuenit̃ miseris. sed miseri inde miseriores fiunt. q̃liter fit qñ et vbi res ꝑ tp̃ũs carius locat̃ q̃ꝫ ꝑ illud ip̃ius vsus valet qñ res pl' iusto vendit̃ vt dictũ ẽ. qñ ⁊ vbi nõ pie ⁊ gratis mutuũ datur ꝫ de mutuatis iniquũ lucrũ expectatur

Capi. xv. In quo inuehitur cõtra auaros qui solũ tp̃ale lucrũ in ɔmutationibus querũt

Terũ qñ in dictis ɔmutatõib' solũ tp̃ale q̃rit̃ nihil virtutis amore agit̃. nihil de celesti retributiõe cogitat̃. q̃liter fit apud oẽs auaros dictaꝝ ɔmutationũ abusores qui sua cupiditate stultissimi facti poti' vẽditione ⁊ mutuatiõe adquirẽ volũt vilia q̃ꝫ p̃ciosa poti' tp̃alia q̃ꝫ et̃na. poti' terrã q̃ꝫ celũ quare h̃ nisi qꝛ nimiũ excecati nõ attẽdunt q̃d agũt Nesciũt q̃ꝫ magna bõa ꝓ q̃ꝫ ꝑuis sp̃ũali ɔmutatiõe adq̃/rere possẽt De qua q̃dẽ dic̃ btũs aug' Tu aũt videlꝫ qui ꝓ tp̃alib' sp̃ũalia ɔp̃are q̃ris Attẽde q̃d illi feneratores auari faciũt. certe minus volũt dare et pl' accipe Sic̃ ẽgo illi volũt pl' accipe de t̃renis ꝓ terrenis. hoc fac et tu de et̃nis ꝓ tp̃alib'. da modica Accipe magna. da tp̃alia Accipe eterna. Da terrã accipe celũ Hoc ãt fit q̃tiens hõ dc̃is cõmutationibus ex charitate nc̃itatib' paup̃m succurrit Silr̃ q̃tiens hõ q̃dcunq̃ aliud op' pietatis exercet Patꝫ ergo ꝙ nemo taꝫ paup̃ est q̃n hẽat vñ regnũ celoꝝ emere possꝫ Et ẽgo bñ dixit gregl. in omelia q̃daꝫ regnũ celoꝝ tm̃ valet q̃ntuꝫ habes. põt eni hõ illud emere ꝓ q̃libet re minima. vtpote ꝓ haustu aq̃ frigide hoc ẽ indigẽti haustũ aq̃ ministrãdo p̃t illd̃ ꝓmereri Jta ei im ꝓprie loquẽdo ꝓ tp̃alib' cõmutari p̃nt et̃na. ⁊ ꝓ t̃renis sp̃ũalia sine symonia. q̃lit̃ ꝓprie loq̃do fieri nõ põt cũ esse nõ possit hoꝝ et illoꝝ iusta ɔmẽsuratio in valoẽ q̃ ad iustitiã ɔmutatiuã req̃rit̃ Sũt eni q̃dã q̃ ꝑm' ɔditionẽ sue nature ɔmutatõꝫ nõ r̃cipiũt eo ꝙ p̃cia eq̃bilia nõ sũt Null' eni sani iudicij ꝓ q̃buscunq̃ bonis ext̃iorib' oculos dare vellꝫ et man'. aut vxorẽ ꝓstituẽ et silia. Sic et a fortiori bona aie et alia sp̃ũalia nullis bonis fortũe p̃ciabilia sũt ex eo ꝙ sũt fines oim bonoꝝ vtiliũ ordinata aũt in finẽ q̃ntũcũq̃ purificent̃ non p̃nt attingẽ bõitatẽ seu ꝑfectiõꝫ finis. igit̃ Jtẽ qꝛ sũt bona diuersoꝝ ⁊ desp̃atoꝝ generis. qꝛ hec honesta et illa solũ vtilia talium autẽ nõ est commen

suratio igit̄ Qui ẽgo diligũt pa
rum dare vel ꝯcedere et multũ re/
cipere dent deo mutuẽt deo id est
dent vel mutuẽt modicũ paupib⁹
q̄bus quicq̄d fit deus sibi fieri re/
putat Math̄.xxv. Et plus q̄ꝫ centu
plũ recipient qꝛ spũalia ꝓ t̄renis
et eterna ꝓ tp̄alibus Deo ergo
hoc mõ potius a diuitib⁹ feneran
dũ est ꝓ bonis eternis q̄ꝫ homi ꝓ
tp̄alibus lucris Ip̄e eni reddit in/
cõp̄abiliter plus q̄ꝫ sibi dat̄. ꝓpter
ip̄m dimittit̄ iuxta illd̄ ꝓmissũ xp̄i
Qui reliquerit domũ vel agrũ ꝛc.
Et imitat̄ deũ In h̄ eni ratõnalis
creatura que ꝓ vili recepto reddit
p̄ciosũ et pro modico multũ. vt na
tura aĩalis et plante ꝓ nutrimẽto
vili. p̄ciosũ sanguinẽ ⁊ fructuꝫ no
bilẽ. ⁊ ꝓ vno grano sibi dato qñ/
q̄ꝫ reddit triginta vel sexagita qñ/
q̄ꝫ centũ Terre ergo fenerandum
est pro tp̄ali lucro et deo ꝓ spũali

Capiculũ.xvj.quomõ

dictis ꝯmutatiõibus adquiri põt
simul tẽporale et spirituale.

Sequit̄ ex his corollarie ꝙ
q̄ꝫuis homo q̄busdã dc̄is
ꝯmutatiõibus licite possꝫ
cõsequi tp̄ale aliquid. tñ nõ intui/
tu illius sed gratis exercendo ip̄a
rum aliquas incõp̄abiliter maius
adquirit Prima ꝑs huiꝰ corollarij
manifesta est. qꝛ ex sup̄ dictis ẽ da
re iustũ p̄ciũ in vẽditionibus ⁊ lo
cationib⁹ quo licite ꝯmutatiõibus
illis tp̄ale adquirit̄ Et si vendens
aut locans nõ tã respiciat ad p̄ciũ
q̄ꝫ ad releuamẽ indigentiũ aut ali
quid de p̄cio dimittat vel de illo
expectet intuitu paupeꝝnedũ tp̄a
le sed et spũale bonũ vendendo et
emẽdo adquirit scꝫ virtutẽ celesti
p̄mio dignã Unde apparꝫ que in
tentio et quis respectus mercato/
ribus sit habẽdus. vt nõ solũ tp̄a/
le lucrũ sed etiã spũale cõsequant̄
Scd̄a ꝑs indubia erit Si ad/
uerterim⁹ quot et q̄nta bona ꝓue
niũt diuitib⁹ his qui paupibus et
nc̄itatem habẽtibus gratis et pie
mutuãt pecunias. vel res suas qui
bus nõ indigent ad vsũ cõcedunt
Inde eni adquirũt bonũ virtutis
bonũ laudis et honoris bonuꝫ ce
lestis beatitudinis ⁊ eiusdẽ augmẽ
tũ ex p̄cibus et meritis pauperuꝫ
Ecõtra aũt tot bõa et tãta ꝑdit ⁊
cõnria mala incurrit Om̄is homo
qui in mutuatione solum ad tp̄ale
respicit qꝛ p̄ceptũ dñi transgredit̄
quo dicit Mutuũ date nihil inde
sp̄antes videlicꝫ tp̄alis lucri Per/
dit ergo miser vsurari⁹ ꝓ modico
terreni eris bonũ eterne beatitudi
nis qꝛ ꝓ virtute incurrit mortale
viciũ ꝓ laude recipit vituperiũ. ꝓ
orõne execrationẽ ⁊ ꝓ gratiarum
actione maledictionẽ.

Capi.xvij.ꝙ sub pre/

cepto cadit de his que sup̄sunt in/
digentibus subuenire.

Hic querendũ est vtꝝ sup̄/
abũdanter h̄ntes teneant̄

cōmutationibus p̄dictis succurrē
paupib⁹ Pro quo q̄ntū ad cōmu
tationē que est donatio ponit al/
mican⁹ talē ɔcl̄onez ꝙ sub p̄cepto
cadit de his q̄ sup̄sūt largiri indi/
gētib⁹ Hoc p̄mo ptz ex auctorita
te augustini in libello de decē cor/
dis vbi sic dicit magna excusatō.
filijs suis seruat. tibi pr̄ tu⁹ seruat.
serua tu filijs tuis. Seruāt filij tui
filijs suis. et null⁹ seruaturus est p̄
ceptū dei scilz de dilectione ꝓximi
Iterꝫ ex hoc ꝙ xp̄us luce nono di
xit qđ sup̄est date elemosynam et
ecce om̄ia sūt mūda vob̄ Ubi q̄a
p̄ceptiue loquit̄ ptz ꝙ sustentatio
paup̄m ex his q̄ sup̄sūt cadit sub
p̄cepto Et iterꝫ idē hr̄i videt̄ q̄rto
luc̄ Ubi quodā ad ꝑabolā xp̄i rn̄
dente ꝙ ille qui fecit miam cū vul/
nerato a latronib⁹ ꝓximus ei⁹ ēat
Subiūxit xp̄s p̄ceptiue dicens va
de et tu fac sil̄r Idē arguit̄ mani/
feste ex hoc ꝙ xp̄us ɔdēnabit ad
ignē eternū eos qui sibi esurienti ⁊
sitiēti cibū et potū suis paupibus
nō dederūt vt ptz math̄. xxv. qđ
nō esset nisi subuenire talib⁹ cade/
ret sub p̄cepto cuius transgressio
grande pcc̄m mōrle Sicut et hoc
claꝫ est p̄. Joh̄. iij. vbi ip̄e non tm̄
affirmat sed ꝓbat ꝙ claudētes re
seruatiōe diuitiaꝫ viscera pietatl.
fr̄ib⁹ nc̄itatē hn̄tibus peccāt mōr
liter. qꝛ dicit ꝙ charitas dei non
manet in eis eo ꝙ nō diligūt ꝓxi/
mū ope et veritate. sed verbo tm̄
aut lingua Istas rōes facit almi/
can⁹ in q̄dā s̄mone quez de ep̄hia
fecit corā cardinalib⁹ Cū ergo ita
sit et scriptura dicat Tu mandasti
mādata tua custodiri nimis Pen
sate in q̄nto ꝑiculo sūt oēs qui di
uitijs abūdant et paupes xp̄i imo
xp̄m in suis paupib⁹ miserijs oib⁹
cruciari ꝑmittūt Nō pn̄t se excusa/
re in causis reseruatiōis diuitiarū
p̄cipuis q̄s p̄tēdere solēt vt iā sup̄
patuit ꝑ aug^m et certe valde deci
piūt si putēt se q̄libet colore quē ꝑ
se fingūt a mōrli transgressione p̄
cepti dei excusari Cuz ad hoc vix
mag̃ et vrgēs causa sufficiat Mul
tis eni exēplis claret ex scp̄turl. q̄a
de⁹ p̄cepti sui transgressores gra/
uiter pūiuit. licet nōbiles ⁊ appen
tes causas excusationis habuerūt

Capi. xviij. ondēs trib⁹

exēplis ꝙ difficulter q̄s excusat̄ a
transgressione p̄cepti dei.

Primū est p̄mo regū. xv. c.
de saule cui de⁹ nō pepcit
ꝫ de regno ip̄m ꝓiecit q̄a
p̄ceptū ei⁹ nō custodiuit q̄ꝫuis saul
pio ope qđ p̄tēdebat se excusādū
putaret Uideāt multi qui sibi ec̄
leuissimas fingūt excusatōes Qui/
bus ɔtenti audacter agūt que nō
licēt. caueant ne sil̄e periculuz cum
saule incidāt Scđm exemplū est
ij. regl. vi. de oza qui licz cām vrgē
tem hr̄et vt tangeret arcaz dei q̄a
declinauit ad casū tn̄ interfectus ē
a dn̄o pro temeritate. q̄ soluit p̄ce/
ptū de nō tangenda arca dn̄i nisi
a sacerdotib⁹ Quid ergo de illis
dicem⁹ qui spōtanee fabricant sibi
causas q̄bus de trāsgressione p̄ce
pti dei excusari putāt Quid agūt

nisi ꝙ se ipos decipiūt et cecos faciūt qñ sibi ipis securitatē statuentes ꝯsciam deponūt et de pccō in pccm corruūt. Tertiū exemplū est.iij.R.xiij.ca.de q̄dā ꝓpha misso de iuda ad hieroboā in bethel p̄ceptū a dño hñte ne in loco illo comederet aut biberet qui ibi comedēs fuit grauiter punit⁹ licet inductus et decept⁹ fuēit a ꝓpha loci illius dicēte sibi ꝙ et ipe ꝓpheta eēt ꝙ dñs iusserit vt secū ꝯmedēt et q̄uis ita decipeꝛ nihilomi⁹ de⁹ ꝓpham suū ꝯsentientē falso ꝓphe et cōn p̄ceptū dei cū illo ibi ꝯmedentē a leone interfici fecit ⁊ cadauer ei⁹ in sepulcrū pr̄m suoꝝ ob h̄ nō inferendū p̄dixit.

Capi.xix.in quo hortātur diuites vt nō credant sibi de excusationibus quas fingūt.

Videāt ergo de q̄bus ē sermo si ita ꝓbabilē cām habeāt faciēdi qd̄ faciūt aut nō subueniēdi de supfluo diuitiarū suaꝝ paupib⁹ sicut iste ꝓpha habuit ab illo ꝓpha appenter psuasus atq̄ decept⁹ Et qꝛ tantā nō vident h̄re cām Jō merito si in hac re attēdē velint vt dñt damnatōnē nō putatā hñt formidare et vltra si hanc timeāt ⁊ fluctuēt sicut rōnabilit̄ in hac materia dñt an causa quā p̄tendūt sit sufficiens excusare eos Nōne hoc dubietatis pēdulo pseuerāte p̄ceptū dei intrepide soluētes mōrliter peccāt? Utiq̄ sic. q̄a suā volūtatē d̄ine voluntati p̄ponunt et deo repugnare non metuunt q̄daꝫ puipēsio ⁊ quidā ꝯtēpt⁹ est Attēdere diligent̄ dñt isti ꝙ nemo admittit̄ iudex in cā ꝓpria ⁊ h̄ ꝓpter affectionem cuiuslibet ad se ipm Et ꝙ nemo in reb⁹ amat aut exosis rc̄e iudicat qꝛ iocholomeo teste Amor ⁊ odiū puertūt iudiciū Et iuxta aristl.sñiam. Quisq̄ artifex circa opa sua cōiter in iudicādo decipit̄ eo ꝙ que ipe fecit alijs melioribꝰ p̄ferre solet Sic ⁊ acceptio muneꝝ ꝓhibet̄ deut̄.xvi. Ne affectio inde surgēs ad dantez puertat iudicē Quō ēgo diuites ad diuitias et alij q̄cunq̄ pccōres ad res in q̄bus peccant nimiū affecti poterūt esse equi iudices de caus̄ an sufficiāt q̄bus se excusare laborant Et spēaliter diuites de reseruādis diuitijs ꝓprio iudicio credē nō dñt sed illud suspectū h̄re et p̄cipue tempe pñti nostro in quos fines seculoꝝ deuenerunt In quo sicut ex veteri corruptela decrescit vita crescit auaricia Dū breuis vite periodus sicut et senectus de cōseruatione in longū debilis vite diuitijs sustentāde magis solicitos et ob hoc tenaciores efficiat mortales Recte ergo cōsulitur diuitibus si tamē recipere velint cōsiliū Ne in hoc casu prudentie sue innitantur aut ꝓprio iudicō credāt Sꝫ potius stent secure iudicō scp̄ture et doctoꝝ salubri nulla affectione aut carnali amore obliquato quo recto vt patuit sentētiatū ē vt de his que supersūt diuitib⁹. Ipsi in

vita sua sua subueniāt pauꝑibus aut alias ad honorem dei impendant et suꝑflua nō vsqꝫ ad mortē reseruent vel impēdere differant

Capi. xx. in quo tangit

moderatio obligationis in subueniendo pauꝑibus

Hic suꝑioribus addendo primo ꝙ non excusat diuites suꝑflue hn̄tes a transgressione diuini p̄cepti si nemo indigentiū ab eis mutuū petat quia ꝙ iam nō petitur ab eis est ex impietate qua inualescēte pauꝑibus mutuare nō ꝯsueuerūt sed eos potius ad vsurarios publicos remittere quod eos nō excusat eo ꝙ sciunt plurimos indigentes esse qui vsuris om̄ino destruūtur et destructi sūt. ¶ Dico scd̄o ꝙ nō semper diues suꝑflue habēs negans mutuū petenti peccat cōtra dictuꝫ p̄ceptū patꝫ quia diligēter attendē cui et quali et q̄ntū mutuandū sit ne mutuo recipiēs abutatur mutuatis stulte aut inutiliter sibi ⁊ aliis illa ꝯsumendo vel impēdendo: melius est eni aliq̄bus indigentiā magnā hn̄tibus nō mutuare vel non dare q̄ꝫ dare. ¶ Posset queri hic an expediret reipublice indigētes gratis hr̄e a diuitib⁹ copiā mutuare Videt̄ ꝙ nō ꝓpter indigentes malo's aut se indigentiā habē fingētes a q̄bus diuites plurimū deciperent̄. et ꝓpter deceptores qui abutēdo mutuatis peiores fierēt. Igit̄ Itē si indigētes scienter sibi gratis mutuandū esse plures recipere vellēt pecunias mutuo q̄ꝫ mō Et ita pl̄imi tātū recipent ꝙ finaliter soluere nō possent sic qꝫ pl̄es destruerent̄ tūc q̄ꝫ nūc ꝑmisso mutuo ad vsurā Rn̄detur ꝙ simpliciter melius esset reipublice oēs vere indigētes gratis habē oportunitatē mutui q̄ꝫ ꝑmittere mutuum ad vsurā. quia felix vtiqꝫ esset illa ciuilis ꝯmunitas que taliter fuissꝫ instituta vel adhuc institueret̄ Itē viciū impietatis et illiberalitatis ē causa ꝑmissionis mutui ad vsuraꝫ igit̄ Itē mutuū dare gratis ē magne virtutis et pietatis sicut patet hoc infra capl̄is ¶ Ex p̄missis clare deduci pōt ꝙ in quib⁹ casibus tꝑaliter diuites nō faciendo opa pietatis peccāt mōrliter In similibus casib⁹ peccāt nō minus grauiter diuites spūaliter qꝛ maior pietas est addēda ad eos qui pauperes sūt in spūalibus vt ignorātes ⁊ pcc̄ores tales eni miseriores sūt his qui solū carētia rerū vtiliū miseri sūt Medic⁹ ergo diues in arte medendi hn̄s nc̄itatē rerum vtiliū nō faciens pietatē in medendo infirmos peccat grauiter Idem est de diuite in scia iuris si nō cōsulendo iniuriā patiētibus Idē de diuite in sciētia theorica nō reducente peccatores ad iustitiā et errantes ad veritatē qn̄ et vbi oportune h̄ occurrit.

Cap. xxi. oñdens ꝙ mutuare gratis cadit sub precepto ⁊ ꝙ vsura est mortale peccatū

Secūda ɔclusio ꝙ supabū
dans in rebus vtilib⁹ tene
tur gratis mutuare indi/
gētibus Ista ɔclusio deducitur ex
p̄cedēti ꝑ hoc ꝙ si diues largitōe
seu donatōne tenet̄ subuenire indi
gentib⁹ vt visum est a fortiori tene
tur ad hoc mutuatione qꝛ donatō
est cōmutatio per quā aliq̄s rem
suā transfert in aliuz sine spe reha
bendi ip̄am vl̄ similē Et sine pacto
remuneratiōis graui⁹ est ergo da/
re simplicit̄ q̄ꝫ mutuare cū cautiōe
de rehabēdo rem simili post tp̄us
et intētione nihil vltra valorē mu/
tuati recipiendi Si ergo hō abun
dans tenet̄ subuenire pauperibus
Primo mō a fortiori tenebitur ad
idē Scd̄o mō iteꝝ patz ɔcl̄o illa
s̄m se ex verbis xp̄i luc̄. vi. vbi dr̄.
si mutuū dederitis his a q̄b⁹ spa/
tis recipe. que gr̄a vobis est? q̄si
dicat nulla Subiūgit ergo dicens
Mutuū date nihil inde sperantes.
vbi nō min⁹ imo magis ex dictis
videt̄ p̄ceptiue locut⁹ esse de simili
bus illis de quibus alibi dixit de
his que sup̄sūt vobis date eliam.
Si ergo de sup̄fluis dare paupi/
bus cadit sub p̄cepto A fortiori
de his que sup̄sūt mutuare cum h̄
min⁹ grauet q̄ꝫ dare Itez ꝙ ibi p̄
ceptiue loquat̄ volūt doctores cō
muniter Nñ vt dicit btūs thōas
q̄ꝫuis homo nō semꝑ tenear̄ dare
mutuū ac s̄m hoc sit ɔsiliū Verun
tñ quo ad hoc ꝙ hō de mutuo ñ
q̄rat lucrū cadit sub rōne p̄cepti.
Item ꝑ q̄one argnit̄ sic Mutuare
pecuniā indigēti cuz obligatione
ip̄ius ad reddendū plus q̄ꝫ mutu/
atū fuit pcc̄m mōrle est qꝛ mutua/
tio est vsuraria quā deus ꝓhibet
sicut dicit btūs aug⁹ sup̄ illud p̄s.
Tota die miseret̄ et cōmodat Et
cassiodor⁹ supra illud psalmi. xiiij.
Qui pecuniā suā nō dedit ad vsu/
ram dicit viciū cupiditatis est exi
gere velle qd̄ te nescias cōmodas/
se Nñ Ethereus in descp̄tione vi
ri iusti ponit̄. ꝙ ad vsurā nō ɔmo
dauerit et amplius nō recepit Et
ibidem in descriptione viri iniusti
ad vsuraz dantis et amplius acci
piētis. subiūgit̄ morte morier̄ Itē
Exodi. xxij. Si pecuniā mutuo de
deris ꝓpl̄o meo paupi eo qui habi
tat tecū nō vrgebis eū q̄si exactor
nec vsuris opprimes Itez in scp̄tu
ris vsura ɔiūgitur dolo qui de se
viciū est vbi dicitur. nō defecit de
plateis eius vsura et dolus Item
est cōtra p̄ceptū de dilectione ꝓxi/
mi sicut te ipm. quō eni diues hoc
p̄ceptū seruare diceret̄ qui taliter
mutuādo nō r̄leuat indigētes sed
grauat ip̄os indigētiores redden
do et finaliter ad extremū inopie
redigendo Item est ɔtra illa duo
p̄cepta nature in scripturis sacris
ɔmemorata quoꝝ vnū est ab ipso
sic exp̄ssum qd̄cunqꝫ vultis vt fa/
ciant vobis hoies eadē facite eis
Aliud est qd̄ nō vis tibi fieri alte
ri ne feceris. Si ergo talit̄ mutuo
dare est tā grauis et damnabilis
culpe vtiqꝫ oppōitū videlz mutuū
dare et nihil tēpalis inde sperare
erit de nc̄itate salutis diuitibus vl̄
notabilit̄ supabūdantib⁹ Ptz ēgo

veritas scde oclonis Ex qua et
pma deducit tertia videlz q sup
abūdātes in rebus vtilib⁹ tenent
sub incursu mōrlis culpe etiā cete
ris omutationib⁹ subuenire indi
gētibus Ista cōclo sequit ex dua
bus pcedētib⁹ p locū a minori qz
facili⁹ est diuiti succurrē ncitatib⁹
paupm vēditione mōis sup dcis
qz rerū suaꝝ datione vel mutuati
one vt aduertēti clarū est Sic ⁊ fi
deiussione et reꝝ accōmodatōne.
diues iuuamē pstare pt sine ꝓprie
tati s alienatiōe ꝛc.

Ca.xxij.ondens vsurā

esse prauā etiā naturali ratione

HIs itaqz generali quadā
h osideratōne pmissis Jaz
magis ad particularia in
hac matia descēdendo occurrunt
varij mōi quos multi diuites vel
qui diuites fieri cupiūt putant lici
tos ad subueniēdū egentib⁹ et qsi
succurrēdū indigētijs cōib⁹ hoim
qnqz inopinate exortis ihoꝝ mo
doꝝ pm⁹ est p otractū vsurariuz
aptū. Scds est p cōtractū vsura
riū palliatū Cui⁹ otractus multe
spēs sūt Quedā manifestiores ⁊ q
dam occultiores Quedā in tātum
occulte sūt apud modernos q ar
dore hndi ingeniū agitāte p oēs
industrias et cautelas opes adq
rendi Jā inuēti sūt ples otractus
tā colorati et fucati q difficile est
discernē quō sint illiciti ex impieta
te vsure aut auaricie. aut alia iniq
tate specie pietatis vel iusticie vel
vtilitatl. obūbrata Quātū ergo
ad pmū. otractus apte vsurarius
etiā rōne naturali ouincit de se p
uus et iniqu⁹. hoc eni viderūt phi
solū naturali lumi innixi Unū Ari
stotl. iiij. eth. dicit simplr vsurari
os illiberales esse Unde ibidē de
meretricio pastis et vsurarijs dic
isti omes vn nō oportz accipiūt et
qntū nō optet. cōe aūt in ipis tur
pis lucratio. oēs eniz tales gra lu
cri praui o ꝓbria sustinēt Solent
ad idez plures rōnes fieri a phis
et alijs Quaꝝ pma sumit ex hoc
q omis hō naturali oditione ani
mal ē ciuile ⁊ cōicatiuū pmo poli
tice ꝓpt qd ex hmōi nature debito
alti obligat ad id qd ipi pdest ⁊
sibi nō nocet Nō ē aūt rōni osonū
in illo reqrē lucrū ad qd qs altēi
ex debito obligat igit ꝛc. Scdo
arguit ex oditione mie nā mia est
tristitia de miseria alteri⁹ Natura
le aūt est velle oppositū eius qd in
fert tristitiā si ad hoc nō sit alteꝝ
malū ons ⁊ ānexū qz tristitia stu
pefacit et corrūpit naturaz hntis
tertō ethicoꝝ ergo ex oditōe mie
ratō dictat q hō releuet a miseria
vicinū aut amicū si pt absqz nocu
mēto Pōt aūt aliqn dādo et tūc
rō dictat et iubz dare liberalit Si
āt dare nō pt sn detmēto tn pt ali
qn mutuādo releuare Et tunc rca
ratō dictat mutuare liberalit sine
lucro Cape eni vltra sortē nō est
releuare. ꝫ poti⁹ aggūare. qm pau
peri satl. esset graue exoluere pnci
pale Itē arguit ex oditōe liberali
tatis qz lucrū ab indigēte exposcē
illū qui nulluz ab eo dānū recipit
turpis lucratio est et ad illiberali
tatē spectat Est eni accipe vbi nō

oportet Sz sic facit diues capiẽs vltra sortẽ. ergo Itẽ arguũt ex cõditione iustitie q̃ in eq̃litate dãni ⁊ lucri ꝯsistit qm̃ iniustuz est ꝓ re sel solũ ꝯmutata pluries p̃ciũ recipe nõ eni ꝑuaret eq̃litas. sed sic fit in vsura. hoc patz ex eo ꝙ nõ est alia trãslatio pecunie q̃ ad vsuz et alia quo ad dñiũ ꝫ eadẽ qꝛ pecunia ẽ de reb⁹ q̃rũ vsus ipaꝝ est ꝯsũptõ Cũ ergo vsurari⁹ de pecunia mutuãda pactum facit de rehabẽdo tãtũ Et iteꝝ ꝓ tpe credẽtie de habẽdo certã sũmã q̃si esset vẽditio vsus a vẽditõne dñij distincta Manifestũ est ꝙ ipe pluries capit p̃ciũ ꝓ vnica sue rei ꝯmutatione. ergo iniust⁹ Itẽ qui p̃ciũ ex pacto petit de re q̃ non est sua ꝫ isti⁹ a q̃ petit est iniust⁹ et tanq̃ꝫ raptor hñdus talis aũt est om̃is vsurari⁹ Probatio qꝛ in traditione pecunie statim ipa fit recipientis ꝓ qua tñ traditione obligat̃ de naturali iure recipiẽs ad reddendũ eq̃le ⁊ nõ plus nisi forte ꝙ tradẽti teneret̃ satisfacere de labore Sic̃ posito ꝙ vsurarius tradat decẽ libras alteri ⁊ laborẽ tradendi et recipiẽdi velit sustinere ꝓ trib⁹ denarijs. Et si p̃ciũ capit ꝓ tpe credẽtie signũ ẽ manifestũ ꝙ nõ de suo petit lucrũ. ꝫ de illo qd̃ ei⁹ est a quo petit Nõ ẽ ergo vñ recipiat vltra sortez nisi de tpe. vẽdit ergo tpũs. hoc ãt ẽ cõn deũ et naturã q̃ dederũt tp̃s oib⁹ in cõmuni.

Ca: xxiij. ostẽdẽs ꝑsuasiones q̃bus videt̃ vsura licita

Sed dicit aliq̃s vsuraie impietatis defensor qd̃ imo ẽ Vñ mutuãs p̃t licite vltra sortẽ recipe vtpote in releuatione dãni vel impedimẽti in lucrando qd̃ ex carẽtia pecũie ꝑ tãtũ tp̃s incurrit. Sed si hoc valet tunc cãpsores et mercatores possẽt licite pecuniam mutuare ad vsurã dũmõ nõ pl⁹ vltra sortẽ recipent. q̃ꝫ de illa cambiendo ⁊ mercãdo lucrarent̃. hoc stare nõ p̃t. eo ꝙ et illi ꝯuincũt̃ rõnib⁹ p̃dictis ꝓ eadẽ cõmutatione pluries p̃ciũ recipe Itẽ ꝯuincunt̃ vẽdere qd̃ suũ non est. s. tp̃s et recipere de nõ suo Nec optet ꝙ si hõ ꝑ aliq̃ modũ licitũ p̃t tãtũ de sua re hr̃e ꝙ ꝓpter hoc oĩs mod⁹ sit licit⁹ ꝑ quẽ de ipa ñ capet̃ nisi tãtũ

Sz videt̃ adhuc ꝙ modus ille r̃cipiẽdi de re sua sit licit⁹ qꝛ vtriq̃ scz mutuãti et mutuũ recipiẽti est vtilis et volũtari⁹ Itẽ si esset ꝑm se p̃uus leges dictamie rõnis naturalis posite ꝯtract⁹ vsurarios ñ ꝑmitterẽt et oĩno de⁹ ꝓhibuisset illos in lege quã dedit ꝓplo suo cuius tñ cõnriũ repit̃ sicut ptz deut̃. xiij. vbi dicit̃ nõ fenerabis fr̃i tuo pecuniã ad vsuraz nec fruges nec aliã quãlibet rẽ sed alieno. fr̃i aũt tuo absq̃ vsura id qd̃ indiget cõmodabis vt bñdicat tibi dñs de⁹ tuus Et qd̃ pl⁹ est Fenus etiã in p̃miũ re ꝓmittit̃ ꝓ lege ꝑuata ꝑm illud deut̃. xxviij. Fenerabis gẽtib⁹ multis. et ipe a nullo fen⁹ accipies

Ca. xxiiij. in q̃ ponũt̃ rñsiones ad ꝑsuasiões ꝓ vsura fc̃as

Ad p̃mũ rñdet̃ ꝙ cõtract⁹ vsurari⁹ nõ est simpl̃r volũtari⁹ qꝛ nisi petens mutuũ nc̃itate cogeret̃ vel artaretur

nō obligaret se mutuāti ad reddē/
dū vltra sortē Est etiā ɔtract⁹ ille
nociu⁹ recipiēti qꝛ cogit̄ pl⁹ reddē
q̄ꝫ recepit et ergo cōtractu facto
paupior est q̄ꝫ fuit añ Nec atten/
dendū est ad sequentē rei euentuꝫ
qꝛ euent⁹ vel ꝓfectus sequens for
tuite vl̄ ex laboē mutuū recipiētis
nō iustificat ɔtractū p̄cedētē de se
p̄uū Etiā qꝛ vsurari⁹ ad ꝓfectuꝫ
recipiētis ad vsurā nō respicit sed
solū ad ꝓpriū lucrū Sꝫ nōne dās
mutuū sine obligatione recipiētis
vltra sortē licite possit recipe post
aliq̄ volūtarie oblata vt ꝓpinas
encenia ꝟuitia et honorē Rñr ꝙ si
mutuās spe obtinēdi hmōi ɔcessit
alteri pecunias. nō licet Sin aūt li
cere videt̄ nisi talia rependēs gra
uet̄ aut solū rōne mutui talia exhi
beat mutuāti al's nō facturus.
Ad scd̄m rñdet sc̄us Thōs ꝙ le/
ges hūane ꝑmittunt aliq̄ pcc̄a im
punita ꝓpter ɔditiōes hoīm imꝑ
fectorū in q̄bus multe vtilitates
impedirent̄. si oīa pcc̄a districte ꝓ
hiberent̄ penis adhibitis Et ido
vsuras lex humana ɔcessit nō esti/
mās eas esse ꝟm iustitiā. ꝫ ne impe
dirent̄ vtilitates multoꝝ Unde i
ip̄o iure ciuili dicit̄ ꝙ res q̄ vsu cō
sumūtur neqꝫ ratōe naturali neqꝫ
ciuili recipiūt vsufructū et ergo ꝙ
senat⁹ nō fecit eaꝝ rerū vsufructū
neqꝫ eni poterat ꝫ q̄si vsufructū ɔ
stituit ɔcedens scꝫ vsuras et ergo
ph̄us naturali rōne duct⁹ dicit in
p̄mo politicoꝝ ꝙ vsuraria adqui
sitio pecuniaꝝ est maxie p̄ter natu
rā. Ad tertiū de lege dei dicit ꝙ
iudeis ꝓhibitū fuit accipe vsuraꝫ
a fr̄ib⁹ suis scꝫ iudeis Per qd̄ dat̄
intelligi ꝙ accipe vsurā a q̄cunqꝫ
hoīe est simpl'r malū. debemus eni
hr̄e oēm hoīem q̄si ꝓximū et fr̄em
p̄cipue in statu euāgelij ad qd̄ om
nes vocant̄ Unū in psal. absolute
dicit̄ de viro iusto qui pecuniā suā
nō dedit ad vsurā Et ezechiel. xv
iij. Qui vsurā nō accepit. Q. āt ab
ex̄neis vsurā acciperēt nō fuit eis
cōcessū q̄i licitū ꝫ ꝑmissū ad mai⁹
malū vitādū ne. s. a deū colentib⁹
vsuras accipent ꝓpt̄ auariciā cui ni
mis dediti erāt vt habet̄ ysa. lvi.
Oēs inq̄t in viā suā declinauerāt
vn⁹ quisqꝫ ad auariciā suā a sūmo
vsqꝫ ad nouissimū Q. aūt in ipsis
in p̄miū ꝓmittit̄ Fenerabis genti/
bus multis ꝛc. Rñr ꝙ fen⁹ ibi lar/
ge accipit̄ ꝓ mutuo. sic̄ ⁊ Ecc̄i. xx/
ix. dicit̄ Multi cā neq̄cie ñ fenerati
sūt id ē nō mutuauerūt. ꝓmittit̄ er
go in p̄miū iudeis abūdātia diui/
tiarū ex qua ɔtingit ꝙ alijs gratl.
mutuare possūt ac per hoc ꝟtutē
laudē et gloriā obtinē Scd̄m hoc
ergo semꝑ pcc̄m fuit de cōi cursu
apud gētiles et iudeos cōcedere
ad vsurā qꝛ et cōtra legē nature ⁊
legē dei scp̄taꝫ veterē ⁊ nouā Pec
cauerūt tñ ꝟm magis et minus qꝛ
iudei min⁹ peccauerūt concedēdo
ad vsurā gentilibus q̄ꝫ fr̄ibus suis
iudeis Et forte ꝙ a q̄busdaꝫ gen
tibus ceperūt vsuraꝫ sine peccato
videlꝫ ab ipsis gētibus quas cuꝫ
bonis earū deus condemnauit iu
deis sicut sine peccato abstulerunt
ab egyptijs vasa ⁊ vestes accōmo

datas eo q̄ deus cui⁹ omnia sunt dedit ꝑplo suo res illas. secus autē erat de aliis gētibus nō cōdemnatis iudeis sicut erāt Babylonij ⁊ ceteri multi q̄bus ad vsurā ɔcedēdo peccauerūt.

Ca. xxv. de pccō vsure iudeoꝝ et xp̄ianoꝝ tp̄e moderno

Et adhuc peccāt in h̄ nūc longe magis q̄ꝫ tūc. quia si quā defensionē aut pcc̄i alleuiationē habuerūt ex lege veteri ꝑmittente eos recipe vsuras ab extraneis vt allegatū est tñ illa excusatō cessauit om̄ino post aduētum xp̄i qui legem veterē quo ad obseruationē lr̄alez euacuauit Magis ergo peccāt iudei nūc vbicunq̄ gētilibus ad vsurā ɔcedunt q̄ꝫ olim. Maxie aūt et grauissime peccant mutuādo ad vsurā illis qui xp̄m receperūt scz xp̄ianis q̄ vere iudei sūt ꝟm sp̄m licet nō ꝟm lr̄am Ab illis ergo iudei ꝟm carnē qui adhuc sūt nequaq̄ꝫ recipe debent vsurā. longe eni in hoc magis peccant. q̄ꝫ si a fr̄ibus sui generis vel secte vsurā recipent vel tēpe legis recepissent Si hec ita se hñt estimate q̄ntuz nephas sit xp̄ianos recipere vsuras a ꝓximis vel fr̄ibus suis xp̄ianis vel sibi vsurpare qđ iudei vsurpando extorserūt ab ill' scz xp̄ianis Quid eniz hoc est nisi xp̄ianos recipe vsuras a xp̄ianis Quia qđ aliq̄s facit mediāte alio quē ad hoc fouet et defendit Ita vere censet̄ illud facere ac si per se faceret nec min⁹ peccat vno mō q̄ꝫ alio mō. Sed dicit aliq̄s cum illa vsuraria impietas tā contraria sit xp̄iane religioni vt dictū est quare iudei occasione sue legis ɔsueti de vsuris ꝑmissi sūt ɔmisceri in tanta multitudine xp̄iano ꝑplo in ipsius grauamē et lesionē multiplicē.

Capi: xxvj. de reliquijs duoꝝ ꝑploꝝ. s. gentilis ⁊ israelitici

Hic ꝓ origine hui⁹ rei hoc aduertendū est q̄ tp̄e p̄dicatiōis euāgelij lumie celestis doctrine per mundū ꝑseuerāter coruscante multi vtriusq̄ ꝑpli gentiles videlicz et israelitici gratiā dei exultant̄ āplectentes ⁊ vēitati credētes in vnitatē catholice id ē vl'is fidei extra quā non ē ampli⁹ salus fidelit̄ ɔcurrerūt. relictl. de vtroq̄ ꝑplo scz gētili ⁊ iudaico pl'imis incredulis gr̄e dei ingrati. ɔpandis recte paleis aut fecibus aut aliis q̄buslibet reliquijs inutilibus et supfluis Palee aūt g̃nis in arcam dñi collectis q̄d valent nisi vi igne ɔsumant̄ aut pedib⁹ cōculcent̄. et feces vino extracto quid ꝓsint nisi vt foras mittant̄ ⁊ a porcis deuorent̄ immūdis. i. a demonibus deglutiant̄. q̄d valet forma lutea magno studio ꝓ fundēda cāpana ꝑacta. postq̄ꝫ cāpana iaz fusa est. nisi vt penitus excutiat̄ et in puluerē redigat̄ Quid est cāpana fusa nisi ecc̄ia xp̄i in veteri populo dei figurata? Quid formula lutea nisi residuū de ꝑplo israel r̄lictū tātūmō terrena q̄rens Int̄ has aūt duas supfluitates duoꝝ ꝑploꝝ q̄ viliores sūt et inutiliores r̄liquie an ꝑpli israel seu iudeoꝝ vel ꝑpli

gẽtiles ꝯpatio doceat Sũt nãq3 reliq̃e de ꝑplo iudaico adhuc r̃ma nẽtes. nõ solũ sic̃ feces. sed sicut fe/ ces pessime. que corrũpunt om̃e vi nũ eis suppositũ sed sicut purgam̃ tum spume qđ si nõ eñciat̃ ore per despumationẽ purificãda ꝫ in ea resideat totã defedat Sunt insup sicut stercus colũbinũ qđ terram bonã cui ꝯmiscet̃ nõ impinguat ꝫ demacrat et sterilẽ facit Nec im ꝓ/ prie cõpant̃ stercorib⁹ pr̃m qꝛ de corpe abrae egressi sũt et nõ sunt ei⁹ filij Quid sũt ergo pñtes iude/ orũ reliquie nisi q̃si stercus abrae ꝛ sc̃oꝝ patrũ feces fetide. Est ꝛ ali ud vñ appet reliq̃as iudaici ꝑpli viliores esse reliquijs populi genti lis. qꝛ xp̃iano ꝑplo ab initio cõmi/ xte fuerũt multe gẽtilis ꝑpli reliq̃e q̃ tñ successu tẽpis ex toto digeste fuerũt et trãsmutate in ꝑplm xp̃ia nũ Reliquie ꝟo iudaici ꝑpli ab ini/ tio vsq3 mõ manserũt incõuerse in corp⁹ ecc̃ie sil̃es per hoc supfluita tib⁹ corpis humani inhabilib⁹ vt ꝯuertant̃ in substantiã hominis

Ca. xxvij. q̃re populus iudaicus cohabitat xp̃ianis et nõ gentiles

Si querit̃ q̃re tunc popul⁹ xp̃ian⁹ pmisit sibi ꝯmiscẽi reliq̃as illas iudaici ꝑpli viliores. et non recipit etiã reliq̃as ꝑpli gẽtilis ad ꝯuersionẽ habilio/ res vel magl. idoneas Quare gẽti les xp̃ianis nõ cohabitẽt eẽ p̃t q̃a oẽs gẽtiles qui oliz eis cohabita bãt xp̃iani facti fuerũt Reliq̃s re/ manẽtib⁹ ex̃ ꝑplm xp̃ianũ in regio nibus suis. in quibus necessitatem hñtes tẽpaliũ bonoꝝ in vbertate nõ veniũt in regiões xp̃ianoꝝ tã/ q̃3 ꝟui hñdi. vtiq3 si aliq̃ gẽtiles co habitare xp̃ianis cuperẽt nutritu ri se laborib⁹ suis r̃pellẽdi nõ eẽnt poti⁹ q̃3 iudei pfidissimi Qui q̃dẽ idcirco xp̃iano ꝑplo se miscuerunt qꝛ cũ de regione sua iniq̃tatibus eoꝝ merentib⁹ expellerent̃ et ven/ derent̃ in vniuersas regiones gen tiũ in nullo ꝑplo tantã pietatem ꝛ hũanitatẽ expti fuerũt q̃ntã in po pulo xp̃iano Qui eniz olim a p̃nci pib⁹ gẽtiũ captiuati tenebant̃ gra uiorib⁹ fatigabant̃ laborib⁹ cet̃is nullaten⁹ pmissis viuẽ penit⁹ ocio/ sis ex vsuris q̃admodũ modẽno tpe a q̃busdã xp̃ianoꝝ p̃sidib⁹ ma le ꝯsultis viuẽ pmittunt̃ Nec olim feruẽte adhuc in ꝑplo xp̃i terreno/ rũ ꝯtẽptu Judei hoc mõ tenebãt̃ quẽ q̃dẽ modũ nihil aliud q̃3 mo/ dernoꝝ auaricia adinuenit vt ex dicẽdis manifestũ erit Et qꝛ appe tibile est cũctis ociose viuẽ sine la/ bore oĩbus abũdare Inde ẽ q̃ in regionib⁹ xp̃ianoꝝ q̃busdã ꝛ ciui tatib⁹ iudei sup numerũ multipli/ cati sũt xp̃ianoꝝ bonis impingua ti auro et argẽto eoꝝ hoc mõ im/ pie adquisito supditati. non ergo miscuit iudeos xp̃ianis. sic scp̃tu/ rarũ auctoritas vel legis ꝯformi/ tas ꝫ ociosa voluptas ñ eos ami/ cicia attraxit ꝫ auaricia. nõ amor ꝫ odiũ Sic̃ ei olim dñm Jh̃m xp̃z psecuti sũt inter eos ꝯuersãtẽ Ita ip̃o in celo trãslato ad dexterã pa

tris ꝓplm suũ ꝑsecuti sunt vsq; ho/
die vt illũ et ipm in illo omi callidi
tate et dolo persequãt et ꝓ posse
euertant malũ ita ꝓ bono reddẽ/
tes vt solẽt serpẽtes nutricijs suis
et mures hospitibus facere.

Ca.xxviij. q̃bus rõnib⁹ xp̃iani iudeos sibi cohabitare permiserunt.

Verũtamẽ ꝓplus xp̃i elect⁹
ꝑfecte ꝟtutis et charitatis.
cui ꝓpriũ ẽ bñ agere ⁊ bo
nũ ꝓ malo reddere sciẽs ꝙ potẽs
est dñs de⁹ etiã de genimine vipe/
rarũ imo de lapidib⁹ suscitare fili/
os Abrae iudeoꝝ reliq̃as sibi co
habitare pie ꝑmisit et ꝑmittit mul
tis de caus Primo nanq; vt si for
te granũ aliqđ adhuc paleis ꝑmi
xtũ sit aut misceri ꝯtingat nõ ꝑeat
sed tandẽ in horreũ dñi cũ cetẽis
colligat. Scđo ꝓpter memoriam
xp̃i recentiorẽ et fidei assensum fir
miorẽ Cũ eni q̃tidie inspiciunt illi
a xp̃ianis q̃ ob hoc dispersi sũt ꝙ
xp̃m occiderunt. hi qui xp̃o adhe
rent de his q̃ de ipo credũt dubi/
tare nõ sinunt. Tertio ꝓpter ãpli⁹
merituz fidei rõne difficultatis in
credẽdo q̃ accidit ex multitudine
eoꝝ que cõtradicũt fidei xp̃iane.
Quarto vt indubie ꝯstet scp̃turas
sacras olim đina inspiratione po/
pulo isrl̃itico traditas a christião
ꝓplo integre hr̃i Cũ eedem adhuc
apud om̃es iudeos ꝑseuerẽt latis
trãslationib⁹ ꝯcordes Quinto ob
reuerẽtiã pr̃m nr̃oꝝ veterũ abraã
ysaac et iacob a q̃bus ipi sũt solũ
ꝟm carnẽ Christiani ꝟo om̃es ꝟm
sp̃m et pl̃es ꝟm vtrũq; hoc est ꝟm
sp̃m et ꝟm carnem Sexto in reco/
gnitionẽ recepti bñficij. qꝛ eni sal⁹
mũdi ex iudeis venit vt dicit apl̃s
mõ q̃ in tractatu de ꝓcessu mise/
rẽdi de eo oñsum est Jđo popul⁹
saluatiõis miam cõsecut⁹ facit ad
huc miaz cũ reliquijs iudaicis q̃/
uis ipi de impensis bñficijs ingra
tissimi sint Septio ad impletionez
ꝑfecte charitatis ad dilc̃oem iimi
coꝝ se extẽdentis. dicẽte saluatore
nr̃o diligite inimicos vr̃os ⁊ bñfa
cite his qui oderũt vos Si ergo
etiã hac de cã nouissime tacta chri
stian⁹ ꝓplus iudeos sibi cohabita
re permittit verissime diligit eos
et misericordissime cum eis agit. si
ipos talit teneat q̃liter eoꝝ saluti
⁊ ꝯuersationi ad xp̃m magis con
gruit Quia si rõne stat⁹ quẽ inter
xp̃ianos hr̃e ꝑmittunt fiant peio/
res et a salute sua elõgatioẽs atq;
ad eã indispositiores Quõ verũ ẽ
xp̃ianos inimicos suos diligẽ sed
poti⁹ ꝑdere? nõ est veruz xp̃ianos
ꝑmittere sibi cohabitare iudeorũ
reliquias ob spem ꝯsequẽde salu/
tis sed pro adq̃rendis pecunijs.

Ca.xxix. de tribus modis q̃bus iudei a xp̃ianis teneri ꝯsueuerunt.

Videamus ẽgo quõ trib⁹
mõis iudei a xp̃ianis tene
ri ꝯsueuerũt vtpote vl̃ pu
re in statu laboratoꝝ vel pure in
statu vsurarioꝝ. vl̃ in statu vtrũq;
ꝯplectẽte Prim⁹ mod⁹ iã fere vbiq;

male omissus saluti ipoꝝ et causꝫ
q̃bus tenẽdi sunt ꝯueniẽtissim⁹ est
qđ inde patz qꝛ si iudei vt xp̃iani
laborarẽt in agris. in siluis et aq̃s
et etiã artificijs in m̃cimonijs ve/
xatione intellc̃m dãte citi⁹ ꝯuerte/
rent̃ et ꝯuersi de laborib⁹ suis ⁊ bo
nis p̃orib⁹ ad q̃sitis ꝯuenient̃ sustẽ
tari possẽt etiã a xp̃ianis magl. di
ligerent̃ eo ꝙ cũ eis on⁹ ferrent la
boꝝ et reipublice ꝓuirent. essent qꝫ
ciuilioẽs nec tũc vt mõ furiẽte po
pulo stragib⁹ interirẽt ñ tot vicia
ꝯtraherẽt q̃ ocia dare solẽt labori
bus occupati non sic studerẽt quõ
in calũniã vere fidei scp̃turas per
uersa intentione glosare possent et
xp̃ianoꝝ rõnib⁹ et obꝓuantijs cal
lide ⁊ colorate ad corruptionẽ sim
pliciũ laicoꝝ et clericoꝝ rñdendo
obuiare. Terti⁹ status vel modus
simpl̃r mal⁹ est et saluti iudeoꝝ ꝯ
trari⁹ min⁹ tñ q̃ꝫ scđs qui q̃dẽ mo
dus scđs est oim statuũ et modo/
rũ q̃b⁹ iudei int̃ xp̃ianos tenẽi so
lent pessim⁹ qꝛ eoꝝ saluti et finib⁹
ꝓpt̃ q̃s xp̃iana pietas iudeos sus/
cipe dignata ẽ maxime repugnãs
Ubi q̃so iudicate an hodie ꝓpter
causas et fines predictos iudei a
xp̃ianis teneant̃ a p̃sidib⁹ et ñ po
tius auaricia faciẽte. cã turpis et
dãnabilis q̃stus ꝑ vsuras de pau
peꝝ sãguine torquẽdi foueat̃ Jã
in statu illo incõueniẽtissimo dãna
bili et iudeis et xp̃ianis et p̃ncipi/
bus eoꝝ Quis eni enumerare pos
set om̃ia mala tẽpalia et sp̃ũalia q̃
hũc viuẽdi modũ iudeoꝝ int̃ xp̃i/
anos sequũt̃? Quis fideliũ sine cõ
motione viscerũ et aurium tinnitu
eiusmõi audire valebit? Certe lapi/
deũ cor ẽ qđ inde dolorib⁹ nõ scin/
ditur ingemiscẽs sup̃ modũ ꝙ tan
to malo et tot aiaꝝ ꝑditionib⁹ ab
his qui p̃sũt xp̃ianis nõ succurrit̃
nec tãto tp̃e succursũ est

Ca. xxx. de q̃busdã mal⁹ q̃ veniũt ex vita iudeoꝝ ex vsuris.

Sed descẽdam⁹ ad ꝑticla/
ria videam⁹ q̃ sũt hec ma
la ecce xp̃ũs laborat solici
te id ẽ ꝓpl̃s xp̃i et emul⁹ iudeus la
borẽ ei⁹ deuorat Nõne xp̃i paupe/
res die noctu qꝫ laborib⁹ sudant.
hi in agris hi in aq̃s. hi in vineis
illi in ortis Alij in artificijs alij in
mercacijs. alij nutriũt aialia ⁊ alij
alia mille diuersitatũ agũt opa ꝓ
hui⁹ erũnose vite releuãda misẽia
soli iudei in laborib⁹ hoim nõ sũt
soli excipiunt̃ a ꝯditione mortaliũ
quã ille generalẽ reddidit qui ait
hõ nat⁹ est ad laborez sic̃ auis ad
volatũ. ⁊ qꝛ soli iudei int̃ xp̃ianos
in laboẽ hoim nõ sũt nec cũ hoib⁹
flagellant̃ Jõ vt dicit ꝓp̃ha tenuit
eos sup̃bia opti sũt iniq̃tate et im
pietate sua ꝓdijt q̃si ex adipe iniq̃
tas eoꝝ q̃ multiplex est. qꝛ omniũ
vicioꝝ spem iã inde repleti sũt vt/
pote sup̃bia gula luxuria et omni
specie auaricie. q̃rũ vna nõ mima
est illa iniq̃tas vsuraria Jã ꝑ eos
tã publica fc̃a ⁊ cõis. ꝙ a q̃busdã
xp̃ianoꝝ auaris vix pcc̃m eẽ repu
tat̃. hec iniq̃tas tãdiu iudeis ꝑmis
sa est et in eis a potẽtibus defẽsa
ꝙ iã pl̃imũ in xp̃ianos r̃dũdauit.
magnos et ꝑuos clẽicos ⁊ laicos
Uñ est a iudeis iã tãtũ deriuata

in xp̄ianos int̄ q̄s ex vsuris viuē
ꝑmittunt̄ ꝙ q̄dā xp̄iani manifeste
dāt. ad vsuras q̄dez iudeis pecu/
nias ꝯcedūt et vsuras cū eis diui
dūt. quidā palleatis vsurarie iniq̄
tatis cōtractibus et mōis varijs
sine labore studēt diuitijs abūdare
De istis ergo xp̄ianorū vsurarijs
in hoc peioribus iudeis dicenduz
est ꝯnter vbi qꝛ xp̄ianoꝝ auaricia
vsuras subtiliores sūt iudeis ⁊ eo
acuti⁹ studēt hāc palleare iniq̄tatē
quo apertius et vl̄ius ꝓhibita est
xp̄ianis q̄ꝫ iudeis Ido ad depal/
leādū iniq̄tatē illā apud xp̄ianos
multifarie obūbratā Expedit iam
attenti⁹ et sb̄tilius videre de spēb⁹
vsure et ip̄ius descp̄tionib⁹ ac mo/
dis varijs casib⁹ et ꝯtractibus q̄/
bus apte et occulte ꝯmitti solz et
de casib⁹ seu de contractibus in q̄/
bus ꝯmitti videt̄ et tñ nō ꝯmittit̄.

Capi. xxxj. de diuisione vsure in varias species

Quantū ad p̄mū ēgo iuri/
ste dicūt duas spēs vsure
esse videlz vnā spūalem et
aliā corꝑalē Prima est equa qꝛ ꝑ
xp̄m in euāgelio iussa vbi ait Nō/
ne oportebat te dare pecuniā meā
numularijs ⁊ ego veniēs cū vsurl.
exegissē eā Scd̄a vero vsure spēs
videlz corꝑalis de qua hic agim⁹
mōrlis iniq̄tas est vt in supiorib⁹
oñsum fuit Verꝝ nō videt̄ nec est
diuisio hec vsure in spēs ꝯueniens
qꝛ vt ex p̄habitis est manifestū so
lū figuratie et ꝑabolice lucrū bo/
noꝝ opm dr̄ vsura spūalis Sic̄ g⁹
fatuū esset dicē ꝙ due sint species
vitis scz spūalis et corꝑalis eo ꝙ
xp̄us dixit Ego sū vitis vera Ita
in ꝓposito et in cet̄is pl̄ibus seruit
diuisio vsure s̄m ꝓportionē ei⁹ ad
sortē vel ad p̄ncipale vt in centesi/
mā vel sexagesimā vel aliā quotā
de qua habet̄. xlvij. di. Est diuisio
in spēs qꝛ est solū s̄m magl. ⁊ mi⁹
q̄ ꝯstituūt gradus vsure et ñ spēs
Verꝝ tñ vsura ꝓprie dicta diuidit̄
in vsurā sortis et in vsurā vsurarū
que scz scd̄a im ꝓbū fen⁹ appellat̄
qꝛ om̄is ip̄am exercēs fit infamis
ip̄o iure et s̄m leges verum ꝙ s̄m
alios in vtraq̄ pcc̄m mōrle cōmit
titur ⁊ infamia irrogat̄. vi. q. i. In
fames Itē meli⁹ diuidit̄ in vsuraz
aptam et palleatā et in vsurā exte
riorem ⁊ interiorē

Capi. xxxij. de quatuor mōis q̄bus mutuatio fieri potest.

Circa qd̄ aduertendū ē ꝙ
mutuatio in qua p̄ncipalr̄
et primo ꝯsistit vsura pōt
q̄druplicit̄ fieri. p̄mo cū pacto lr̄is
vel fideiussorib⁹ firmato desuper
reddēdo aliq̄ vt ē pecunia vl̄ res
vel vtile obsequiū ⁊ s̄m hoc vsura
esset ex mutuo lucrū pacto vel pi/
gnere exactū Scd̄o mutuatio pōt
fieri sine pacto licet p̄ncipalit̄ fiat
ex intētione vel spe cōsequēdi ali/
q̄d p̄dictoꝝ vltra sortē ita videlz
ꝙ si mutuās nihil vltra se obten/
turū sparet mutuaturus nō esset ⁊
s̄m hoc vt dicūt vsura est quicq̄d
sorti accidit primarie intentum vel
speratū. Tertio aliquis mutuare
pōt nō cōstituendo p̄ncipalit̄ cām
mutuādi lucrū tꝑale sed spūale vt

charitatẽ vel dilc̃oez ꝓximi. Quã/
uis tñ scd̃ario sp̃et de aliq̃ retbu/
tione vel iuuamie vel remutuatiõe
ab illo cui mutuat tali intentione
mutuãs in modico vel nullo pec/
cat ꝑm doctores iuris canõici ho
stiensez et alios qꝛ qui mutuũ reci
pit naturalit̃ ad retributionẽ obli
gatur charitatiue vel liberalit̃ mu
tuãti vt sup̃ius patuit. Quarto fit
mutuatio talit̃ ꝙ intẽtio mutuan/
tis nec p̃marie nec scd̃arie reflectit̃
sup̃ qd̃cunqꝫ tp̃ale lucrũ Et illa ẽ
mutuatio pure charitatiua ⁊ maxi
mi meriti Sicut ecõtra p̃ma ẽ ma/
ximi demeriti seu pcc̃i et non tanti
mutuatio. scd̃o modo dicta cet̃is
parib⁹ Plus eni grauat indigẽtẽ
vsurari⁹. p̃mo mõ ꝯstitut⁹. qꝫ scd̃o
mõ videlz ꝑ hoc ꝙ sola intentõne
sup̃habẽdi mutuauit alias non fa
ctur⁹. tñ vterqꝫ talit̃ peccat ꝙ te/
netur ad restitutionẽ om̃is rei q̃m
sup̃ p̃ncipale recepit Et p̃cipue q̃
est scd̃o mõ vsurari⁹ quicq̃d enim
talis recipit q̃cũqꝫ intẽtione a de/
bitore sibi offerat̃ vsurã cõmittit
qd̃ nõ op̃tet de vsurario p̃mo mõ
ꝯstituto. qꝛ si quid tp̃e intermedio
talis a debitore vltra sortẽ ⁊ vsu/
ram sponte ꝓpinatũ recipit vsurã
nõ ꝯmittit si illud mutuando obti
nere nõ sp̃auit sed solã ꝯstitutam
vsurã Quẽadmodũ vt visũ ẽ sine
vicio vsure etiaz liberalissime mu/
tuãs põt a debitore rõne amicicie
donaria recip̃e sicut ꝯsueuit prius
nõ eni qui charitatẽ mutuat fit iñ
peioris ꝯditionis q̃ꝫ p̃us erat Si
tñ vndecũqꝫ verisile ẽ ei q̃ mutuũ
dedit ꝙ debitor sibi ꝓpinat ratõe
mutui vel vt t̃minũ solutõis ꝓlon
get et adhuc recipiat viciuz vsure
incurrit etsi nõ mõrle tñ veniale et
hoc si qd̃ ꝓpinat̃ dantẽ notabilit̃
non grauat.

Capi. xxxiij. penes q̃d attẽdit̃ g̃uitas vsurarie iniq̃tatis

Circa ista triplex inquisitõ
fieri p̃t Primo ex q̃bus at
tendi hẽat grauitas vsu/
rarie iniq̃tatis Scd̃o an ois vsu/
rarius teneat̃ ad restitutõz vsura
rũ cũ fructib⁹ eaꝝ Tertõ an liceat
vsurarijs vendi et ab ip̃is emi.
Quãtũ ad p̃mũ clarũ est ꝙ cet̃is
parib⁹ iniq̃tas illa grauior sit pri/
mo ex maioratõe illi⁹ qd̃ vltra sor
tem recipit̃. Scd̃o ex agg̃uatione
debitoꝝ q̃ fit ex ip̃i⁹ dura obliga/
tione vel pignoꝝ positõe q̃b⁹ pau
p̃es tã indigẽt q̃ꝫ pecunijs q̃s mu
tuo recipiũt. Et ergo de dãtibus
mutuũ sup̃ pignora scp̃tũ ẽ. Exo.
xxij. Si pign⁹ a ꝓxio tuo accep̃is
vestimẽtũ añ solis occasũ reddes
ei Ip̃m eni ẽ q̃ op̃it̃ indumẽtũ car
nis ei⁹. nec habz aliud in q̃ dormi
at si clamauerit ad me exaudiã eũ
qꝛ mis̃cors sũ vñ pz ꝙ pl peccat q̃
vult pignore certificari ⁊ de p̃nci
pali vsura. q̃ꝫ qui de ill̃ ꝯtẽt⁹ ẽ l̃ris
vel fideiussorib⁹ qꝛ p̃m⁹ pl⁹ g̃uet in
digentẽ igit̃ Tertio mõ plus ce
terl. p̃ibus peccat q̃ paup̃iorẽ vsu
ra g̃uat q̃ꝫ qui ditiorẽ. Quarto
magl. peccat q̃ fr̃i amico socio vel
cõsãguineo fenerat̃ q̃ꝫ qui extra/
neo. et ergo tanqꝫ minus malum
iudeis p̃missũ fuit fenerari gẽtili/
bus ⁊ ꝓhibitũ ne fenerarent̃ fr̃ib⁹

Quinto diues superflue hns pl' fenerãdo peccat paupe feneratoē nĉitatem vite nõ hãte Et generaliter plus peccat hoc vitio q̃o' turpis lucratio magis est ꝓhibita vt ꝑn/cipib' militibus ep̃is p̃bis religiosis Et generaliter viris ecclĩastic. apud nos etiã res emere vt q̃ncq̃ cari' vendãt turpis lucrationis studiũ est Et hec de prima inq̃sitõe ꝛc.

Capit. xxxiij. In q̃ agit de restitutione vsurarũ

Quantũ ergo ad secãdam q̃ erat Qui ois vsurari' tenetur ad restitutionẽ vsurarũ cũ fructib' eaꝝ. videt ꝑmo q̃ ñ omis talis teneat ad restitutionẽ vsure qz cũ soluit vsurario ꝑncipale cũ vsura totũ trãsit in ipi' dñiũ eo q̃ debitor obligauit se ad reddendũ tãtũ Igit illõ qd ꝑncipali supaddit fit etiã suũ Nemo autẽ tenet alteri restituere vel dare qd suũ est Igit Confirmat quia licet reddes vsurã nõ simplr spõtanee det vltra ꝑncipale Tñ nihilomin' volũtarie dat qz voluntas coacta est etiã voluntas sic ubi grã exñs in ꝓiculo maris licet inuit' eĵciat merces tñ reĵcit renũciãs eis Itẽ vsurari' aliq̃s ꝑt ad talẽ statuz peuenire q̃ impossibile est vt restituat vsuras igit cũ nemo obliget ad impossibile patz ꝓpositũ Itez qui vsuras dedit pot ex postfco simplicit vel illis renũciare q eas vsurariis ꝓpter deũ vel alia de causa dimittere. In cõtriũ ponit talis oclusio q̃ omne bonũ vsurarie adq̃situm est restituẽdũ ei a quo ĉceptũ est vel als recõpensãdũ ptz q̃a oē illud q̃ quis iniuste adquisiuit tenetur restituere Si ego aliq̃d vsurarie adq̃rere est p oia iniustuz vt visum est habet ꝓpositũ ꝛc.

Capi. xxxv. In quo inq̃ritur de restitutõne fruct' vsurarũ

Sed videt q̃ vsurarius nõ solũ teneat restituere vsuras sed etiã fructus earũ hoc est omne illud qd ex vsuris luctus fuit Primo vt arguit scs tho in scda. ij. Quia vt dicit aplus ad Rhõs. xi. Si radix sca q rami. igit eadẽ rõe Si radix infecta et rami Sed radix fuit vsurari' ergo q q̃c quid ex ea adq̃situũ est. est vsurariũ ergo tenet ad restitutionẽ illi' Itẽ sic dr ex de vsuris in illa decretali Cũ tu. Possessiones q̃ de vsurl. sũt oparte dñt vẽdiq ipaꝝ ꝑcia his a q̃bus vsure sũt extorte restitui. ergo eadẽ rõne quicq̃d aliud ex pecunia vsuraria adq̃rit debet restitui Preterea illud q̃ aliq̃s emit de pecunia vsuraria debet sibi rõe pecunie quã dedit ergo qz nõ habet maius ius in re quã adq̃siuit q̃z in pecũia quã dedit Si pecuniã vsurariã teneat restituẽ. ergo q illud qd ex ea adq̃rit tenet restituẽ. In ctrariũ arguit sic. Quilibz ꝑt licite tenẽ id qd legitime adq̃siuit z illud qd adq̃rit p pecuniã vsurariã interduz legitie adq̃rit. ergo licite ꝑt teneri. Rñdet scs Tho. q̃ sicut etiã. s. dictũ fuit q̃dã res sũt quaꝝ vsus est earum osumptio q̃ nõ habent vsufructum secundum iura. Et ideo si talia fuerint per vsuraz

extorta puta denarij Triticũ aut aliq̃d hui⁹mõi nõ tenet̃ homo ad restituẽdũ nisi illud quod accepit qꝛ illud qd̃ de tali re est adquisitũ nõ est fruct⁹ huius rei sed humane industrie nisi forte per detentionẽ talis rei Alter sic dãnificatus amittẽdo aliq̃d de bonis suis Tũc eni tenet̃ ad recõpensationẽ nocum̃ti Quedã vero res sũt quaꝝ vsus ñ est eaꝝ ɔsumptio. et tales hñt vsũ a se distinctũ sicut domus et ager et alia hmõi Et ideo si q̃s domũ alterius vel agrũ ꝑ vsurã extorsisset nõ solũ teneret̃ r̃stituere domũ vel agrũ sed etiã fructus inde ꝑceptos. qꝛ fructus sũt eius cui⁹ est arbor vel domus vel ager et ideo ei debent̃ Sequit̃ ex hoc ꝙ aliquis obligatus ad restitutionẽ omniuꝫ que habet p̃t ex iniuste habitl. iuste adquirẽ vñ se a debito liberet et vltra retineat vnde viuere possit patꝫ qꝛ hoc ꝑ industriã mercationis fieri potest laborando cum pecunijs quas iniuste tenet.

Ca. xxxvj. in quo respõdetur ad rõnes in p̃cedentib⁹ duobus capl̃is factas

HIs dictis ad p̃mũ in contrariũ Rñdet sc̃us thõas ꝙ radix nõ solũ habꝫ rationẽ materie sic̃ pecũia vsuraria. Sed habꝫ etiã aliq̃liter rõem cãe actiue in q̃ꝫtũ admistrat nutrimẽtum et ido nõ est sile. Ad sc̃dm dicẽdũ ꝙ possessiones q̃ de vsuris sũt ɔpate nõ sũt eoꝝ quoꝝ fuer̃t vsure Sed illoꝝ qui eas adq̃siuerũt Sunt tñ obligate illis a q̃bus fuerũt vsure accepte sic̃ et alia bona vsurarij et ido nõ p̃cipit̃ ꝙ assignent̃ ille possessiones his a q̃b⁹ fuerunt accepte vsure qꝛ forte pl⁹ valẽt q̃ꝫ vsure quas dederũt Sed p̃cipit̃ ꝙ vendant̃ possessiones et earũ p̃cia restituant̃ scꝫ ꝑm q̃ntitatem vsure accepte et damni ex iniusta detẽtione vsure ꝓueniẽtis

Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ illud qd̃ accipitur de pecunia vsuraria debetur q̃dẽ adquirẽti nõ ꝓpter pecuniam vsurariã sic̃ ꝓpter cãm instrumẽtalem. sed ꝓpter suã industriã sicut ꝓpter cãm p̃ncipalẽ Et ido pl⁹ hẽt iuris in re adq̃sita de vsuraria pecunia q̃ꝫ in ip̃a pecũia vsuraria

Tũc ad rõnes q̃b⁹ ꝓbari videbatur ca. xxxiiij. ꝙ vsurarius nec vsuras tenet̃ restituere ꝓ eo ꝙ fuerũt fc̃e res sue ex volũtate vsuras dãtis Rñr ꝙ ɔcesso hoc nõ sequitur ꝙ ergo non obliget̃ illi qui dedit aliq̃d eq̃ualẽs Ex eo ꝙ mutuans iniuste exegit lucrũ vltra sortẽ ab indigẽte cui gratis mutuare debebat Sc̃do põt dici ꝙ et si forte ꝑm leges mũdi vel ritũ ciuilitatis hũane res vel pecũia vltra sortez recepte transeũt in dñium vsurarij tñ ꝑm ꝟitatẽ nõ vident̃ ꝓprie ⁊ vẽ fieri res ei⁹. ꝫ p̃mo p̃t videi in exẽplo ad cõnriũ inducto qꝛ certũ est ꝙ q̃ꝫuis aliq̃s ꝑiculo ɔpuls⁹ velit poti⁹ aurũ vl̃ m̃ces de naui i mare ꝓ̃ijcẽ q̃ꝫ ꝑire tñ ꝑ hoc nõ renũciat ꝓp̃etati vl̃ suitati reꝝq̃s ꝓ̃ijcit nec

intēdit renūciare qꝛ interrogat⁹ si velit res ꝓiectas vbicūqꝫ sint adhuc esse suas. dicēt vtiqꝫ ꝙ sic. q̄a licet cogat̄ ad ꝓiciendū eas tam̄ nō cogitur ad suitati eaꝝ renūciandū Nec sequit̄. res ille ceciderūt ad locū de quo ꝓiciēs nō p̄t eas recuperare vel de earū rehabitōne desꝑat. igit̄ desinūt esse sue. Itē qui merces vel auꝝ caracterib⁹ alicui⁹ mercatoꝛis signatuꝫ inueniet in mari vel eius litoꝛe teneret̄ ad restituendū sibi si ꝓbet ꝙ ip̄e periculo nc̄itatus illud ꝓiecit q̄nqꝫ in mare Nō ergo ex hoc aurū suū eē desijt qđ nc̄itat⁹ a se ꝓiicē voluit Ita in ꝓposito videt̄ ꝙ volūtas q̄ pauꝑ vel indigēs vult poti⁹ tradē aliq̄d vltra sortē de pecunijs suis in ptāte vsurarij q̄ꝫ carere sb̄sidio ꝑ mutuationē sibi debito. videtur vtiqꝫ ꝙ tali semicoacta voluntate nō transferat̄ vere dn̄ium rei Ita ꝙ res quaꝫ soluit vel tradit q̄ mutuū recepit fiat ꝑm veritateꝫ illius qui mutuū ꝓ vsura dedit. Itē nō opꝫ tradentez res aliq̄s ꝓ vsuris velle ꝙ res ille de cetēo sint ip̄ius vsurarij cū debitoꝛ intentū suū cōsequi possit et obligatiōib⁹ satisfacere solū volendo ꝙ res ille sint in ptāte vsurarij donec forte aliq̄n pn̄ia ductus restituat vel deo ꝓuidente aliūde eq̄ualens ab eo hēat Vtiqꝫ null⁹ tradēs vsuras habet intentionē absoluēdi vsurariū ab obligatione. qꝛ tenet̄ sibi vel suis ad restitutionē Quare ergo vellet aliq̄s ꝙ res quas nc̄itate ꝯpulsus sibi tradit om̄ino sue fierēt nō est causa hmōi volūtatis igit̄ nullus rōnalis hō illam hr̄e deberet. Ex ꝑte ergo tradētis vsura nō est cā vere translationis dn̄ij. nec ex ꝑte recipiētis nisi forte iniq̄tas ei⁹ cōmodū sibi mereat̄ nec ex ꝑte cuiuscūqꝫ tyrānice ꝯstitutiōis aut iniq̄ ꝯsuetudinis cū nulla talis quicqꝫ iuste faciat possideri Itē que commoditas aut vtilitas hūane vite ex trāslatione dn̄ij in illo iniquitatis casu ꝓueniat non video Bene ꝙ iniq̄tas illa inde nutrit̄ et dilatatur. ꝙ si expediat reipublice. int̄rogent̄ p̄dicta Interrogent̄ vere sapiētes absqꝫ dubio respōdebūt nequaqꝫ.

Capi. xxxvij. in quo inq̄rit̄ an liceat vsurarijs vēdi ⁊ ab ipsis emi.

Ex istis ad tertiū dubiū an licat vsurarijs vēdi et ab ip̄is emi Rn̄deri pōt breuiter sub tali ꝯclone ꝙ si ꝑm iā p̄missa nō transfert̄ in eos dn̄iū rerum ꝓ vsuris receptaꝝ nō licꝫ eis vendi aliq̄d. hoc tn̄ intelligo de illis vsurarijs de q̄bus ꝯstat ꝙ nihil hn̄t nisi vsuras sicut sunt multi iudei et forte nōnulli xp̄iani Probat̄ ꝯclo sic intellecta. qꝛ de ratōe emptiōis et vēditionis ē vt dn̄iuꝫ pecunie ēptoꝛis trāsferat̄ in vēditorē. et ecōuerso Res vēditoꝛis fiat ip̄ius ēptoꝛis vt visū est suꝑius Si ergo pecunia quā exhibet emptoꝛ ꝓ re venali nō sit sua nō pōt

facere vt ipa fiat venditoris licet ipam tradere posset de fco in eius ptātem et vsū. et p ɔñs nō est venditio ꝫ per modū vēditiōis aliene rei vsurpatio q̄ nō licet cuiq̄ ꝛ̄c. quēadmodū ɔtingeret si q̄s vēderet aliq̄bus quos sciret nullam pecuniaꝫ hr̄e nisi furto vel rapina ablatā. talib⁹ vtiq̄ nemo quicquā vēdere debēt tū in detestationem crimis. tū qꝛ vēdens teneretur ad restitutionē cū ibi dñium nō transferat̄. tū qꝛ illis vt cet̄is vēdere et ab eis emere esset ipos in sua malicia nutrire Et om̄ino null⁹ emere res debet ab illis quoꝝ nō sūt qñ hoc ei ɔstat aut verisil̄r p̄sumit. qꝛ vbicūq̄ et qñcunq̄ illi quoꝝ sunt eas inuenerint et iniuste ablatas a̅ suas ꝓbauerint ipis adiudicarēt̄ Iteꝝ est et aliud ꝓpter qd̄ rōnabiliter illis qui nō hñt nisi iniuste adquisita res vendi nō dñt. maxime res quaꝝ vsus ɔsūptio eaꝝ est vt panes vinū carnes pisces ꝛ̄c. qꝛ tales obligant̄ multis ad restitutōꝫ ⁊ sepe in pluri q̄ꝫ hñt Cū ergo per emptionē reꝝ quas sepe sup̄flue ⁊ deliciose iudei et alij vsurarij cōsumunt reddant̄ impotentes vel impotētiores ad restituēdū nō cōueuenit tales res vendi talib⁹. Hac rōne attēta manifestū est si etiā pecunie vel res vsurarie adq̄site eēnt vsurarioꝝ adhuc nō essꝫ eque vēdendū eis sicut alijs legalit̄ victū hñtib⁹. nec ꝓ p̄cio eis ꝑuiendū nec medicādū aut aduocādū Et oino nō iudeis de q̄b⁹ ɔstat ꝙ nihil p̄t̄ vsurarie adq̄sita hñt Hec om̄ia illicita vident̄ ꝓpter rōnes p̄dictas et alias q̄ ex p̄tactis formari pñt q̄ vtiq̄ recte ɔsiderantē tm̄ mouēt ꝙ sūm⁹ pōtifex ad ext̄miniū hui⁹ vicij iā nimis multiplicati et generalis facti posset rōnabilit̄ ꝓhibē sub pena excōicatiōis ꝙ nemo vēderet aut in p̄dictis ꝓ p̄cio ꝑuiret publicis vsurarijs xp̄ianis aut iudeis a q̄bus iuxta p̄missa. qꝛ solū de vsuris viuūt diuēsi varias p̄dictoꝝ maculas ɔtrahūt vt qui eis vēdūt. qui ab eis emūt. qui eis seruiūt. qui ꝓ pecunijs eos curant. q̄ eorū causas defēsant. et p̄cipue q̄ ipos in tali statu ꝓpter turpe lucꝝ fouēt vt p̄ncipes et alij potētes q̄dū ab ipis recipiunt qd̄ vsurarie adq̄rūt qꝛ ipos vsurarios ad restituendū impotētes reddūt se ipos ad restituēdū obligāt eis a q̄bus iniq̄ bona ꝑ vsuras extorserunt

Forte dicēt aliq̄s quid de paupibus ⁊ clericis an liceat illis recipe ab vsurarijs el̄ias et istis oblationes Rñr ꝙ sicut ex p̄missis ꝓbari videt̄ non transfert̄ dñium in his reb⁹ et pecunijs q̄ ꝓ vsur. soluūt̄ nō licet nisi recipiētes ea intētione vt restituāt q̄bus et q̄liter restitui oꝑtet Si vero dñiuꝫ trāsfert̄ vt q̄dā iuriste opinant̄ ex illo motiuo exili supi⁹ ānullato videlꝫ ꝙ volūtariū mixtū etiā ē volūtariū. et volūtas ɔditionata est volūtas Si ex hoc vel alia q̄cūq̄ rōne dñiū transfert̄ licitū est ab vsurarijs el̄ias recipe et oblationes nisi ꝑ h̄ vsurarij efficiant̄ impotētes ad restituēdū q̄bus et q̄ntū oportet ⁊ debēt

Ca: xxxviij in q̊ ponūt̄

duo casus in quibus vsura cōmitti videtur et nō committit̄.

Viso iam ex p̄habitis in generali de spēbus vsure et eius descp̄tiōib⁹ ac varijs mōis q̄bus exercet̄ apud iudeos et xp̄ianos Nūc ꝑticularī⁹ vidēdū est de varijs casib⁹ et ꝯtractib⁹ in quibus committi videtur et non cōmittit̄ Deinceps de casibus in q̄bus a multis nō ꝯmitti videt̄ et tñ ꝯmittit̄. Quātū ad p̄muz in sex casib⁹ viciū vsure cōmitti videt̄ et nō cōmittit̄. Primo qñ laic⁹ vel clericus rē suā vt domū vel agrū ꝛc. recipit in pign⁹ ab eo qui hui⁹ mōi violent̄ ⁊ iniuste detinet Nā in hoc casu licite pñt fruct⁹ recipi de reb⁹ impigneratis et in sortē nō cōputari Rō est q̄ cui⁹ est res eius est fruct⁹ quē libere in aliū nō trāstulit Et ergo hoc mō r̄cipit mutuās de suo qđ est suū vt ita rē suā violēter ab alio detentā in eq̄ualēti recupare possit et illā tandē a detentore redimē. Scđus casus est qñ aliq̄s feuduz ponit in pign⁹ ei a q̄ illud habet tūc eniz ꝑm aliq̄s dñs feudi fruct⁹ recipe p̄t et eos in sortem nō ꝯputare Et hoc si dñs iterū nō exigat seruitiū a vasallo ad qđ rōne feudi sibi tenet̄ Rō horū est q̄ vasallus nō est p̄marie dñs rei in feudū sibi ꝯcesse Igit̄ si res illa vero dño ip̄i obliget̄ licite fructus ei⁹ recipit et in sortē nō cōputat Et ita ꝑm hāc rōem casus ille generalit̄ locū hr̄et in feudis ⁊ colonis laicoꝝ Alij volūt ex speciali p̄uilegio ecc̄ie esse ꝙ fruct⁹ feudi a vasallo sibi impignerati recipe p̄t ip̄os nō ꝯputādo i sortē q̄ dicūt ecc̄iaz sub tali onere seu cōditione cōcessisse feuda sua. ꝙ de ip̄is sibi impigneratis fruct⁹ recipe possit q̄liter potuit facē. q̄ cuilibet licet ab initio rei sue imponere on⁹ qđcūqz voluerit Ubi ergo in ꝯcessione feudi talis cōditio nō int̄uenit vt est cōiter in feudis laicoꝝ fructus de ip̄is impigneratis recipi nō pñt sine ꝯputatione in sortē

Tūc ad q̄ndā decretalē q̄ simplr dicit ꝙ si feuduz impigneret̄ dño ip̄e nō tenet̄ fruct⁹ in sortē ꝯputare Dicūt hāc decretalē et sil̄es esse intelligēdas qñ ille qui feudū impignerauit min⁹ iuste illud tenuit vt si q̄s decimas tenuit in feudū ⁊ est sñia Innocētij qui etiā exp̄sse dicit ꝙ si laic⁹ aliq̄s licite in feudo hr̄et res ecc̄ie nō liceret ecc̄ie in casu dicto eoꝝ fructus sine ꝯputatione in sortē retinere Idez etiā doctores alij tanq̄z verius opinant̄

Ca. xxxix. in q̊ ponunt̄

tertius et q̄rtus casus et q̄nt⁹ ad idez p̄misso correlatiuo de fructu rerum impigneratarū.

Ex istis eliciūtur duo Primū est ꝙ qui extra p̄dc̄os duos casus fructus impignerati Castri vel opidi vl̄ dom⁹ aut vinee vel hmōi recepit ⁊ deductis laboribus et impēsis ip̄os in sortē nō ꝯputauerit nullo colore a vicio vsure excusabilis est. hoc manifestū est ex dictis superius circa species et descriptiones vsure.

Scdm est ꝙ licet dñs fructꝰ feudi impignerati a feudatario iuste hi/ti recipiēs sine cōputatione in sor/tem q̄dāmō a vicio vsure videat̄ excusari tñ verisimilius est ipm illud incidere ꝙ excusari nō videat̄. ptz ex dictis circa scdm casū Qr autē nō excuset̄ appet qr hoc maxime esset eo ꝙ ille qui ꝯcessit feudū est dñs feudi vt tactū fuit Sed h nō qr licet sit p̄marie et p̄ncipalr dñs rei in feudū ꝯcesse q̄ntū ad ꝓprie/tatē vel fundū tñ eadē res est feu datarij q̄ntū ad vsū simpliciter et q̄ntū ad ꝓprietatē ꝑm q̄d. quia est eius hereditas quā p̄t vēdere vel alt̄i dare cū ꝯsensu dñi sui Quō cē suuz videt̄ sufficere ad hoc ꝙ fru/ctus rei sit feudatarij q̄diu licite habet eā in feudū Cū ergo impi/gneratio nō auferat feudū nec fa ciat desinere dicto mō esse suū. ptz ꝓpositū. Vñ patet ꝙ si colonꝰ ali cuiꝰ ep̄i vel plebani impignerauit sibi vineā vel ortū nō licet recipe fructus sine ꝯputatione in sortem Patz qr spēm mali habet imo eq̄/ualet vsurarie impietati eo ꝙ vi/nea illa vel ortus est ip̄ius coloni mō p̄dicto licet nō om̄iquaqz Ter tius casus in quo vsure exigi p̄nt est qñ nō ab eo qui mutuū dedit ꝫ ab eo qui ꝓ mutuū recipiēte fide/iussit petuntur q̄si interesse Verbi gratia Si fideiussor soluit vsuras creditori vsurario ip̄e pōt eas a debitore repetē ꝓ quo fideiussēat qr nō sūt vsure q̄ntū ad ip̄m fide/iussorē. sed potiꝰ interesse id est nō est lucrū sed vitatio damni. Quar tus casus est qñ dos minꝰ sufficit ꝓ oneribus mr̄imonij sufferēdis et possessio aliqua ꝓ dote munēa ta obligat̄ genero tunc vsqz pecu/nia soluat̄ fructꝰ possessionis illiꝰ a genero recipi p̄nt sine ꝯputatione in sortē Hūc casū ponit q̄dam de cretalis titulo de vsuris dicēs Sa ne generis ad fructꝰ possessionū q̄ sibi a socero ꝓ munerata dote in pignus obligate sūt ꝯputādos in sortē nō credimꝰ cōpellendū. cum frequēter dotis fructꝰ nō sufficiāt ad onera mr̄imonij supportanda. Secus si dos bñ sufficiat vt argui tur ex fine p̄cedētis decretalis Et iterꝝ secꝰ est si gener pecuniā dotis ab alio recipiat et sibi possessionē de qua sermo in pignus traducit qr nisi totū ius q̄d in pignere ha/buit in ip̄am donationē trāsferat et alteri pio aio nō vt fructꝰ suplu cret̄ pecuniā tradat vsurā cōmit/tit si fructꝰ in sortē non ꝯputauerit Sed q̄d si maritꝰ morit̄ an mulier fructus dicte possessionis recipere possit vt p̄us Dicit̄ ꝙ nō qr onēa mr̄imonij fuerūt causa q̄re p̄us li/cebat Illo ergo soluto ampliꝰ nō licet Quintꝰ est rōne more vt v̄bi gr̄a Si debeas mihi centū ad cer tū terminū noluisti mihi ꝑsoluē in termino Ido oportuit me recipe pecuniā sub vsuris ꝓpter incumbē tia mihi negotia. in hoc casu tene/ris mihi restituere illas vsuras si solui vel si nō solui liberare me ab obligatione ꝓ eis. Iste casꝰ elicit̄

ex quadā decretali titulo de fide/
iusꝫ Rō vero q̄re liceat exigere a
debitore qđ ꝓ vsuris dedit credi/
tori ē. qꝛ ibi vsura petit̄ cā damni
vitandi. nō causa lucri captādi Et
ideo exigit̄ solū sub ratōe interesse
qđ ꝑm canonē licite exigi potest

Capi. xl. in quo ponit̄

vltimus casus ad idem.

Sextus casus in quo quis
nō est reus vicij vsure cen/
sendus est rōne dubij ꝟbi
gr̄a Si quis daret q̄ttuor solidos
puta in pascha vt in alio tpe scilꝫ
circa autumnū tot vl̄ tot mensure
vini vel olei sibi reddant̄. q̄ qꝛ tpe
pasche pl⁹ valere ɔsueuerūt et ꝟi/
silr dubiū est an plus vel min⁹ tpe
autumni sint valiture Ido talē cō
tractū faciēs nō debet vsurari⁹ re
putari ꝑm decretalē nauiganti ex̄
de vsurl. ꝟbi dicunt doctores ꝙ si
aliq̄s daret q̄ttuor solidos in au/
tumno. qñ ꝑui p̄cij est bladū vinū
vel oleū vt ad pascha totidez g̃ni
vini vel olei mēsure redderent̄ qñ
hmōi merces ꝑm cōem cursū ɔsue
uerūt esse cariores vsura essꝫ quia
ibi nō ꝟisilr dubitat̄ imo ꝓbabilit̄
credit̄ ꝙ pl⁹ valebunt ille mensure
tpe solutiōis q̄ꝫ valuerūt tpe con/
tract⁹. Simlr iudicandū est qñ pe
cunia certe monete tradit̄ ꝓ tāta
pecunia eiusdē monete in certo t̄/
mino soluenda. vel qñ tali mō tra
ditur bladū ꝓ blado vinū ꝓ vino
eq̄lis mēsure. qꝛ om̄ia hec cōsueue
rūt vno tpe āni cariora eē q̄ꝫ alio
sicut et in vno loco q̄ꝫ i alio. varijs
eni de cauꝫ ꝟbi gr̄a floreni valent
vno tpe pl⁹ q̄ꝫ alio Et ergo si ꝟisi/
mili⁹ est ꝙ hmōi in tpe solutōnis
plus valeāt q̄ꝫ mō ɔtractus talis
illicit⁹ est Si vero eq̄verisile est ꝙ
valeāt tm̄ vl̄ min⁹ sicut ꝙ valitura
sint pl⁹ ɔtractus sustinibilis ē. nisi
ille qui pecuniā tradidit auferat li
bertatē debitori liberandi se infra
t̄minū. qꝛ hoc faciēs p̄sumit̄ velle
debitorē onerare ꝑiculo amissiōis
pecunie et se exonerare Si autē li/
bertatē ɔcedit et aio releuādi ino
piam ꝓximi pecuniā sibi tradit in
dicto casu meritorie agit Silr cōsi
derandū est qñ res vni⁹ spēi dat̄
ꝓ re alteri⁹ spēi in certo t̄mino sol
uēda ꝟbi gr̄a Modi⁹ tritici ꝓ duo
bus modijs auene soluēdis in pa
scha. vel qui mutuat pecuniam vt
statuto tpe recipiat vinum vel bla
dum. talis eniꝫ debet recipe de re
ꝑm ei⁹ valorē tpe solutiōis ꝛ nihil
vltra Idez iudiciū est de m̄icatori
bus qui mutuāt de nūdinis in nū
dinas ꝟbi gr̄a qui tradūt alijs de
suis mercib⁹ ꝓ rebus alteri⁹ spēi
ip̄is reddēdis in seq̄ntib⁹ nūdinis
Qui ɔtract⁹ pl̄imū culpabil̄ vitio
auaricie aut prauitate vsuraria il
liciti reddunt̄

Capi. xlj. in quo tangit̄

quidam ɔtractus venditionis ꝑm
valorē futurū et q̄d cōsultius sit in
contractu illo et cōsimilibus

Sed quid de illis qui vinū
vel bladū aut pannos vl̄
alias merces vendūt vt ā
plius q̄ꝫ mō valeāt in certo t̄mino
recipiāt ꝓ eisdē. an et illi ratōe du
bij excusent̄ Rñdent aliq̄ ꝙ si ven/

diderint ꝓ longe maiori precio q̄ꝫ mō valeāt nō excusant̄ Sed vicij vsure rei censent̄ qꝛ tūc nō verisil̄r dubitat̄ vtꝝ plus vel min⁹ in t̄mi no p̄fixo valiture sint. sed p̄sumit̄ ꝙ lōge min⁹ Si vero vendāt ꝓ p̄ cio mediocrit̄ maiori iuxta possibi lem estimationē ꝑm cursus ānorū ꝯsuetos vel ꝑm exigētiā dispōnis āni currentis tūc excusari vident̄ Et hoc si tp̄e ꝯtractus m̄ces illas nō erāt vēdituri sup̄ quo eoꝝ con scias exaiare hn̄t diligent̄ Sꝫ q̄c/ quid sit ꝯsiliū oim doctoꝝ est ꝑm hostiens̄ Inno. et cet̄oꝝ imo cōsi liū decretal̄ dicētis Q̄ ꝯsulte age/ rent hoies si a tali ꝯtractu cessarēt cū cogitatōnes hoim om̄ipotenti deo neq̄ant occultari Ip̄e nouit q̄ tempe ꝯtractus vel nō lōge post erant vendituri Ip̄e nouit an cor hōis declinet in estimationeꝫ lucri ex dilatione et hmōi q̄b⁹ homies de facili in tali ꝯtractu et sil̄ib⁹ ob liq̄ri solēt ꝓp̄t̄ qd̄ ꝯsultū est hoib⁹ a talib⁹ abstinē ꝯtractibus licꝫ ꝑm se nō sūt illiciti Sic̄ est de q̄busdā opionib⁹ et mōis loquēdi rōnabi liter interdictis Non qꝛ ꝑm se sunt falsi. ꝫ qꝛ erroꝛib⁹ vicini sūt aut vi cioꝝ occasionib⁹ pleni. ita suo mō est in ꝓposito de multis ꝯtractib⁹ int̄ hoies cōsuet̄. qui licet cōuinci nō possint ꝑm se illiciti tn̄ ꝯsidera/ tione p̄dicta sūt merito inhibendi et dissuadēdi qꝛ nō solū studendū est legislatoꝛib⁹ circa ꝓhibitioneꝫ vicioꝝ sed etiā circa ꝓhibitionem occasionū eorundē

Ca. xlij. de contractib⁹

ꝓhibēdis rōne ꝓpinq̄tat̄. ad vicia

Sunt ergo hac ꝯsideratōe multi cōtractus rōnabilit̄ ꝓhibēdi vel saltē hoibus dissuadendi eo ꝙ rōne ꝓpinq̄tatis ad viciū vsure aut auaricie plerūqꝫ inficiūt hoies talib⁹ pc̄cis Nec est imaginādū ꝙ ꝯtractus emptōnis et vēditionis solū reddant̄ illiciti. qꝛ vsurarij fōrliter vel eq̄ualent̄. ꝫ pl̄es de illis illiciti sūt rōne vicio/ rū alteri⁹ spēi vt symonie vel aua/ ricie aut doli aut deceptionis aut impietatis vel hmōi. De ill̄ cōtra/ ctib⁹ sunt ēptiones q̄bus aliq̄ emē solēt ⁊ coaceruare tēpe messis vel vindemie bladū et vinū ꝑuo p̄cio vt postea vendāt ꝓ magno qd̄ in clericis et laicis turpe lucrū est ⁊ p̄ cipue in clericis turpissimū q̄rū cū auaricia talit̄ inualuerit ꝙ vn⁹ de vinis ⁊ bladis tp̄e mess̄ tm̄ emēit et sibi ꝯgregat ꝙ cet̄i ab ip̄o ꝯpel lūtur emere ad libitū suū māifestū est ip̄os enormit̄ peccare nō soluꝫ cōn ꝓximū ꝫ ꝯtra cōitatē ꝓxiorū qꝛ caristiā inducūt. et qn̄qꝫ ꝓp̄t̄ eo rū lucrū inducē studēt qd̄ dānabi lissimū est Recte ēgo dicit̄ in decre tis. xiiij. q. iiij. Quicūqꝫ tp̄e messis vl̄ vindemie nō nc̄itate sed cupidi tate ꝯparat ānonā vl̄ vinū r̄misse vt postea vēdat care turpe lucꝝ ē

Ca. xliij. in quo ostēdit

qn̄ emptor cupiditate moueatur ⁊ quando non.

Sed dicis quomō sciet̄ qui ex cupiditate hoc faciunt? Rn̄r ꝙ om̄es sup̄flue diuites vel vltra nc̄itateꝫ p̄sone et sui status hn̄tes.

Et generalitē oēs qui nullā nēcitatē cōem aut pietatē in tali coacerua tione intēdūt ꝯ solū locupletatiōz ex cupiditate moueri cēsendi sunt Hoc dico nōnter qz talis emptio tpe messis vel tpe quo res alique vilis pcij sunt pōt etiam licite fieri multis mōis Primo si fiat ꝓpē bo nū cōe sicut Joseph emit frumēta tpe abūdantie vt hēret vñ puidēt ꝓplis tpe fuīe famis vt habēt gesi rli. Et hoc meritoriū est Secdo si fi at ex rōnabili puidētia vt si aliqs emat talia timēs ꝙ optet eū cari emere cū indiguerit. talis eni si po stea videat se nō indigē sicut tēpe debeat et carius vēdat nō peccat Et a fortiori nō peccat si non emit vltra suā nēcitatē. vel si emat ex pie tate vt ex lucro venditionis hēat vñ paupib' puidē possit dummō ita moderate hoc faciat ꝙ p cari stiam cōitas nō ledat Hoc mō et ffcatorib' talis emptio licita est si aliūde nēcitatē nō habeāt nec alio labore se nutrire possint. tūc licite p opa sua tali emptione lucrū re piūt dūmō ita moderate talez em ptionē exerceāt ꝙ paupes nō pa tiant defēm. Quarto licituz est ꝙ aliqs emat victualia dū abundāt vt tēpe famis vēdat eo precio qd tūc valebūt pcipue qñ ofideratur ꝙ res mō abūdantes trāsportēt ad alias regiones vel ꝙ ꝓpē abū dantiā inutilit et abusiue in pcis a plurimis consumūtur ꝛc.

Capitn. xliij. ofidens emptionē redituū ad vitā esse phibendam

Adhuc de cōtractib' phiben dis eo ꝙ vicijs occasionē p stent est emptio redituū ad vitaz emptoꝝ qz cū hoies p statu nate corrupte q̄ plēs viciosos habet ni mis afficiant ad opes de facili ta lis emptio declinat venditorez ne dū ad desiderādū mortē emptoꝝ sed nōnūqz vt illā pcuret. Hec et fuit cā q̄re phibita est pmissio vel collatio pbende vel bñficij nōduz vacātis. Siki ratōne phibitū fuit pactū de futura successione in here ditatē testatoris factū dū adhuc viuit Et ita de sikibus multi. Esset ergo tolerabilior emptō redituū ad vitā vēditoꝝ qz ibi nō esset cā q̄re vn' desideraret mortē alteri'. Qz etiā iste tractus magl. inhibē dus sit qz oibus pmittēdus. Mtl. als psuasū fuit rōnib' q̄ inferius vbi spēalit de redditib' agēt resu mēt p declaratōe maiori ibidē di cēdoꝝ Itaqz vsqz huc introduct. qbusdā casib' in qb' lz vsura omit ti videat Tñ rōne certa quo ad vi ciū excusat Cōsequent ergo vt p mittebat agendū est de casib' q cō tractib' circa emptionē venditōz et mutuationē in qbus casib' non videt viciū vsure trahi et tñ tra hit equalent q̄ntū ad lucrū q grauamē primoꝝ Nā plimos cōtra ctus insaciabilis auaricia introdu xit qui licet ex forma quinci ñ pñt vsurarij tñ qz vel reducunt ad vi ciū illud vel plimuz fieri solent in fraudez vsuraꝝ et raro vel nunqz aliter Igit a cōtractibus talib' re trahendi sunt homines

Capi. xlv. In quo agit de casi bus et cōtractibus in qbus cōmit titur vsura et non videt.

De cõtractib⁹ qui manifestius reducunt̃ ad vsuraz sunt illi q̃bus res vel cari⁹ vendit̃ eo ꝙ de p̃cio ad tp̃s expectatur vel remissi⁹ emit̃ eo ꝙ p̃ciũ ãte dat̃ q̃z res recipiat̃ Vel eo ꝙ res remissi⁹ emit̃ qꝛ ꝓmpta pecunia dat̃. nã in his oĩbus expectatio p̃cij soluendi hẽt rõnem mutui Et ergo quicq̃d vltra iustũ p̃cium ꝓ hmõi expectatione exigit̃ est q̃si p̃ciũ mutui qd̃ ꝑtinet ad rõez vsure Sic et anticipatio solutiõis pecunie rõem habz mutui Cui⁹ q̃ddam p̃ciuz est illud qd̃ minuit̃ de iusto p̃cio rei empte igit̃. Sil̃i mõ p̃ciũ exhibitionis ꝓmpte pecunie est illud in quo res remissi⁹ ꝓ illa vẽdit̃ Nec min⁹ illicitũ est ꝓ exhibitõne tali p̃ciuz exigẽ q̃z ꝓ expectatione p̃cij vel anticipatõe igit̃ ꝓpositũ Et sic̃ ꝑuerse cupiditatis astucia in istis casib⁹ viciũ vsure ẽptionis colore abscõdere visa est. Ita inq̃z pl̃imis casib⁹ alijs idẽ vicium tã sb̃tiliter obũbrare studuit ⁊ adhuc studet qñq̃z emptione qñq̃z vẽditione qñq̃z locatõne qñq̃z mutuatione et ceteris sil̃ibus colorib⁹ ꝙ eos nec aliq̃s sufficient̃ enumẽare p̃t Nec euidẽter illis remotis iniq̃tatẽ q̃ sublatuit detegẽ Et iã tãtũ inualuerũt casus illi seu ɔtract⁹ ꝙ pl̃imi ip̃is irretiti sũt talit̃ ⁊ ꝑplexi ꝙ vix ad statũ salutis reduci possint ꝓpter diuturnã ɔsuetudinem ⁊ difficultatẽ restitutiõis iniq̃ ad q̃sitoꝝ tãto tp̃e Verũtñ ꝓ hoc laborãdũ est nõ impigre q̃ntũ valem⁹ ne iniq̃tas sub vmbra eq̃tatis absconsa quẽcunq̃z in infernũ ducat qui cupiditate excecat⁹ se recto tramite ad celũ ire reputat Scriptura dicit Est via q̃ appet hoi recta. et nouissima ei⁹ ducũt ad mortẽ. hec est via per quã multi intrãt Quia oẽs auari sua cupiditate tãtũ excecati sũt ꝙ etiã vbi res est clara discernẽ nõ valeãt equitatẽ ab iniq̃tate De illis sũt qui eis licere putãt vẽdere rem ꝓ p̃cio qd̃ p̃ñtialr̃ currit sub cõditõne ꝙ si in pascha vel in pentecoste pl⁹ valeat ampli⁹ habeãt si min⁹ vel eq̃le p̃mũ foruz stet Iteꝝ de illis sũt qui cupiẽtes fruct⁹ suos vẽdere qñ sũt carissimi vendãt eos nũc ꝓ p̃cio maxio ꝙ ante messem valebũt tũc eis soluẽdo In q̃bus et sil̃ib⁹ est manifesta vsurarie p̃uitatl. iniq̃tas. lz ceca cupiditas hãc vidẽi nõ sinat ab his q̃bus discernendi equũ ab iniquo eruit oculos Nec tales testionijs clare videntiũ stare volũt eo ꝙ insignũ sue oĩmode cecitatl. se cecos esse nõ credũt ꝓpter qd̃ ad agnitionẽ equitatis irreducibiles sunt

Capi. xlvi. de varijs adinuẽtionibus contractuũ lucri

Sunt adhuc qui cũ nõ audeãt pecuniã mãifeste ad vsurã mutuare magis ad vitãdũ o ꝓpbriũ q̃z ad ꝟuãdũ euãgeliũ. qd̃ dicit Mutuũ date nihil inde sp̃antes Mille cautelas inuenerũt ⁊ adhuc moderni sup̃ vetẽs q̃tidie inueniũt Quib⁹ lucrũ eq̃ualens vsuris aliquo colore hr̃e possint. plures de illis cõtractib⁹ tacti sũt in codicib⁹ iuris ⁊ legum Sed nõ sufficit illoꝝ decisio ad iudiciũ alioꝝ ɔtractuũ q̃s sine numẽo ho

minũ auaricia post adinuenit ⁊ in
ueniet vsq; in finẽ scl̃i Nullis ergo
p̃scp̃tl. legib⁹ hũanis solui p̃nt oẽs
sophistici ɔtractus q̃s magno stu
dio auaricia inuenit Sz oportet
nouis hũane malicie adinuẽtiõib⁹
nouis obuiare ingenijs et regimi/
bus Et vt in paucis exẽplariter h̃
loquar de adinuẽtionib⁹ illis sunt
qui emũt a paupib⁹ puto vaccas
vel oues q̃s nõ h̃nt et q̃si de facto
hitas locãt eisdẽ ꝓ ãnuo censu vt
sic in fine ãni recipiãt vaccam vel
p̃ciũ ꝓ ea cũ ei⁹ locagio qđ ꝓcul/
dubio vsure eq̃pollet Sũt iterꝫ de
illis qui mutuãt alijs tali intentõe
vel ɔditõne ꝙ postea cuz ip̃i indi
guerint remutuẽt ip̃is. hoc iterum
eq̃ualet vsure qꝛ etiã talis obliga/
tio ad remutuãdũ pecunia estima
ri posset nihil aũt nũmis mẽsura/
bile ꝓ pecunia mutuata exigẽduz
est vt sũt ꝟuicia auxilia et hui⁹mõi
Adhuc q̃dã tẽptant de pecũia mu
tuata lucrũ h̃re ꝑ viã exactiõis pe
ne ꝓp̃t qđ mutuãt pecunias ad cẽ
tũ tp̃us reddẽdas sub pena pecu/
niaria si forte tunc debitores non
soluerit saltez penã ꝓ lucro hẽant
Sed q̃rit adhuc cupiditas vsura/
rij lucri recõpensationẽ qñ facit q̃s
dam diuites ociosos mutuare itu
ris ad nundinas pecunias vt si lu
crent̃ illis recipiãt de lucro vltra
sortẽ ꝓp̃t ꝑiculũ ꝑditionis pecũie
qꝛ iuste recipiũt Sed et hoc turpe
lucꝝ esse doctores deducũt ita qꝛ
aut accipiẽs mutuũ nõ iuuat se de
pecunia illa et sic iniquuz est ꝙ cre
ditor ab eo lucrũ exigat qđ nõ ha
buit Aut iuuat se si sic tũc ex consũ
ptione pecunia oĩno efficit̃ ei⁹. ꝓp̃t
qđ et res empta fit debitoris Nõ
ergo creditor põt ab eo lucrũ exi/
gere qꝛ re sua vtit̃ ⁊ ea lucrat̃ Tã/
gũt nihilominus doctores casum
in quo nõ essz vsura ibi lucꝝ vltra
sortẽ recipe vtpote cũ emerem vel
ꝑatus essez emere certas m̃ces de
pecunia mea Et tu ꝓp̃t nimiã instã
tiã fecisti me cessare a tali emptiõe
ido vt tibi mutuarẽ Et ergo volo
ꝙ reddas m̃ tm̃ q̃ntũ essẽ ibi habi
tur⁹ de istis m̃cibus si eas illuc de
ferrẽ Recipio cñ in me ꝑiculuz lici
tũ esset Et h̃ ido qꝛ lucrũ illud re
cipet tq̃z int̃esse qđ licz vt p̃dcm ẽ

Ca. xlvij. de introductiõe ɔtra/
ctuũ inũerabiliũ a cupidis ⁊ auari.

Sed q̃d tm̃ moror hic in ɔ
memorãdo cõtract⁹ mutu
ationis ẽptionis et vendi
tionis q̃s vsurarij iniq̃ssimi et alij
cupidi sup̃ numeꝝ introduxerunt
Et q̃re? certe vt nõ laborib⁹ sed in
ocio dolosis ɔtractib⁹ ⁊ iniq̃s cir
cũuẽtionib⁹ locupletent̃ alijs g̃ua/
tis et depauꝑatis. Vere nẽo suffi
cit om̃es taliũ fraudes ⁊ astutias
enumerare q̃b⁹ mutuãdo vẽdẽdo
et emendo lucra q̃rũt cũ g̃uamine
et dãno ꝓximoꝝ. nec solũ circa di
ctas ɔmutationũ spẽs cupidoruz
adinuẽtiões inuẽte ⁊ inueniẽde in/
numerabiles sũt Sed etiã circa lo
cationẽ ⁊ cet̃as ɔmutationũ d̃ras
de q̃b⁹ in supiorib⁹ tractatũ ẽ Nõ
p̃t de adinuẽtionib⁹ illis seu adin
uẽtitijs ɔtractib⁹ dolositate plẽis
dari doct̃na general̃. q̃ in singl̃is
equũ ab iniq̃ discernat̃ et hoc ꝓp̃t
multitudinẽ et varietatẽ taliũ ⁊ sb̃
tilitatẽ coloꝝ et fraudũ q̃ excogi
tant̃ in illis Est etiã hoc in illis ꝓ

colore ꝙ raro aliq̄s ɔtract⁹ taliū est qui nō possit aliq̄ mō vl' respcu vel cū certis circūstātijs licite fiēi

hmōi fiūt licet se a fraudib⁹ excusare velint eo ꝙ ɔtract⁹ h̄ vel ille pōt licite fieri Nolūt aduertē ꝙ si vno mō vl' respcu ē licit⁹ duob⁹ vel t̄b⁹ mōis et respectib⁹ ē iniqu⁹ q̄b⁹ mōis ipi cupidi q̄ꝝ infinit⁹ ē nūerus ɔtract⁹ hmōi plimū practicāt ad pccm sibi ⁊ ꝓxio. ad dānū. vñ illi q̄ laborib⁹ dimissis solū studēt ɔtractib⁹ ditari talib⁹ inumerabilia pacta et obligatōnes inuenert et adhuc q̄tidie inueniūt Quibus simplices ⁊ paupes nc̄itatē hñtes callide ⁊ colorate circūuenerunt ⁊ talib⁹ simplices cito ɔsentiūt. nō sētientes p̄ma vice dāna eoꝝ q̄ vsurari⁹ vel ali⁹ cupiditatis ꝟuus diuante studiose calculauit ⁊ inuenit suā ɔditionē in tali ɔtractu ad lucrū meliorē Paup aūt nō studuit sup hmōi nec sibi tpūs studēdi vacauit laboribus occupato

Capi. xlviij. in quo ostēdit quō auaricia emptionē mutuationē ꝛc. in abusum ꝑduxit

Iam ex his et lōge añdictis pōt videri quō supcrescens nimia hoim cupiditas cōmutatōes mēoratas q̄ ad releuationē nc̄itatis humane inuēte fuerāt vt sūt emptio venditio mutuatio locatio ⁊ hmōi. ad cōnriū ꝟtit qꝛ in g̃uamē inopum ⁊ nc̄itatē hñtiū q̄ h̄ tpe ab auarl. q̄ꝝ de⁹ denarius est innūeris ɔtractibus circa ɔmutatōes illas dolose circūuenert. q̄b⁹ idcirco ñ releuāt̄ ꝫ tādē supditatis vsurarijs ⁊ alijs auaricie cultorib⁹ ociosis ⁊ inutilibus ex toto paupes attenuāt̄ nō hñtes q̄ inopiā eoꝝ releuēt donatione aut g̃tuita mutuatiōe aut locatiōe vel saltē iusta ēptione a pia vēditiōe Jā vix inuenit̄ xp̄ianus q̄ mia mot⁹ sup paupes aut nc̄itatē hñtes oparios talib⁹ mōis ⁊ pietatis medijs misericordit̄ ⁊ g̃tuite intuitu p̄mij celestis ip̄is sbuenire velit Sz fere oēs a ꝓxis suis luc̄ extorq̄re studēt. vn⁹ p vsurā manifestā alt̄ p occultā. vn⁹ defraudando emptiōe alt̄ vēditione. vnus locatiōe iniq̄ paupem g̃uet. alter etsi vsurā de mutuo nō exigat tñ ꝓ lucro donaria expectat. vel aq̄li sbtilitate sub colore alic⁹ liciti ɔtract⁹ lucrū eq̄ualēs vsure latent̄ obtinē laborat Ois ēgo talis ɔtract⁹ fiēi dr̄ in fraudē vsuraꝝ q̄uis de multis illis ex fōr ɔuinci nō possint ɔtract⁹ vsurarij. Itaq̄ oēs lucrari volunt de pecunijs ⁊ reb⁹ suis vn⁹ mutuū dādo. alt̄ vendendo. terti⁹ emēdo. q̄rt⁹ locādo. mille ingenijs ⁊ astutijs agitant̄ hoies vt suplucrent̄ de tpalib⁹ tpalia. et pauci vl' nulli tāta solicitudie impellunt̄ vt ex tēpalib⁹ lucrent̄ bona et̄na pie donādo et g̃tis mutuādo ⁊ cet̄is ɔmutatiōib⁹ quō in supiorib⁹ fuit declaratū inopib⁹ subueniēdo

Capi. xlix. in quo inq̄rit̄ an diuites tenentur cuilibet petēti subuenire.

Hic q̄ri p̄t vtꝝ abūdantiores in bōis teneāt̄ cuilibꝫ petēti sbuenire g̃tis. videt̄ ꝙ sic ex illo luc̄. vi. Cm̄i petenti te t̄bue Cōn videt̄ ex h̄ ꝙ tūc oi petēti nō t̄buēs peccaret. hoc āt durū esset diuitib⁹ cum plimis petētib⁹

nō dēt. Hic supponēdū ē ex dc̄is
supius ꝙ diuites ex supabūdātijs
suis tenent̄ indigētib⁹ gratis sbue
nire donatione mutuatiōe ⁊ cet̄is
mōis sicut hoc ibi clare ex scriptu
ris deductū fuit. Cū aūt nūc inqui
rit̄ an cuilibet petēti sbuenire tene
ant̄ Rñr ꝙ nō qꝛ discernenduz est
int̄ petētes iuuari ꝑm ꝙ q̄dā taliū
ficte petere pñt. q̄dā abuti iuuami
ne p̄stito. q̄dā illo bñ vti ꝓ vlt̄iori
adq̄renda nc̄itate vite. Quidā oio
st̄ impotētes se laborib⁹ iuuare vt
decrepiti infirmi ꝛc. Petētib⁹ g° ter
tio et 4° mō dc̄is tenent̄ subuenire
diuites ex superabundantijs suis.
His vtpote oino pauꝑibus vl̄
impotētib⁹ vt fame nō deficiant. il
lis vt adiuti medijs laborib⁹ adq̄
rant ꝯpetentē vite nc̄itatē. Qui ta
lib⁹ mutuo sbueniūt inde nihil tꝑa
lis boni sꝑantes recipiūt ꝓ vsura
bona celestia oib⁹ t̄renis potiora
vt in antehabitis diffuse dictū fuit.
Cū ergo ita dictū sit et vere ita sit.
Cur diuites fideles fidez et spem
de bonis in vita futura recipien/
dis hñtes ꝑmittūt inopes mutu/
is vsurarijs impie grauari. Jā ab
iniq̄s iudeis et iā ab impijs xp̄ia/
nis. Cur nō seq̄strant de abūdan/
tijs suis certas sūmas de q̄b⁹ nc̄i/
tatē hñtib⁹ gratis mutuādo bōa
et̄na ꝓ vsuris recipiāt. Quare ob
tātū pietatis meritū q̄libet fideliū
ciuitas vl̄ cōitas. Quinimo de cōi
ei⁹ thesauro sūmā pecuniaꝝ nō se/
parat vt de hac g̃tis mutuū dan/
do indigētib⁹ celestia ꝓ t̄renis su
ꝑlucret̄. Quare etiā q̄libet p̄ncipū
aut p̄latoꝝ ditissimoꝝ qui se bōa
visurū credit in celestib⁹ sil̄r nō fa/
cit? Quid est qd̄ de t̄renis bonis
q̄ possidēt pl⁹ laborāt adq̄rere lu
crū tꝑale q̄z et̄nale? Cū h̄ infinituz
excellēti⁹ sit illo certe timeri p̄t ꝓ/
babilit̄ de multis talib⁹ ne forte ñ
sit in eis fides et spes respectu bo
noꝝ vite fut̄e q̄lis esse debz. Jeꝝ
q̄zuis expediret reipublice in ciui/
tatib⁹ et regionibus esse publicas
stationes pie mutuatiōis sñ vsur.
tñ expediēs nō esset vt de facili a
cuilibet indr̄nter mutuū daret̄ rece
pto pignere vel alia de reddenda
assecuratione. qꝛ multi sunt discoli
sectatores ocij. qui statim ꝓmptā
pecuniā inutiliter ꝯsumerēt. Multi
plus mutuo recipent q̄z soluē pos
sent. Multi tepidi⁹ laborarēt certi
ꝙ qñ volunt pecuniā grat. mutuo
recipe possēt. Ad ista aūt sequunt̄
reꝝ q̄s ꝓ pignerib⁹ posuerūt ꝑdi
tiones et tādē hēditatū in eos q̄
mutuarēt trāslationes ac ꝑ hoc la
borātiū ex toto depauꝑatōes. Nō
min⁹ fortassis q̄z nūc ex eo ꝙ oib⁹
ꝑmittit̄ mutuū recipe cuz vsuris a
iudeis vl̄ xp̄ianis. Nō ēgo expedit
reipublice generalis licētia mutuū
dādi gratis sicut nec cū vsuris. Mi
nus vt estimo lederet rempublicā.
si ꝯsuetudo mutuādi nō essz qꝛ spe
ablata pecunias ꝑ viā mutui ha/
bendi q̄libet feruentius laboraret
ꝓ sibi nc̄arijs nec tot ociosi essent.

Capl̄m. l. Qꝛ diuites in bonis
moralibus tenent̄ amplius subue/
nire illis carentibus.

Post hec addēdū est p̄dc̄is
ꝙ nō solū ex abūdātijs ex
terioꝝ sed magis interio/

rum bonorum subueniendum est inopie indigentiū Inopie quidez maxie morali et spūali. qz amplior solicitudo hñda est vt hoies iuste et sce viuāt q̄z vt viuāt Jō maior solicitudo est hñda de his que iuuāt ad p̄mū q̄z de his q̄ iuuāt ad scdm imo et maior cura esse debet de adq̄renda et ꝯseruāda sanitate corp̄m q̄z de adipiscēda multitudine opū Jñ si de bōis q̄ de⁹ cōiter dat oibus bōis ⁊ mal vt sc̄ vires ⁊ opes tenet defectuosis in talibus subuenire A fortiori sic erit de his q̄bus affluent dedit bōa spūalia vt sūt v̄tutes et scie De q̄bus scriptū ē gratis accepistis g̃tis date Ad qd̄ apl's se obligatū cōfessus est vbi ait Grecis et barbaris sapiētib⁹ et insipiētib⁹ debitor sū ita in me p̄mptū est et vob qui estis rhome euāgelisare Sciam pōt hō cōicare dupl'r qz vel in specie vel in effectu In specie dupl'r quia vel voce vel scp̄to In effectu vero iuuādo indigentē ex scia cōsilijs ⁊ remedijs Sil'r v̄tutib⁹ abūdās eas cōicare p̄t dupl'r. qz vel p̄ eruditōnem vel p̄ exemplarē ꝯseruationē. Pñt etiā ex eis et dñt alioꝝ iopie releuari in q̄ntū aliquaꝝ v̄tutum p̄prie opationes sūt largiri p̄uidē cuilibz qd̄ suū est reddere vt libēalitatis prudētie et iustitie Pl⁹ ergo tenent diuites in sciētijs ⁊ v̄tutib⁹ releuare inopiā moralē q̄z diuites in reb⁹ tp̄alem Si ergo vt habitū est diues in reb⁹ peccat nō iuuando gratis mutuo indigētē. magl. peccat diues in sciētijs speculatis nō erudiēdo ignorātē Magis peccat diues in scia practica vt iurl. ñ dādo g̃tis cōsiliū opp̄sso. magis peccat diues in arte medendi non dans gratis remediū paupi infirmo Et certe adhuc graui⁹ peccāt qui p̄ cōsilijs et remedijs causas hñtium aut infirmitatib⁹ laborantiū recipiūt lōge vltra iustū sui laboris p̄ciū. qz multotiēs in h̄ eos quos pie iuuare tenent grauāt nō min⁹ q̄z diuites qui indigentes iuuare mutuis nolūt nisi ip̄os g̃uēt vsurarijs lucris Sed quid de his qui cet̄is ditiores sunt in viribus corp̄is et aie. nōne et illi tenentur defectuosos in illis releuare? Nō est dubiū q̄n sic vt miles defendendo debiles ab aduersarijs. ⁊ rustici atq̄z mechanici suis laborib⁹ sb̄ueniēdo impotentiū inopijs Sed sūt etiā de illis qui ex virib⁹ a deo ip̄is ꝯcessis nō releuāt sed grauāt nō subueniūt sed ledūt Quales generalit sūt oēs mali milites ⁊ peruersi laboratores qui longe vltra iustū p̄ciū sui laboris recipiūt qñ aliq̄s inopinate eis indiget. vl qñ volūtarie p̄ diē minus laborāt vt plurib⁹ diebus p̄ciū recipiant vel qñ ex defectu artis vel exp̄ientie in his q̄ agere hñt negligunt eos q̄bus laborāt. aut graues expēsas ip̄os hr̄e faciūt quas fiēi nō oporteret si plene scirēt artē quā p̄fitētur De istis impijs et p̄ditis laboratorib⁹ multi inueniūtur int̄ Carpentarios. multi int̄ muratores et pl'imi int̄ vineaꝝ cultores. hui⁹ rei testes mihi sint paupes ⁊ diuites taliū negligētijs ⁊ malitijs dānificati et plures depaupati ꝛc.

Incipiūt capitula secūdi ptis de origine cēsuū. Capi. pm

Post hec de omutatiōibus cōiter venaliū dicta. Jam spēaliter de emptionib⁹ et vēditionib⁹ cēsuū locutur⁹. iudico circa pmitiuā ipoꝝ originē suppo nendū q̄ q̄ñq̄ foꝛo exñte rerū humane nēitati vtiliū. cēsus et reddi/tus nondū fuerūt ꝗ fuit eniz aliqñ q̄ null⁹ de reb⁹ possessis ab alio cē sus aut reddit⁹ habebat nec hri o sietū erat. ꝗ illo tpe quilibet vixit vel de laboꝛib⁹ suis vel de bonis a se possessis nemi obligatis vl cē sualib⁹ factis. et hoc tñ mō hoies oueniēt poterāt politice ouiuere Ptq̄ cū talit viuē cōformi⁹ fuerit ōine sñie qua de⁹ hois pecm puni/ens dixit Maledicta terra in ope tuo In laboꝛibus comedes ex ea cūctis dieb⁹ vite tue In sudoē vul tus tui vesceris pāe tuo donec re/ertaris in tra Quare oportuit cē sus et reddit⁹ introduci q̄b⁹ viue/rent hoies sine laboꝛib⁹? Quomō sustū est vnū de laboꝛibus alteri⁹ viuere ociose. aut de cēsib⁹ cōstitu ēs in rebus alteri⁹ ab ipo laboꝛio se oseruādis q̄ exercēdis? Verūtā rñdet q̄ cēsuū introductio potuit hre q̄ malā et bonā originē Malā q̄dē vt amoꝛē ocij. cū nēarioꝛū co/pia Omñs cōn dictaz penalē sñiam ſiert a deo iuste latuz cupiūt et stu dent varijs mōis sine laboꝛib⁹ ne/cessarijs vite abundare. vt in pnci pio hui⁹ libꝛi dictū fuit Itaq̄ hac de eā q̄ tra sine laboꝛe nō pferet fruct⁹. poterāt q̄dē ostituere cēsus ānuos sup vineis et agris q̄ ipos dare heredib⁹. vēdere poterāt vi/neas et agros p ānuis censib⁹ vt de illis sine cura et laboꝛe vitā trā sigere possint.

Capitu: ij. de his quos censibus viuere expediebat

Bonā vo originē habuerūt vel hre potuerūt census si ñ potentes āpli⁹ laboꝛare rōne senij vel infirmitatis cōstitue rūt sibi reddit⁹ vñ viuerēt in bōis q̄ vel heredib⁹ dederūt vel vendi/derunt alijs Itē si cōitas politica ostituit sup bonis singloꝝ p sustē tatione eoꝝ q̄s ipis in ciuilibus et spūalib⁹ pesse optebat et expedie bat vt sūt pncipes iudices milites epi sacerdotes doctoꝛes vel verbi pdicatoꝛes Cū eni illoꝝ laboꝛes digniores cōi ppo nēarij p cōse/quēda felicitate politica in hac vi/ta et btitudine perpetua post vite hui⁹ trāsitū. impedirent solicitudi nib⁹ et laboꝛib⁹ nēarioꝝ pñtl. vite adq̄sitiuis rōnabile fuit et ē vt ta/lib⁹ a cēcis puideret ostitutiōe cē suū sup possessionib⁹ alioꝝ vl alijs oueniētib⁹ mōis de cōi sustētarēt Et maxie expediebat vt hi q̄ cēcis oib⁹ in his q̄ ad deū ptinent pesse debuerāt ac cultui diuino vacare redditib⁹ dotarent q̄b⁹ sine exteri oꝛi laboē ogruent eoꝝ statui viuē posset. nā hoꝝ laboꝛes sūt ad cō/secutionē vere felicitatis magl. ne cessarij ob hoc maioꝛē ab extēioꝛi bus vacationē req̄rētes. Si ergo pdictis oibus reddit⁹ ostituti sūt vt altioꝛi laboꝛe his recompēsent

quoꝝ laborib⁹ viuūt peccāt singli
p̄dictoꝝ qui actib⁹ eorū statibus
debitis cet̄is nō ꝓficiūt. sed vel in
utiles sūt vel cōnria mala laborā/
tib⁹ inferūt. vt si quoꝝ est defēdē
offendāt. quoꝝ opp̄ssos est libēa/
re opprimāt. q̄ꝝ pacē facere guer
rent quoꝝ est rapinas ꝓhibē spo
liant Isti et ꝯsiles apud deū p̄ua
ti sūt et apud ecc̄iam p̄uādi sūt iu/
re viuēdi de redditib⁹ vel decimis
aut de laborib⁹ eoꝝ erga quos se
taliter hn̄t Liquet itaq̄ qui de red
ditib⁹ viuere ꝑmittendi sint dūmō
alioꝝ labores fideliť recōpensent
operib⁹ eoꝝ statibus debitis Nō
credant ergo qꝛ si crediderint fal
lenť. q̄dā vocati nobiles q̄si nobili
tati eoꝝ debeať vt a rusticanis et
mechanicis laborib⁹ vacent. et de
redditib⁹ vel decimis super bōis
alioꝝ ꝯstitutis viuāt. non sic ꝫ hu
iusmōi ab initio tanq̄ stipēdia cō/
stituta fuerūt. q̄bus ad certa opa
et seruitia cet̄is obligan̄t. et qꝛ bo
na ꝑentum cū oneribus transeūt
in heredes adhuc filij nobiliū ob
ligantur ad eadē

Capi: iij. de his qui nō

sūt ꝑmittēdi cēsibus viuē Et q̄re
nō sint census multiplicandi.

Habebūt ergo nō soluz cle
rici. sed et nobiles qui de/
cimis ⁊ cēsibus ꝓpter mili
taria ꝑuitia ip̄is ꝯstitutis viuunt
districtā rōem reddere si alioꝝ la/
bores ita ꝯsumāt vt nihil eis repē
dant aut in nullo reipublice spūa/
li aut ciuili ꝓficiāt Sz sūt adhuc
qui rōnabiliť non ꝑmittūtur viuē
de r̄dditib⁹ vtpote plebei fortes la
borib⁹ apti Nā hmōi ꝑmittere de
cēsibus viuē q̄d esset nisi ciuitatez
vel cōitatem ociosis et delicati. ho
mibus imo viciosis adimplere. qꝛ
otia dāt vicia. delicatos autem et
ociosos mltiplicare reipublice nō
expedit Igiť. Ex hoc sumiť ratio
vna. q̄re nō expediat cōitatib⁹ ho
minū cēsus et reddit⁹ multiplicare
et indr̄nter ꝑmitti quēlibet viuere
de eis Et est alia rō qꝛ cū om̄s in/
clinenť sine labore satis hr̄e cōtin
geret tādē ꝙ cēsibus nimis multi
plicatis agri et vinee manerent in/
culti ⁊ dom⁹ deserte nimiū redditi
bus grauari Itē adhuc tandē seq̄
reť bonoꝝ oīm immobiliū illibera
tio et intolerabilis obligatio. q̄ n̄
expedit q̄ hēditates dissiparet ⁊ li
tes mltiplicaret Itē seq̄reť impia
pauꝑm exhereditatio qꝛ vt plimū
qui reddit⁹ sup bonis suis vēdūt
sūt pauꝑes indigētia ad h̄ ꝯpulsi
qui cū tādē cēsus tot ꝑsoluere nō
pn̄t cogunť relinq̄re hēditates su/
as illis qui cēsus in eis hn̄t vel cō
pellunť eas ꝓ minori q̄ valent di
uitib⁹ vēdere q̄ oīa impietates sť
lōge a xp̄ianis finib⁹ ꝓscribende.
Cū ꝓpriū sit xp̄ianis pietatē. facē
et charitatiue agē miseris subueni
endo et debitoribus indulgendo.

Ca. iiij. de rebus in q̄b⁹

possit ꝯstitui cēsus et in q̄bus non
Am vt clarescāt magl. dc̄a ⁊ dicē
da. videam⁹ ꝯn̄ter in q̄bus rebus
et qualibus possunt redditus vel
census cōstitui. Pro q̄ aduertē/
dū ꝙ res ab hoibus possesse diui

dunt in res mobiles et imobiles
q̄bus in vtrisq; q̄ vtilitatē vel vsū
vtilē qui non est eaꝝ ɔsūptio hñt
cēsus ɔstitui pñt vt i agris vineis
domib⁹ et ceteris immobilib⁹ Silr
in rebus mobilib⁹ vt in vacca oue
equo et silibus Nā qua rōne p̄t ali
q̄s onerare vincā suā. censu ānuo
de illa q̄diu fuerit porrigēda. ea/
dem rōne p̄t censū ɔstituere super
vaccā suā de illa q̄diu fuerit por/
rigendū ab eo cui⁹ in posterū vac
ca erit vel ꝑ hereditariā successiōz
vel donationē vel emptionē Vtꝝ
aūt sup dato aiali vt super vacca
possint ɔstitui reddit⁹ ꝑpetui vni⁹
libre cere vel dimidie et quō h̄ lici/
te fieri possit et quō nō. volui hic
dicē sed nō habui tpūs ɔsiderādi
Nec fui adhuc plene informat⁹ de
illis imortalib⁹ vaccis q̄s hic ecc̄ie
q̄dā hr̄e dicūt. Dicā ergo postea
de illa mat̄ia q̄d ratio dictet Hoc
ergo dimisso patet ex dictis ꝙ de
cōi cursu cēsus et res in q̄bus ɔsti
tuit sunt coeui Ita ꝙ si res sine ne/
gligētia possidētis vel ip̄o ꝓhibē
nō potēte desinat ꝛc. aut inutil fiat
vel auferat cēsus nō poterit āpli⁹
exigi iuste ab illo qui ip̄m dare cō
sueuit Rō est qꝛ obligatio ad cēsū
cadit p̄marie in rē in qua ɔstituit
et nō in ꝑsonaz rē possidentis Si
q̄rat an cēsus pñt ɔstitui in ꝑsona
hois vel in cōitate hoim Rñr ꝙ si
seruit⁹ est iusta ꝑm aliquē modum
vt q̄busdā videt vtiq; dñs p̄t cō/
stituere alicui censū in seruo quem
emit iuxta q̄ntitatē vtilitatis quā
seruus ille ꝑ ānū facere pōt ⁊ hoc
eadē rōne qua p̄t censū ponere in
alio aiali vtili qd̄ suū est vt in vac
ca asino vel equo An v̄o hoi libe/
ro qui est sui iuris vel libere cōita/
ti hoim liceat se censualē ɔstituere
alteri homi vel cōitati Dubiū hz
Cū q̄busdā videat ꝙ nō eo ꝙ ex
naturali cōditione et originali di/
gnitate hō sic liber est ꝙ nec ip̄e se
nec ali⁹ ip̄m iuste ꝑuilez facere pōt
nisi in penā pcc̄i Aliis videt ꝙ hō
p̄t licite se ip̄m obligare q̄diu vi/
xerit et laborare poterit ad reddē
dū alteri hoi vl alicui ecc̄ie aut ca
pelle ānualiter aliquā ꝑtē pecunie
iuxta q̄ntitatem lucri qd̄ ex suo la
bore ꝑ ānū adq̄rere pōt ⁊ ɔsueuit
h̄ aūt q̄d aliud ē q̄ ɔstituere in se
ip̄o censū ānualē ꝓ parte vite sue

Capitu. v. quot modis

census reddatur iniquus

Deinceps ɔsiderationē fle
ctendo ad iniq̄tatē vel eq̄
tatē censuū occurrit ꝙ cen
sus duplicit reddit iniqu⁹ vel iniu
stus. p̄mo si ɔstitut⁹ sit in re q̄ nō
est capax cēsuū vt in ꝑsona hois
ꝑm vnā opionē Vel si ɔstituat in
re nō hñte vsū vtilē p̄ter rei cōsum
ptionē vt si cōstituat i nuda pecu/
nia aut in vino seu pane vel in ali
quo hmōi Vñ pz ꝙ nō sēꝑ in re/
bus eq̄lis valoris pñt eq̄les cens⁹
ɔstitui v̄bi gr̄a Si dom⁹ mea ⁊ cē
tū libre eq̄ualeāt nō possū cōcedē
cētū libras ꝓ ānuo censu decem li
braꝝ sic possū ɔcedē domū. qꝛ in
p̄mo ē manifesta vsura licz vōbu/
lo census appellent In scd̄o vero
nō Cuius rō dicta fuit Scd̄o cen/
sus ānualis reddit iniustus si nō

fuerit notabilit̄ minor vtilitate q̄z res ferre pōt ꝑ annū demptis ab eadē expensis pro ꝯseruatione rei vel ꝓ deductione ip̄ius ad fructū His ita de origine cēsuū generaliter dictis iā ꝑticulari⁹ loquēdo volo ex illis et ante habitis aliq̄s ꝯclusiones elicere quaꝝ p̄ma est

Capi.vj. de radice emptionis et venditionis reddituū

Non ex vna radice ꝓcesser̄t emptio et vēditio rerum ⁊ emptio et venditio reddituū. appet qꝛ vt in supiorib⁹ visuz est p̄mū simpl̄r exigebat cōis hūani conuictus nc̄itas et ꝯmoditas. Nam vt rerū huic vite nc̄ariaꝝ copia haberet̄ oportūa expediebat ꝙ nō quilibet ꝓ q̄buslibet sibi nc̄arijs ꝓ se laboraret. ꝫ ꝙ diuersi laborarēt ꝓ diuersis circa diuēsa vt vn⁹ circa terram alter circa aīalia terti⁹ circa artificia Vñ cōtigit ꝙ vn⁹ indigebat de rebus vtilib⁹ ꝑ aliū factis vel adq̄sitis et econuerso Et ergo vt cōi indigētie succurreret̄ rō dictabat vt s̄m eq̄ualētiā iustā fierēt reꝝ ꝯmutatōnes. vtpote bladi pro vino panis ꝓ blado calceoꝝ ꝓ panno ꝛc. Hoc inq̄z fiebat p̄us q̄z esset numisma. quo cōmodosius oīm vtiliū valor mensuraret̄. Inuēto aūt numismate ⁊ supcrescente auaricia cogitatū est a filijs adā quō secure sine laborib⁹ possēt hāc vitā in om̄ibus nc̄arijs trāsigere Pro quo q̄dā ceper̄t sibi ꝑ mutuationē ꝓuidere ad vsuram Quidā ꝑ emptionē reddituū ꝓ ꝑpetuo. quidā ad vitā. q̄dā per emptiones reꝝ ad det̄minatū tēpus Quidā alijs mōis varijs studuer̄t quō ociose viuēdo reꝝ oīm copiā hr̄ent et ita de humeris suis excuterēt illā legem penalē a deo filijs adā generalit̄ ꝓ pcc̄is impositā q̄ dr̄ In sudoē vult⁹ tui vescerl. pane tuo donec reuertaris in terrā ꝛc.

Capi.vij. ꝙ emptio et vēditio reddituū reipublice obest

Alia ꝯclusio est Nō sicut cōfert vtilitati cōi emptio et vēditio reꝝ Ita ꝓdest emptio et vēditio reddituū ꝫ pl̄imuz obest. Deducit̄ ex p̄cedēti qꝛ primū vt patuit exposcit indigētia ciuilis cōitatis. Scd̄m v̄o introduxit pl̄imū et introductū ꝯtinuat. ꝑsonalis quorūdam cupiditas aut satis habēdi sine labore voluptas. Qꝛ imo et multum obsit reipublice ptz qꝛ licētia generalis emēdi redditus ad vitā vel ꝑpetue ociosos reipublice inutiles mltiplicat. pauperes grauat. hereditates onerat et tādē alienat. āplificat auariciā facit pecuniaꝝ caristiaz. qñ q̄libet coaceruat eas vt tandē sibi senescenti. vel ocio vacare cupiēti redditus ꝯparet. q̄b⁹ secure vitā trāsigat pñtem Ex hoc ergo vidēi p̄t ꝙ si forsā pl̄es ēptionis reddituū mōi sint liciti. non tñ reipublice expediūt Sicut et in alijs multa hoibus licent pl̄ibus modis supius descriptis que ipsis ꝓpter seq̄las et occasiones malorū ꝓpinquas non expediunt. nec apostolus de hoc siluit. ꝫ vigilāter h̄ attēdendū āmonuit Vbi dixit Om̄ia mihi li/

cēt sed nō oia expediūt.p̄.ad cor. vi. Et ido a rectorib⁹ reipublice spiritualis et ciuilis multi ɔtract⁹.mlti hoim gestus actus et ludi ꝓhibendi sūt q̄uis ꝑm se illiciti ꝓbari nō possint.qꝛ p̄sidentiū est nō solū ꝓhibere ea q̄ ꝑ se mala sūt.ꝫ etiā illa que de ꝓpinquo ad mala inducūt.sicut ip̄oꝝ est nō solū p̄cipere v̄tutes.ꝫ ea q̄ ad ip̄as disponunt et a vicijs oppositis retrahunt ordinare

Ca.viij.contra ēptionē rerum ad tempus

Contractus vocate emptōnis rerū ad tp̄ūs quez cupiditas introduxit. g̃uat inopes vt vsura vel plus. Declarat̄ nā inopes vel quos repentina nc̄itas p̄mit recurrē solent ad diuites petēdo releuamē vl̄ dono charitatis vel mutuo pietatis Et dū vtroq; mō eos iuuare recusant nc̄itate coacti ꝑati sunt eis de mutuatis ad tp̄ūs vsurā dare.quam qꝛ multi eorū qui sine labore q̄rūt ditari recipe ausi nō fuerūt Aliqui ꝓpter manifestā iniq̄tatē. Aliq̄ ad vitādū o ꝓpbriuz inuenerūt modū quo sub colore cuiusdā cōtractus p̄tense ēptionis q̄ de pecunia quā paup̄ sibi mutuari petiuit tātum lucrū vel mai⁹ per datū tp̄ūs reciperēt q̄ntū ꝑ illud tp̄ūs vsurā recipiendo de illa pecūia hr̄e possent. Dicit ergo de talib⁹ aliq̄s vende mihi rem v̄bi gr̄a.domū quā propignere offers ꝑ aliq̄t ānos ꝓ q̄ntitate.pecunie qua modo indiges Alioq̄n nō habebis Coactus igit̄ paup̄ egestate vendit sibi domum valentē centū libras ꝓ decē libris ꝑ annū vnū.cōtractu facto diues locat domū v̄bi gr̄a ꝓ decē libris quas āno elapso de ɔsueto censu illius dom⁹ recipit et ita diues q̄ fuit tēpe int̄medio ꝓpter valorem dom⁹ de p̄ncipali cā certus.sicut si eā in pign⁹ recepisset lucrat̄ decez libras q̄ paupi accreuissent de re sua si dom⁹ in pignus ꝓ decē libr. a diuite vt petiuit recepta n̄ fuisset nōne signū ꝙ cōtractus ille a malo sic est ꝙ null⁹ diues vel nc̄itate nō ɔpulsus vellet domū vēdere ꝑ ānū ꝓ minori pecunia q̄ ānualis cēsus valet.qꝛ reputaret se ꝑdere cū ex locatione plus habē posset. Ecce ergo quō ꝑ hūc emptionis modū paupi lōge āplius deperit q̄ si de decē libris ꝑ ānū mutuat. etiā tres vel q̄ttuor libras ꝓ vsura dedisset.ptz itaq; qua intētione illius emptionis modū astuta filiorū hui⁹ seculi cupiditas introduxit et quō ꝑ huiuscemōi ɔtractum impietate plenū plus deperit paupibus de supabūdantijs diuitū iux̄ euāgelica p̄cepta pie iuuādis q̄ si ab iniquis xp̄ianis vel ꝑfidis iudeis pecunias ad cōem mutuarēt̄ vsurā Iste est modus emptionis quo diuites efficiūtur locupletiores et paupes indigētiores Iste ē mod⁹ quo xp̄iani min⁹ de pietate faciūt fr̄ibus suis q̄ faciūt iudei xp̄ianis Iste est mod⁹ q̄ paupes citi⁹ hereditates suas simpl̄r alienare cogūtur et vna cuz puerl.ad

extremā inopiā ꝑueniūt Iste est ꝯ tractus quē p̄res nostri p̄oris cui quo adhuc charitas viguit ⁊ pietas inopib⁹ subuenit feliciter vestiuerūt. refrigescēte aūt charitate et crescente cupiditate. quidā eorum posteri oīno filij huius seculi facti hūc ꝯtractū cum alijs multis sibi mediū lucrādi tātū sine labore sub colore emptionis ꝯstituerūt q̄ntū lucrari possent pecunias mutuando ad vsuram.

Ca. ix. de deuiatione predicti contractus

Contractus emptiōis et vēditōnis ad tp̄us deuiat a vero fine emptionis et vēditionis et a plena rōne earundez Apparet qꝛ vt patuit emptio ⁊ vēditio fuerūt ꝓ releuādis indigentijs et miserijs ementiū et vendentiū. nō vt vn⁹ alterū indigentiorē redderet aut vn⁹ cū alterius iactura locupletaret̄ que om̄ia vt visū est p̄cedēti capl̄o fiūt per ꝯtractū memoratū igit̄ ꝛc. Qꝛ iteruz plene rōem emptiōis et vēditionis non habeat cōtract⁹ ille apparet. p̄mo qꝛ de ꝟitate emptionis et venditionis est vt qualit̄ et q̄nte dn̄ium rei emptoris transfert̄ in venditorē taliter fiat econuerso sicut manifestū est ex ꝯtractibus emptiōis et vēditiōis qui fuerūt an̄ numisma qn̄ dabat̄ vna res ꝓ alia. hoc aūt nō fit hic cū pecūia illa qua quis emit domū ad ānū fiat simplicit̄ ⁊ absolute ip̄ius venditoris et nō in emptione ad tp̄us res fit ip̄i⁹ emptoris Igit̄ Itē si vera et iusta vēditione domus aliqua q̄ntū ad ꝓprietatē et vsū fit vere ⁊ ꝓprie ip̄i⁹ emētis ꝓ centū libris quō res ꝑm se tāti valoris pōt vere dici ⁊ fiēi alteri⁹ ꝓ decē libr. Nō videt̄ etiā quō res aliq̄ est ꝓpria alteri⁹ ꝓ tp̄e in quo de illa nō pōt facē qd̄cūqꝫ placet vt vēdendo simplr̄ a quōcūqꝫ voluerit ad vtilitatē suā disponēdo Iteꝝ si vi illius ꝯtractus fit dom⁹ mea altēius tūc q̄ntūcunqꝫ ille domū peiorauerit vel destruxerit ꝓ tp̄e quo erat sua nihil p̄t rōe damni ab eo petere vēdens qꝛ q̄libet est dn̄s rei cuiuslibet pro tp̄e quo est sua Itē si tali mō emptōis fieret res vere emptor. seq̄retur ꝙ aliq̄s cū vno denario facē posset ꝙ vere diceret̄ ⁊ esset ditior q̄ꝫ rex vngarie qꝛ ex quo res ꝓ miori tp̄e semꝑ minus valēt posset maius regnū ꝓ aliquo paruo tempe ꝓ denario emere Sic ⁊ bohemia possꝫ fieri vere mea ꝓ vno obulo quod ridiculū est Si ergo his et silibus cōuictus dixerit ꝙ tali emptione dom⁹ nō fit quo ad ꝓprietatē ip̄i⁹ emētis Tunc sequit̄ ꝙ hēbit se magis seu veri⁹ in rōne rei impignēati q̄ꝫ rei empte. ⁊ ergo qd̄ sub colore emptionis de re illa ꝑ ānū recipiūt vltra capitale. rōem vsure hꝫ Itē quō res aliq̄ ꝓ tp̄e illo dicēt̄ et esset ꝓprie mea ꝓ quo nō eēt in mea ptāte ip̄a vti. q̄liter cōtingēt si emerē vnū vas vini ꝑ ānū Si dicatur ꝙ emptio rei ꝓ determinato tp̄e solū habet fieri in reb⁹ quarū vsus nō ē ip̄aꝝ cōsūptio Tūc seq̄

videt̄ ꝙ tali emptione.s.ad tēpus solū emat̄ fruct⁹ vel vsus rei. Cui⁹ signū est ꝙ null⁹ sensatus hō daret vnū obulū ꝓ hoc ꝙ regnū bohemie esset suū solū ꝑ cētesimā ꝑtē vni⁹ hore eo ꝙ per hoc tp̄s nullū inde fructū hr̄e posset. ꝙ si verꝝ est videlꝫ ꝙ tali emptōne soluꝫ vsus rei emit̄ tūc licita est emptio ⁊ pia qua dom⁹ emit̄ pauꝑis per annū p̄cio pn̄tialit̄ dato eq̄ualēti censui dom⁹ ānuali Si v̄o ꝓ miori emit̄ rōne carētie. ꝑ tp̄ūs pecunie pn̄tialiter date vendēti lucrū qd̄ emens ꝑcipit āno elapso videt̄ et est de iniq̄tate vsuraria suspectū Quēadmodū si aliq̄s vēderet rē cari⁹ eo ꝙ ꝑ tēpus de p̄cio expectare hr̄et qd̄ in p̄orib⁹ ad vsurā reductū fuit Eodē mō esset si aliq̄s emeret rē remissius ꝓ eo ꝙ pecuniā pn̄tialr̄ daret et de receptione rei hr̄et ꝑ tēpus expectare. oēs isti mōi iniq̄ sunt qꝛ ad cōtractū vsurariū inducūtur vt habitum est.

Capi.x.cōtra cōtractū revenditionis

Obligatio emptoris extorta ad revēdendū rem emptā vēditori qn̄ voluerit ɔtractui detrahit. vere emptionis ⁊ vēditionis appet qꝛ rōne ꝓprij ⁊ veri cōtract⁹ emptionis neut̄ obligat̄ alteri Rō est qꝛ vi hmōi contractus eq̄ plene res vēditoris fit ip̄i⁹ emptoris. sicut ecōuerso pecunia vl̄ res emptori. fit possessio vēditoris Sic eniꝫ erat qn̄ res ꝓ re ɔmutabat̄. et nō min⁹ mō Igit̄ ꝛc Clarū est ꝙ rōne ɔtract⁹ in q̄ iux̄ legalē estimationē eq̄le datur vel ɔmutat̄ ꝓ equali vn⁹ nō obligat̄ alt̄i in aliquo cū ibi q̄libet recipiat eq̄ualēs ꝓ re sua. hoc aūt fit in ɔtractu emptiōis et vēditionis qui exercet̄ ꝑm mediū iustitie ɔmutatiue q̄ in eq̄litate cōsistit valori. eorū q̄ ɔmutant̄ vt ptꝫ. v. et h̄. Igit̄ Itē ꝓpt̄ obligationē hmōi emptor nō est cert⁹ de possessione rei empte ꝑ qd̄cūq̄ tp̄s et ita nō sꝑ p̄t ea ꝓ arbit̄o suo secure vti ne tp̄a ꝓ vtilitate sua plene disponē ɔmutādo vel locādo vel al̄s cū ip̄a qd̄ placet faciēdo et ꝑ ɔn̄s nō est dn̄ium rei illi⁹ trāslatū in ip̄m cū tn̄ dn̄iuꝫ pecunie vel rei quā ꝓ ea dedit venditori. fuerit trāslatum plenarie in ip̄m Nō est ergo quo ad h̄ eq̄tas i tali ɔtractu Un̄ appet ꝙ iniusta ⁊ irrōnabil̄ eēt lex q̄ obligaret oēm emptorē ad reuēdendū rē emptā vēditori ꝓ sil̄i p̄cio qꝛ obuiaret iustitie ɔmutatie q̄ in eq̄litate ɔsistit. turbaret pacez cōitatis Auferret certitudinē possessionis. impedirꝫ ementiū et vēdentiū vtilitatez v̄bi gr̄a qn̄ aliq̄s emēt equum vt post oportūo tp̄e in eo merces deferat Aut aret Et tp̄e eodē cū iā equus in labore esset vēditor peteret ip̄m revendi In quo casu turbarentur emptor ⁊ damnū irrōnabilit̄ incurreret Et suo mō fieret in reb⁹ alijs q̄ emi ⁊ vendi solēt Si emptor obligaret̄ ad revēdendū indilate vēditori qn̄cūq̄ petit vel exigit Si ergo emptor iux̄ verā estimationem valoris reꝝ qui sumit̄ ex loco tp̄e abūdantia vel defectu earū emit iusto p̄cio equū vel rē aliā iniuria

sibi fit si obligeť a supiori ad revē
dendū illā ꝓ libito vēditoris a q̄
emit ꝑ faceret tñ in hoc casu ēptor
gr̄am si obligaret se ad reuenden/
dū sñ dāno suo vēditori tpe poste
riori ꝓ p̄cio qđ res tūc ē valitura

Capi. xj. in quo obijcit contra dicta et soluit.

Sed dicis ꝙ imo ꝓpter ob
ligationē ad reuēdendum
pōt res remissi⁹ emi. Cōn
obligatio q̄ cadit solū in ꝑsonam
nō diminuit rei valorē venalis sic
obligatio q̄ cadit in rē ip̄am aliq̄
censu vel seruitio grauans et ergo
ꝓpter obligationē ementis ad re/
uēdēdū rem emptā nō valet min⁹
res ꝟm se q̄ꝫ si illa obligatio imp/
tinēs valori rei nō esset Irrōnabl̄r
ergo p̄cipue rōne hmōi obligatio
nis remissi⁹ res emiť Itē q̄d est p̄/
scise rōne talismōi obligatōis velle
rem emē remissi⁹ q̄ꝫ velle emere ꝙ
aliq̄s det sibi fidē vel iuret vt rem
emptā ei reuēdat qñ voluerit. hoc
aūt absurdū est cuz hmōi non sint
p̄cio mēsurabilia quia sūt spūalia.
Sz videť adhuc obuiare p̄dictis
duab⁹ ꝯclonib⁹ scp̄tura leuitici xx
v. vbi dicit Cūcta possessio regio/
nis vr̄e sub redēptiōis ꝯditiōe vē
deť et nō in ꝑpetuū. vbi p̄cipiť vē
ditio reꝝ ad tpūs et sub ꝯditione
redēptionis Igiť tal̄ est licita Rñ
deť ꝙ nō obuiat qꝛ de⁹ voluit vt
si aliq̄s a ꝓxio paupe facto emēit
possessionē ꝓ iusto p̄cio ꝟm cursū
terre illi⁹ in hoc pietatē facēt vēdi
tori ꝙ ad redimēdū sibi daret qñ
p̄ciū hr̄e posset Uñ ita ibi dicitur
Si attenuat⁹ fr̄ tu⁹ vēdiderat pos
sessiūculā suā et voluerit ꝓpinqu⁹
ei⁹ pōt redimē qđ ille vendiderat
Si aūt nō habuerit ꝓximū et ip̄e
p̄ciū ad redimendū potuerit inuēi
re ꝯputabūtur fructus ex eo tpe q̄
vēdidit et qđ reliquum est reddet
emptori sic ꝙ recipiat possessionē
suā Ubi pz ꝙ de⁹ voluit ēptores
possessionū a paupib⁹ duplicē eis
pietatē impendere. Prio in hoc ꝙ
redderēt ip̄is qñ redimere possent
Scđo in hoc ꝙ fruct⁹ vsq̄ ad re/
dēptionē leuatos ꝯputaret in sor/
tem. hec autē pietas nulla esset Si
obligatio ad reddendū iuste recō
pensareť emptori ꝑ diminutionez
iusti p̄cij rei empte. Attēdant hec
xp̄ianoꝝ diuites q̄d eis incumbat
sub lege plene charitatis Si deus
voluit talē pietatē fieri paupib⁹ sb̄
rigore legis veťis qñ ꝓxim⁹ atte/
nuat⁹ cogebať vēdere possessionē
suā alicui ditiori.

Capi. xij. de valore reꝝ ad redemptionem.

Non licet ciuiliter p̄sidētib⁹
rebus venalib⁹ nōbiliť ci
tra iustū ip̄aꝝ valorē p̄ciū
statuere ꝓ quo vendi debeant ad
redemptionē ptz qꝛ hoc essz cōtra
naturalē equitatē recte rōnis iudi
cio ex reꝝ habitudine estimandā.
Silr̄ ex tali statuto vel lege fieret
iniuria venditorib⁹ in eo ꝙ ꝓhibe
renť pro suis reb⁹ recipe iustū va/
lorem qui sumi debet ⁊ q̄ntificari
penes exigentiā regionis tēporis

defectus vel abūdantie rer̄ vt in
supiorib⁹ diffuse est declaratū. q̄a
ergo sumēdus est iust⁹ venaliū va
lor vt ibi patet ex dictamine recte
rōnis ꝑm exigentiā rer̄ et disposi/
tionē tp̄m et regionū manifestū ē
ꝙ iniuste agit̄ si alicubi a p̄ncipe ci
tra valorē vel vltra res vel reddi/
tus vendi iubeant̄ Ex ista ꝯclone
sequit̄ p̄mo ꝙ si cēsus vel reddit⁹
ad vitā siue vere et iuste emptibi/
les et vēdibiles. de quo adhuc nō
est plenarie ꝯcordia doctor̄ nō ē
in arbitr̄o pncipū ip̄or̄ valor et p̄/
ciū. deducit̄ vt p̄cedēs ꝯclo. quia
etiā iustus cēsuū valor taliū q̄nti/
ficādus et mensurādus est vt alio
rū venaliū videlz dictamine recte
rōnis iuxta exigētiā regiōis tp̄is
rer̄ et ꝯditiōis hōim ꝑm cōsidera
tiones supius ꝓ hoc posit̄ Se/
quit̄ scdo ꝙ nō licet p̄ncipi vnum
det̄minatū p̄ciū statuere ꝓ q̄ oēs
qui redditus emere voluerint ob
ligent̄ emere ad reuenditionē ꝓ li
bito vēditoris vel alteri⁹ Apparet
qr si hoc p̄ciū est iustum fit iniuria
eis qui reddit⁹ vendūt vt patz ex
deductione ꝯclonis q̄nte. si vero
p̄ciū est iniustū statui nō p̄t ex con
clusione p̄cedēti. si eni est minus iu
sto fit iniuria emptorib⁹ Igit̄ Itē
iust⁹ redditū valor seu p̄ciū vari
atur iuxta varietatē tp̄m regionū
et ꝯditionis hoim quēadmodū vi
dem⁹ variari valorē cetēor̄ vena/
liū Igit̄ irrōnabile est vnū valorē
redditibus imponē ꝓ quo semp̄ ⁊
vbiq̄ in rebus date regionis vel
ciuitatis emi debeāt pl⁹ eni valent
reddit⁹ in vno loco q̄ in alio. pl⁹
valent ꝯstituti in vna re q̄ in alia
ꝓpter securitatē et alias circūstan
tias Igit̄ Sed dicis cū certuz sit
ꝙ pōt censibus imponi valor iniu
stus rōne diminutiōis ⁊ augmēta
tionis vt si statueret p̄nceps censū
vnius libre emendū ꝓ trib⁹ libris
vel censū vni⁹ libre emēdū ꝓ libri.
mille vtrūq̄ iniustū esset Vñ ēgo
sciri pōt an ꝯstitutio dati valoris
cēsuū v̄bi gr̄a vni⁹ libro ꝓ octo
sit iusta vel iniusta Rñdet̄ ꝙ hoc
ꝓbat̄ et q̄ntū sufficit politice iusti/
tie inueniri pōt cōsiderationibus
multis capl̄o p̄me p̄tis enumerati.
Respiciendū etiā est ꝓ hoc ad con
suetudines regiones ⁊ memorias
antiquor̄ et ad valorē reddituuz
rōne cōstitutū in regionib⁹ vel ciui
tatibus vicinis nec aliter hūanit⁹
iustus valor censuū et ceterorū ve
naliū poterit inueniri.

Ca xiij. qui reddit⁹ ⁊ census possūt auferri et qui nō.

Quāuis cēsus et redditus
multiplicari non expediat
verūtamē iuste et vtilit̄ ab
antiquo cōstitutos nō licet p̄ncipi
bus auferri Qualiter censuū mul/
tiplicatio reipublice non expediat
iā ex p̄missis a p̄ncipio clarum est
Silr̄ ꝙ nō om̄es licite auferri p̄nt
ab his qui ciuiliter p̄sunt quia vt
ibi patuit multis mōis et cauꝫ rō/
nabilib⁹ poterāt introduci census
et reddit⁹ iuste debiti aliquib⁹ sup
rebus alior̄ Igit̄ cū obuiet iusti/
tie auferri ab aliquo sine ei⁹ culpa

qđ iuste suū est pz ꝓpositū Ex hac
ꝯclone et p̄missis a p̄ncipio hētur
ꝙ licet p̄ncipi ꝓhibere censuū mul
tiplicatiōz et quosdā introductos
destruē.et de q̄busdā inhibē.ne sñ
ip̄ius cōsesu fiāt Primū manifestū
est qꝛ multiplicatio eoꝝ rei publi/
ce nocet vt visū est Qꝛ vero q̄sdaz
imo plēs destruere possit ⁊ debe/
at pz ibidē qꝛ oēs qui mōis ibi di
ctis iniuste fuerunt introducti Et
forte etiā cēsus q̄bus subiecti abu
tūtur qui aliqñ iuste et vtilit̄ fuer̄t
instituti Qꝛ etiā quosdā inhibē pos
sit de redditib⁹ ad vitā vl̄ ꝑpetuis
quos vt visū est non expedit vt in/
different̄ q̄libet fortis vel debilis
nobilis vel ignobilis vtilis vel in/
utilis sibi cōparet vel emat ⁊ inde
sine laboribus ociose viuat

Ca.xiiij.in quo arguit̄

ꝙ nō expediat tp̄alia cleri vt red/
ditus et alia amplius augeri

Hic ꝓ pleniori declaratiōe
circa p̄tacta q̄rit̄ vtꝝ lice/
at ptāti sc̄lari ꝓhibere ne
moriētes assignēt vel legēt āplius
ecclesijs ⁊ clero Videt̄ ꝙ sic ex p̄/
missis.ꝯcesso ꝙ q̄libet leget ecc̄ijs
de bonis suis mobilib⁹ et imobili/
bus q̄ntū voluēit tandē successiue
om̄ia bona venirēt ad clerū q̄a bō
immobilia vt cēsus et alia q̄ semel
veniunt ad cleꝝ vel ecc̄ias redire
ad possessionē laicoꝝ non p̄nt. Et
ita vltimate ciuiles cōitates de/
pauparent̄ ⁊ attenuarent̄ vsque
ad hoc ꝙ onera q̄ eis ⁊ p̄ncipib⁹
incūbunt ꝓ ꝯseruatione et defēsi/
one reipublice portare nō possent
cū clerici sint exempti de steuris et
alijs seruitijs ⁊ onerib⁹ nc̄arijs ꝓ
ꝯsuādo bono cōi Iteꝝ si p̄nceps
vel ciuilis cōitas ꝑmiserit ꝙ q̄libz
laicus moriēs vel san⁹ cēsuales fa
ciat clericis vel ecc̄ijs dom⁹ suas
vel vineas vel alia bona immobi/
lia tandē oēs dom⁹ erūt cēsuales
⁊ tātū grauate ꝙ inutiles erūt eis
quoꝝ ē ꝓprietas etsi rōne censuuz
care locare volūt ḡuabunt̄ paupe
res in ꝯductione domoꝝ et ita ꝓ
pter magnitudinem locagij multe
manebūt vacue.vel si descēdit̄ cō
ducentib⁹ vix de residuo cens⁹ p̄nt
dom⁹ cōseruari et sic iteꝝ possesso/
ribus erūt inutiles Ꝯis rōibus ⁊
ꝯsilibus fuer̄t fortassis moti q̄dā
p̄ncipes ad ordinādū ⁊ statuēdū
vt oēs cēsus dom⁹ vinee ville vel
alteri⁹ rei imobilis debeat ad redi
mendū dari cuicūqꝫ redimere vo
lēti pro dicta sūma pecūie vtpote
vnam libram pro octo

Capi.xv.in quo ponit̄

rñsio ad cōnriū per sex ꝯclones

Contra q̄s pro rñsione ad
dubiū motū pono aliq̄s
ꝯclones Quaꝝ p̄ma ē ꝙ
cuilibet libeꝝ est in vita ⁊ in mor/
te de suis bonis exterioribꝰ paupi
bus ꝑtē dare.ꝑtē assignare ecc̄ijs
vel clericis ad đinū cultū ⁊ suā et
alioꝝ salutē Ista ꝯclo ptz ex hoc
ꝙ opa pietatis facē de supabūdā
tijs diuitiaꝝ cadit sub p̄cepto vt
supius patuit capl̄is Itē licitū est
cuilibet de bōis suis ꝓcurare illđ

qđ sibi et alijs salubrius ē. hoc āt est impēdere de bonis suis ad dei honorē et ꝓpriā et alioꝝ salutem. hoc eni est p̄ncipale ꝓ quo totum impēdi dēt qđ habet̄ de diuitijs vltra corꝑalis vite nc̄itatem inde sumendā Scđa ꝯcl̄o est ꝙ nō cuilibet licz facere xp̄m heredem bonorū suoꝝ aut q̄ntālibet ꝑtē eorū ꝓ salute aīe sue impēdere Manifestum est ex p̄dictis qꝛ multi moriētes tenent̄ de diuitijs suis ꝯpetentiā relinq̄re filijs vel heredib⁹ ⁊ ꝓuidere ex illis ꝑentibus aut fr̄ibus indigentiā hn̄tib⁹. hoc eni ē magl. ꝓ salute moriētis q̄ꝫ his neglect̄. totū dare ecc̄ijs dei. nec vult hoc de⁹ Sicut ptz math̄. xv. et. xvij. q. iiij. ca. xiij. Aug⁹. Tertia ꝯclusio ꝙ nō licet ptāti seculari ꝓhibere laicis vt nō assignēt ampli⁹ de bōis suis ecc̄ijs vel clericis aut ip̄is in legādo modū ponē aut mēsuram Pma ꝑs manifesta ē ex ꝯclusiōe p̄ma Cōnriū eni oīno p̄iudicat diuino honori ⁊ saluti fideliū Scđa ꝑs patz qꝛ ibi modū et mensuraz fidelib⁹ ponere ꝑtinet ad ptātem spūalem q̄ apud papā est et apud cp̄os qui sup talib⁹ a laicis sūt requirēdi si aliqui egri vel sani indiscrete ⁊ excessiue se habuerint in disponēdo testamētalit̄ de bōis suis in p̄iudiciū reipublice aut heredū vel aliorum

Ca. xvj. cv nulla scl̄ari ptāte possūt tolli legitimi reddit⁹ cleri.

Nec regalis nec impiat̄ potestas pōt tollere q̄cunqꝫ constitutione census vl̄ alia bona que olim fidelium deuotio contulit ecc̄ijs legitime. Id sequit̄ clare ex p̄cedēti qꝛ pl⁹ est et iniqui⁹ cēsū datū ⁊ legitīe diu possessū auferri q̄ꝫ ꝓhiberi ne det̄ vel constituatur Itē talis ꝯstitutio p̄ncipis vergeret ad diminutionē đini cultus. in detrimentum aīaꝝ et subuētionis pauꝑm qꝛ redditib⁹ seu censib⁹ q̄bus fundata sūt monasteria altaria capelle hospitalia ꝓ animab⁹ mortuoꝝ ablatis cessaret ibi đin⁹ cult⁹ cessarēt suffragia ꝓ mortuis cessarent cl̄ie Quid pl⁹ nisi ꝙ redditibus q̄bus fūdate fuerūt ecc̄ie altaria ⁊ mōsteria ꝑ talē redēptionem ablat. pl̄es p̄sbr̄i super hmōi ordinati erūt mendici in scandalū cleri Monachi erūt vagi Mōiales dispgent̄ et scl̄i ingresse deuia corrūpent̄ q̄ oīa occasionalit̄ ꝓcurare impijssimū esse ac dānabilissimū nemo dubitare pōt. Quinta ꝯcl̄o ꝙ cōstitutio p̄ncipis vel cuiusuis ptātis secularis ligare nō pōt clēicos vt dent cēsus vel reddit⁹ a se iuste possessis cuicūqꝫ redimē volēti ꝓ certa sūma a ciuiliter p̄sidente det̄minata patz qꝛ ad illud seq̄ret̄ om̄e dānabile malū in deductione p̄cedētis ꝯcl̄ionis illatū Seq̄ret̄ insup ꝙ fūdationes altarium Capellarū Mōsteriorū ꝛc. q̄ꝑus fuert̄ ꝑpetue fieri tēꝑales et instabiles Seq̄ret̄ ꝙ in ptāte seclariū ⁊ q̄rūlibet impioꝝ esset oīa talia in bonis diminuere imo tandez totalit̄ destruere Seq̄ret̄ ꝙ āplius nulla fundatio ꝑpetua ꝓ diuino cultu aut oꝑibus pietatis fieri possz q̄

omnia xpianis aurib⁹ sūt horrēda. Itē pnceps nō pt facere vt qlibet vēdat verbi gra vina sua cuilibet emere volenti p pecunia a pncipe ostituta Rō est qr nolentē vēdere rē suā nō pt cogere de iure vt eam vendat etiamsi iustū pciū pnceps rei cōstituerit Si vo pciū ē iniustū oino iniquū et damnabile est vt q̄libet p tali vēdat rem suā vel census cuilibet emere cupiēti vel redimere cupiēti exponat Et pcipue si hñs cēsus nō pt p pcio tali alibi emere eque bonos et securos absq; dubio iniustuz preciū est p illo qd mihi ppetue debet quo pcio nō possum equale bonū eque ppetuū mihi compare.

Ca. xvij. in quo inuehit

contra ostitutionē omis reddit⁹ p determinato pcio mobiles facientē Tem quicquid fit quo ad hoc de ptāte pncipis sup laicos sibi subiectos a q̄bus adhuc nō pt iustos reddit⁹ tollere vt patuit ex alia cōclusione capli qr sicut illud qd petro dictū est Qdcūq; ligaueris sr terrā ꝛc. Intelligit qd ligaueris rite et rōnabilit Ita et a fortiori in pposito Certissimū est q pnceps nullā hēt ptātem faciendi venales cēsus vel res clericoꝝ aut ecciarū qr illaꝝ dispositō ptinet ad ptātē spūalez q̄ apud papā est vel epos ꝛc igit Sunt iteꝝ cōn pfatā dispositionē iniqssimā leges fideliū Imperatorū de feudis et imobilit oseruādis rebus et cēsibus ecciaꝝ vel clericoꝝ Ad idē sunt ostitutiones ecciastice ples q̄s sine pcco mōrli null⁹ pncipū pōt infringē nō allego qr res clara est Vñ apparet q dicta ostitutio nō pcedit ex osēsu subditoꝝ et oino nō poterat pcedere ex cōsensu tali cum manifeste piudicialis sibi esset Nec laicorum qr null⁹ sēsatus hñs cēsus perpetuos osentiret nisi coactus q reddit⁹ sui ātiqui mobiles fierēt qr redēptibiles p octo libris pro q̄b⁹ de cetō reddit⁹ eq̄les ppetuos cōparare nō posset. opulsio ergo ad h iniusta ē ꝛ iniurijs plena Sexta oclo sm opionē mihi visimiliorē q si alicui emanauit ostitutio q̄lis pfertur sicut mōrliter peccauerūt iniq̄ osiliarij qui ei⁹ cā fuerūt Ita qui ipam factā manutenēt et oēs qui de ei⁹ iniq̄tate informati sm ipam census redimūt peccant mōrliter Apparet qr sicut ex pcedētibus clarū est oēs illi fecerūt vel faciūt directe cōtra iustitiā. faciūt otra pietatē et cōtra dinū honorē Nec mouē dñt q̄ in argumētis p vitate ppositi dubij tacta sūt q̄ruz vnū erat q tandez oia bona tpalia fierēt possessio cleri Nō est timēdū laicis de hoc qr dotatiōes clēi et solēnes fūdationes ecciarū q̄s olim feruens fideliū deuotio pncipū et alioꝝ fecerunt ad dei honorem nō otinuant Sed dudū cessauerūt Vtinā modernoꝝ potentū et diuitū indeuotio solū nō augēt tpalia cleri et ecciaꝝ ꝛ nō ea diminuere et sibi vsurpare varijs studijs laboraret eccia ꝛ cler⁹ de suis otēti essent Iteꝝ esto q vltimate

oim tpaliū possessio p̄dicto mō ad clerū vel ecc̄iam veniret ipa nō retineret nec retinē deberet vt patet ex dictis augustini allegatis.xvij. q.iij.ꝗ redderenť vbi q ꝗb⁹ nc̄e eēt ad sustentationē indigētiū laicoꝝ et reipublice defensionē ꝺseruatōnem et augmētationē Igiť Iterū qꝛ tales dotationes q censuū pro clericis q ecc̄ijs assignatiōes ꝓcesserūt ex feruore charitatis q deuotionis ad xp̄m et ex zelo ad ipius fidē et religionē q omia in modernis fidelib⁹ cōtinuo decrescūt q deferuescūt Ido nō est timendū ne oia tpalia vltimate veniāt ad clerum.nec hoc in cecis regiōibus et ciuitatib⁹ timeť vbi tñ sine ꝺpatōe et maiꝛ clerus est et tāta laicorū deuotio ad deū q̄nta hic est Quid ergo vult sibi ꝯ hic cōtra timorē illū ꝺstitutiōe spēali in p̄iudiciū diuini cult⁹ puisum est videť adhuc aliq̄d latitare Reuera nō est laicis timēdū ne oia bona veniāt ad clerum sed magis timēdū est clero q ecc̄ijs ne vltimate aliqñ ex auaricia et tyrānide nimia laicoꝝ cler⁹ et ecc̄ia ꝓdituri sint oia q̄ habueřt hui⁹ tpis dñia et cetera tpalia bona vt in quorūdā vaticinijs repiť hoc de illo dubio

Ca xviij. de redditib⁹

ꝑm ꝺstitutionē p̄fatā ꝺparatis in ordine ad fundationē ecclesiarū

Ex cui⁹ decisione et p̄habitis sequūtur aliq̄. Primo ꝯ qui vigore mēorate cōstitutionis reddit⁹ redemerūt q̄b⁹ ante ipaz Misse altaria mōasteria capelle ecc̄ie fuerāt dotate vel fundate tenenť eis reddit⁹ ꝑpetuos restituere et damna q̄ tpe interme dio receperūt resartire. Secdo seq̄tur ꝯ reddit⁹ quos post talismōi ꝺstitutionē moriētes vel viuentes dederūt sup bonis suis p fundatione ecc̄iaꝝ trāsiuerūt simpliciter in dñium earū ꝑpetuū.patet qꝛ vt apparuit illa cōstitutio in hoc casu omno nullius vigoris erat Igitur trāsiuerūt in dñium ecc̄ie sicut añ. Iñ manifestū est ꝯ nō solum graui ssime peccauerūt qui reddit⁹ āte ꝺstitutionē illā ecc̄ijs assignatos post redemerūt libzā p octo Sed et illi qui reddit⁹ post ꝺstitutionez ecc̄ijs datos redemerūt Sed quid de illis q̄ post ipam altaria capellas vel hospitalia dotauerunt vel fūdauerūt redditib⁹ quos ꝑm illā ꝺstitutionē emerūt videlz vnam libzā p octo an reddit⁹ illi iuste leuenť p pagendo cultu dei qui de rapinis vel alꝭ iniuste adq̄sitis nō vult sibi laudis offerri sacrificium Rñr ꝯ illi cautius et securi⁹ egissēt si domos vel vineas aut hui⁹mōi emissēt et illa p fūdatione ecc̄iaꝝ assignassent Quia emptio ꝑm constitutionē illā facta vni⁹ libre pro octo vt patuit est in p̄iudiciū cleri et ecc̄ie qꝛ retrahit volētes fundare ecc̄ias cuz p tali p̄cio emē reditus mēito scrupulū hr̄e debeat vt videbiť et tñ si reddit⁹ vnius libre p iusto p̄cio emanť optz eos dare ad redimēdū p octo libri.ꝯ nullus patereť sed citi⁹ fūdare di

mitteret Iterꝝ est in ꝯuamen pau
perū et fauorē diuitū Paupes eni
sūt illi qui inopia vrgente cogunt
diuitibus qui eis gratis mutuare
deberēt vēdere sup bonis immobi
libus suis census. quos si cuz hoc
quacūqꝫ ꝯstitutione cogant ꝓ mi
nori vendere qꝫ valeant vtiqꝫ ma/
gne iniquitatis est

Ca: xix. in quo inuehit

cōtra emptionē censuū ꝓ minori
qꝫ valent rōne redemptionis

Nec valet dicere si ꝓ mino
ri vendant in recōpensam
habēt ꝙ possūt pro eodē
precio redimere bona sua Primo
nō valet hoc quia plures sunt qui
cupiūt sup bonis suis vēdere cen
sus ꝑm valorē ipoꝝ nec curāt aut
desiderant redimere Iterꝝ qꝛ plres
paupes mediocriter hñtes ꝓpter
spem redimendi et paruitatez p̄cij
ꝓ quo possunt redimere ꝓniores
sūt ad vēdendū cēsus super se do
nec tātū vendāt ꝙ nūqꝫ redimere
pñt. et sic diuitib⁹ manēt plurimuz
census illi ꝑpetue sine iusto precio
quos paupes spabant se redēptu
ros Nñ siue census redimant siue
non diuites sp lucrant Si eni redi
mūtur hñt pecuniā quā dederunt
et ꝓ lucro cēsus interi leuatos. etsi
ñ redimūt hñt cēsus ꝑpetue ꝓ mi
nori qꝫ valēt Tertio qꝛ si h valēt
eadē rōne poterat statui ꝙ vna li/
bra vēderet ꝓ decē libris quia sic
paupes facili⁹ possent redimē cen
sus q̄s vēdere cogūtur sup heredi
tatib⁹ suis Itē ꝙ ꝯstitutio emptō
nis vni⁹ libre ꝓ octo vel ꝓ miori
qꝫ ꝑm ꝯitatē valeat etiā reipubli/
ce ciuili nō expediat ptz qꝛ faciēs
reddit⁹ in bono foro multiplicat
taliū emptores cū sciāt se ad oēm
euentū semp in eis lucrari siue re/
dimant siue nō vt deductū ē Mul/
tiplicari aūt census ⁊ redditus nō
expedit policijs qꝛ sicut in supiori
bus oñsum est ad illud sequit into
lerabilis bonoꝝ imobiliū aggua/
tio. paupm exhereditatio heredi/
tatū cōfusio. et multiplicatio ocio
sorū q̄ oñia a legislatorib⁹ caueri
dñt et nullaten⁹ ꝑmitti Causa ec
memorate ꝯstitutōis vt vereor nō
fuit vtilitas reipublice ciuilis licet
ficte p̄tenderet Sed fuit ne tpalia
clericoꝝ crescerēt et q̄ immobiliter
possederūt colore impie ꝯstitutio/
nis tpis successu auferri possēt Ec
ce ergo radicē malā imo radicem
pessimā de qua quid mirū si multi
plex pullulauit iniq̄tas de qua vi/
debit inferi⁹ et patuit ex p̄cedētib⁹

Capi. xx in quo re ꝓbat

emptio censuū vni⁹ libre pro octo
Similiter et pena in non soluētes
constituta

Terū dubiū est an octo libre sint
minus medietate iusti precij pro
quo in data regione census vnius
libre ꝑm rectam estimationem emi
deberet Ideo dubiū est an emptō
illa etiam ꝑm ius fori sit valida.
Si eni est min⁹ tūc in tali emptiōe
est deceptio vltra dimidium iusti
precij que deceptio ꝑm leges po/
sitas emptionem irritat Quomo/
do autez inueniri posset An octo

libre sunt min⁹ medietate iusti pcij vl plus visũ est in phabitis Quic quid sit certũ videt q̃ est longe mi nus iusto pcio cẽsus vni⁹ libre ꝑm dispõnem tpm et hoim in hac re/ gione habito respectu ad pterita in eadẽ et ita ꝑm ius poli talis em ptio est iniusta qz deceptoria q dã nificatoria ꝓximi omutatione em ptionis et vẽditionis relcuãdi vt a ꝓncipio oñsuz fuit Absqz dubio si ꝓnceps vel magratus ciuitatis ssñ mag̃ q elꝑdẽti cã puũ pciũ reb⁹ vẽalib⁹ q̃ ꝑm ꝓbitatẽ lõge pl⁹ vale rent imponeret quicũqz sciẽs fẽm emerit res illas tali pcio tenet ven ditori recõpensare damnũ ꝑm ve/ ram iustitiã. etsi ꝑm hũanas leges nõ semp ad hoc possit opelli Ita est in ꝓposito Securi⁹ ergo etiam rõne dubij ab emptiõe hmõi red/ dituũ abstinet q̃z talis exerceat et in osuetudinẽ deducatur Maxime adiecta pena graui in nõ soluẽtes ipos in certis tminis p ãnũ verbi gra vt in q̃cunqz triũ tminoꝝ vel q̃tuor soluẽ negligat post. xiiij. di/ es teneat soluere duplũ et itez p⁹ q̃tuor deci duplũ donec sic mltipli/ catũ equaleat rei sup quã emit cen sum q̃ sibi tunc adiudicat Reuera attẽto q̃ vendẽs censũ ipm ꝓ mi nori dedit q̃z valeat. et q̃ multipli ci euẽtu ipe a solutiõe ꝑm dẽm mo dũ impediri põt Imptũ ẽ vt pau peri afflicto superadat afflictio q̃ sic subito penit⁹ exẽminet et exhere ditet Ñ si aliquis mutuãs alicui gratis pecuniã vellet talez penam apponi si recipiẽs assignatis tpib⁹ pecuniã nõ reddẽt suspectus eẽt merito de impietate arguẽdus. ta ceo de solutiõe cẽsus de quo non est clarũ an iuste soluẽdus sit. tlis eni pena ita absolute adiecta tẽde rat ad exhereditatiõem pauperuz vl inopiate infortuniũ passorũ cũ q̃bus nõ est ita crudeliẽ agenduz a diuitib⁹ qui solẽt tales cẽl⁹ emẽ. alioq̃n suspecti erũt ne talẽ penaz excogitauerint cupiditate obtinẽ/ di bona alioꝝ q̃ meo iudicio era/ ciones tal pene in pcõ possident

afflicto

Ca. xxij. in q̃ arguit q̃ emptio vni⁹ libre pro octo teneat et soluit.

Sed videt iã dictis q ꝓxi bus obuiare q̃ inuentio iusti q adequati pcij non ẽ de eẽntia ꝓtractus emptiõis q vẽditionis et q̃ ita emptio vnius li bre ꝓ octo teneat Patet qd assu/ mitur qz si interuentio adequati pcij esset de rõne ꝓtractus emptiõis q vẽditionis. tũc raro vel nũq̃z esset certũ emẽti q̃ res ꝓ tali vel tali p cio recepta esset sua Itẽ si sic tunc emẽs fere post oẽm talẽ cõtractuz posset euenire vendentẽ coram iudi ce oñsurus se deceptũ esse Et sibi facẽ posset vendẽs q̃tiens post ꝓ tractũ sibi videret q̃ res ab eo em pta esset ꝓ minori q̃z valet. hoc aũt admittẽ esset infinitis litib⁹ et scru pulositatibus turbare pacem ciui lis cõitatis que sine crebris con/ tractibus emptõnis q vẽditionis euenienter persistere nõ valz sicut a ꝓncipio hui⁹ tractatus declara

tum fuit. Esto ergo ꝙ octo libre nō sint p̄ciū adequatū sed notabiliter min⁹. adhuc licita est emptio vnius libre ꝓ octo Et iterꝝ vn⁹ hō pōt censū vni⁹ libre sup̄ domo sua alteri gratis dare Igit̄ pōt illum ꝓ p̄cio q̄ntūlibꝫ ꝑuo altēi daē vt ꝓ vno solido vel denario. taceo ꝓ octo libris Itē ꝯsensus subditorū potuit facere ꝙ emptio vni⁹ libre ꝓ octo ꝑm ꝯstitutionē p̄ncipis teneret et rata esset igit̄. Pro rn̄siōe istoꝝ ad p̄mū nōndū est ꝙ aliq̄d licitū dici solet Et pōt multiplicit̄. nā p̄mo illud qd̄ est cōforme hūane legi Scd̄o qd̄ ē meritoriū. Tertio qd̄ ex eā ꝓmittit̄ a lege. quō libellus repudij et vsura iudeis visa sūt licita Quarto qd̄ est lege ratū et validum Quito illud est licitum qd̄ faciēdo q̄s nō peccat Esto ec̄ ꝙ meritorie nihil agat iste mod⁹ dr̄t a p̄cedēti eo ꝙ stat bene ꝙ aliquid sit validū vel teneat ꝑm ꝟitatē. et ꝙ tn̄ faciēs id peccet Verbi gr̄a stat electionē esse validā et eligentes culpabilit̄ agere Similiter mr̄imoniū tenē et cōtrahētes peccare Sic et emptionē validā eē et ratam et tn̄ ementē peccare in hoc ꝙ notabilit̄ decipit ꝓximum suuꝫ scienter min⁹ dando q̄ꝫ res valeat Stat ēgo ꝙ vēditio aliq̄ sit rata ⁊ valida vc ꝑ hoc tertio mō licita ⁊ tn̄ illā cū pc̄co fieri et ita q̄rto mō nō licitā esse. Nō est ergo idē iustū et licitū. ꝑm ꝯsuetudinē aut humanā traditionē et iustū. simplr̄. nam sn̄ia damnationis innocentis lata ꝑm allegata ⁊ ꝓbata ꝑm leges dicitur iusta vel iuste lata. q̄ tn̄ ꝑm se et simplr̄ iniqua ē. Sic et aliq̄d donatū ꝑm leges hūanas iuste retineri pōt. qd̄ tn̄ tenēi nō sinit lex diuina Sicut ptꝫ ꝑ beatū aug^m. xvij. q iiij. ca. vltl. supra allegatū vbi dicit de q̄dā ep̄o ꝙ licet datū iure fori nō teneret̄ reddere tenebat̄ tamē iure poli Ex q̄b⁹ colligit̄ ꝙ q̄ꝫuis emptio census vni⁹ libre ꝓ octo licita diceret̄ p̄mo scd̄o et q̄rto mō nō sequit̄ ꝙ ēgo sine pc̄co fiat seu ꝙ q̄nto et scd̄o mō sit licita

Ca. xxij. in quo respōdet ad obiecta scd̄m et tertiū

Ad scd̄m dicit̄ ꝙ sic̄ aliq̄s p̄t rē suā dare alteri oino gratis ita pōt eā dare alteri q̄ntumlibet modico recepto nec fit hoc mō res ip̄ius recipiētl. rōne emptionis ꝫ rōne donatiōis q̄ si fuerit simprl̄ volūtaria vl̄ liberalis pōt res q̄ntūlibet p̄ciosa licite recipi quolibet paruo retributo Si vero fuerit nō simpliciter volūtaria vt qn̄ aliquis vel ex inopia vel aliqua nc̄itate rem suā pro modico alienare ꝯpellit̄. tūc nō est licitū ip̄am ꝓ quocūqꝫ ꝑuo recipe quia hoc esset lucrū q̄rere ex miseria alterius qui in casu nc̄itatis ē releuādus et non vsurpatione suerei iniusta grauandus. hoc eni q̄d esset nisi afflicto addere afflictiōm qualiter nihilominus faciūt diuites dum a pauꝑibus necessitatem habentibus emūt vina blada vel animalia pro minori q̄ꝫ legali estimatione valent vel dum hui⁹ mōi emerunt ab eis pro tempore messis quo non venderent nisi inopia

cōpellerent̄ ꝫ ꝯseruarēt ad tpūs in quo plus valē ꝯsueuerūt His magis peccāt qui cupiditate nimia agitati ñ pñt expectare donec vina vl̄ blada colligant̄. sed a paupib⁹ pecunijs indigētib⁹ emūt. talia longe añ qñ adhuc cōir estimari non p̄t q̄ntū vini vel bladi vel q̄ntum bonū sit ꝓuenturū Jp̄i aūt die ac nocte soliciti de lucrādo hoc p̄scire studēt vndecūqꝫ ꝫ sepe fallūt̄ ⁊ digne etiā occasione taliū p̄ementiū sepe fit caristia vini tp̄e vindemie qꝛ sic̄ illi p̄emerūt Alij vina dū ꝑueniūt dare volūt vel cari⁹ Apparet itaqꝫ ꝙ oēs p̄tactis modis a paupib⁹ dū nc̄itate cogunt̄ emētes vel p̄emētes rep̄hendēdi sunt de vicio auaricie Ad tertiū rñdet̄ ꝙ ex q̄nta ꝯcl̄one Ad dubiū ꝙ cōstitutio illa nō videt̄ ꝓcessisse ex ꝯsensu libero subditoꝝ. et iō nō poterat ꝓcedē ex ꝯsēsu cleri. cū manifeste p̄iudicialis sibi esset vt visū ē nec ido ex ꝯsēsu laicoꝝ. qꝛ null⁹ sēsatus hō hñs cēsus ꝑpetuos ꝯsētiret nisi coact⁹ ꝙ redditus sui āti/qui mobiles fierēt et redēptibiles ꝓ octo libris ꝓ q̄b⁹ de cet̄o redditus eq̄les ꝑpetuos ꝯpare ñ possꝫ Cōpulsio ergo ad hoc iniusta est ⁊ iniurijs plena Jtē ꝯsēsus ꝓpl̄i etiā si liber fuerit nō facēt licitū aliq̄d q̄d de se essꝫ irrōnabile aut iniustū cū ergo ꝯstitutio illa p̄cipue q̄ ad clerū sit talis nō poterat ip̄am iustificare aliq̄s ꝯsensus populi ꝛc.

Ca. xxiij. in q̄ ostēdit ꝙ

ꝑm p̄missaꝫ ꝯstitutionē ēpti redditus nō sūt idonei d̄ino cultui.

Post hec redeūdo iā ad id in quo erā Quid dicendū adhuc de illis redditibus ꝑm p̄tactā ꝯstitutionē empti. ꝓmissis Mōasterijs ecc̄ijs vel altarib⁹. nūq̄d sūt idonei d̄ino cultui et sñ pcc̄o retinibiles ⁊ nō auferibiles? Videri posset ex p̄missis ꝙ nō sint idonei. qꝛ fūdatō Mōsterioꝝ ecc̄arum et hmōi debꝫ eē absoluta stabilis ⁊ ꝑpetua. q̄ eni ad honorem dei dant̄ absolute ⁊ pleno aio dari dñt et stabilit̄ ꝑmanētes. cōnriū eni derogat d̄ine honorificētie iugiter ꝯtinuāde ⁊ nūq̄ꝫ diminuēde vel destruēde Hoc eni exigit ineffabilis d̄ine maiestatis altitudo. talis aūt fundatio redditib⁹ instabilibus fieri nō p̄t Jgit̄ Jtē vt patuit redditus illi vident̄ iniusti aut paupib⁹ g̃ues Deus aūt nō vult suo cultui mācipari quicq̄ꝫ iniuste aut in g̃uamē paupm vt elicitur ex v̄bis dauid p̄. ꝑalipp. xxi. ca. et. ij. R. ca. vltl. vbi habet̄ ꝙ ip̄e noluit recipe g̃tis areā q̄ndā ꝓ erectiōe altaris in ea qꝛ nouit possessorem paupem esse nec placet deo ad pios vsus applicari res cum damno aut g̃uamine alioꝝ. et ido abraā noluit etiā recipere gratis agrum ephron pro sepultura Geneꝫ. xxiij. Et generaliter nō vult deus ꝙ sibi offeratur. quod ab alijs cū impietate abstrahitur Et ergo dixit xp̄us quibusdā cōtrariū faciētib⁹ Jte ⁊ discite quid sit misericordiā volo et nō sacrificium Ozee. vi. et idē est Mathei duodecio Videret̄

nihilomi⁹ ꝙ sic eo ꝙ ex cōnrio seq̄t magna ꝯsciarū cōfusio ⁊ mltiplex clericoꝝ et laicoꝝ ꝑplexio et turbatō Sed q̄d mirū si ex radice mala et impie defensa tādem pessimi rami pullulēt et fructus mortiferi. Nūquid nō pullulauit iā ex radice illa defraudatio mortuoꝝ. viuoꝝ turbatō. d̄ini cult⁹ diminutio. ecc̄iarū defrauda⁹ atq̄ oīs pie subuētōnis ablatio qñ iam nemo diuitum pauperi āgustiato subuenire vult mutuādo gratis ꝓpter deum hñs modū q̄ tantū vel āpli⁹ de octo libris vel de datis pecunijs ꝑ ānū lucretur a paupe q̄ntū si illas sibi mutuaret ad vsurā Vñ manifestū est qui paupi petēti sibi mutuare sup domū suā octo libras ꝑ ānuz negat et req̄rit vt sibi censū vnius libre sup domū suā illā vendat ꝑ ānū vel tādiu leuādum donec pro octo libris redemerit vsurā recompensat. q̄s eni nō videat nisi sit oino cec⁹ ꝙ hoc mō diues plus vel tm̄ lucrat̄ a paupe q̄ntū si mutuasset sibi octo libras ꝑ ānū ad vsuram vni⁹ libre imo miti⁹ fieret pauperi si daret vnā librā ꝓ vsura de octo. et hoc ꝓpter grauitatē pene adiecte nō soluenti cēsus in certis t̄minis vt dictū est Itē sicut deductū fuit in scda ꝯclone ante dubiū Cōtractus de redimēdo deuiat a v̄itate emptiōis Quid ergo ē alid̄ emere ꝓ octo libris vnā sup talē domum ad redimēdū q̄ꝫ palleate mutuare sup domo illa in rōne pigneꝝ octo libras ꝓ vna ꝑ annuz qd̄ manifesta vsura est Sūt ⁊ alij qui adhuc neq̄us ꝯsequuntur qd̄ ꝓ vsura accipe nō audebāt Dicit eni taliū aliq̄s petēti mutuo ñ mutuabo Sed si vis a me emere vendam tibi aliq̄d qd̄ statim revēdēdo poteris hr̄e ꝓmptā pecuniaz vēdit ergo rē sibi aliquā v̄bi gr̄a ꝓ decē libris et cautione facta ꝓ illis statim vel ip̄emet qui vendidit reemit ꝓ minori vel mittit pauperem ad aliquē de seruis suis q̄si alienū vt ille emat ꝓ miori q̄ꝫ decē libris Et iteꝝ tantuz vel plus luc̄tur hoc mō q̄ntū lucrat⁹ fuisset si de libr. octo ꝑ ānū ꝯcess̄ ꝓ vsura recepisset vnā librā vel dimidiam

Ca. xxiiij. de restitutiōe facienda vēditorib⁹ census vnius libre pro octo

Videte ergo q̄ꝫ latenter se abscōdere cupit sub illo ⁊ sil̄ibus vēditionū mōis viciū cupiditatis vsurariū lucꝝ hac subtilitate cōpensatis Ecce ergo fruct⁹ malos imo pessimos qui si iux̄ saluatoris dictū nō pñt ꝓcedē ex arbore bona nc̄e est radicē seu arborē pessimā esse que fructus tales germinauit. Cū ergo ex cali ꝯstitutione in nullo emēdatus sit rei publice stat⁹ sed inde sit turbatus pl̄imū et in errore posit⁹ nihil consultius est nisi ꝙ cito ꝯstitutio illa reuocet̄ ⁊ redeat emptio reddituū ad p̄stinū statū ꝯformē cōsuetudinib⁹ in h̄ alijs regionib⁹ ⁊ citatib⁹ Et fortass̄ nō ē sil̄e de cēsib⁹ s̄m p̄fatā ꝯstitutionē ēptis ad pios vs⁹ et ad vsus laicoꝝ scl̄ares Prio qr

si popul' recepit ɔstitutiõez q̃ fuit in p̃iudiciũ cleri vt visũ est iõ iuste ꝑdidit illud qđ pl' octo libris vẽditorib' censuũ debebat Scđo qꝛ his qui vẽdiderũt census applicãdos ad đinũ cultũ vel pios vsus recõpensat in spũalib' qđ min' in tꝑalibus cẽsus vendẽdo recepert q̃liter nõ fit i vẽditõne censuũ laicis ad suos vsus Igit Tertio forte excusant ex zelo đini cultus qui ip̃m ɔstitutione obstãte alit reddi tibus instituere aut augere ɔueniẽter nõ potuerũt Vel iteꝝ qꝛ nondũ q̃stio mota erat An aliq̃d illiciti includeret emptio redditũ ꝟm talẽ cõstitutionẽ. nec cõstabat sicut adhuc non stat. An octo libre sint minus medietate iusti p̃cij census vni' libre Sed dissimilius hẽbatur ꝙ erat ad min' plus medietate iusti p̃cij quo stãte ẽptio tenet ꝟm leges hũanas. ꝓpter hec et silia videret de leuatis redditib' dc̃o mõ emptis ecclesijs nihil reddendum esse a clericis in recõpensaz illis a q̃bus empti fuerũt. seq̃ret enim ex contrario turbatio magna sicut tactum fuit.

Ca. xxv. in quo ostẽdit quid ɔsultius agendũ sit de redditib' sic emptis ꝓ fũdatiõe ecc̃iaꝝ

Hicquid sit. cõsulti' videt ꝙ tales reddit' habiti nõ ɔtinent sed ꝙ vl' pecunijs redditi. dimittant vel cũ his a q̃b' empti fuerunt ɔueniat talit ꝙ sint ɔtenti. nec vlteri' cẽsus tales non habiti ꝓcurent. sed reuocata mẽorata cõstitutiõe ex causis p̃habiti. ꝟm verã estimationẽ valoꝝ ip̃oꝝ cẽsus ɔpent q̃b' legitie possint ecclesie fũdari ⁊ alia ad pietatẽ ⁊ diuinũ cultũ ꝑtinentia sine scrupulo stabiliri. Vel forte ɔsulti' est ꝙ cẽsus iaz de p̃terito empti dicto mõ maxie q̃bus fũdate sũt ecc̃ie tolẽarent vbi sine maioris mali sequela non p̃nt variari qꝛ de hac cã sepe tolerata sũt ⁊ tolerari cõuenit pl'a min' iuste facta seu introducta. maxime illa que euident reꝓbari nõ p̃nt a p̃ori vel a posteriori. Que si diuturna ɔsuetudine ɔfortata sint poti' tolerari ɔuenit q̃z subito mutari. licet ꝑ hoc nõ excuset eoꝝ vita qui talia hñt vel exercẽt. Pro futuro aũt estimo a tali emptiõe clericis et laicis abstinendũ. qꝛ vt ex p̃dictis colligi põt scrupulum hñt vrgentẽ. Hic allegatiõib' dimissis redeũdo ad p̃habita. dico adhuc ꝙ si emptio redditũ ad vitaz ꝟm cõem estimationẽ dubiũ habet sic habet vtiqz de emptione taliũ ꝟm estimationẽ p̃dicte ɔstitutiõis omnino cessandũ erit per amplius

Ca. xxvj. ostẽdẽs ꝙ emptio r̃dditũ ad vitã scrupulũ hz

Quod ãt etiã scrupulũ habeat emptio redditũ ad vitam ꝟm ɔmunẽ valoris estimationẽ facta potest perpẽdi ex rõnibus doctorũ qui illam esse illicitam determinant Aduertam' ergo adhuc pro euidentia premissoruz ratõnes quib' ꝓbare conãtur ꝙ emere reddit' ad tp̃s vita/

lis ꝑiodi ꝓcedit ex prudētia car/
nis vel seculi que ex deo nō ē Pro
quo arguūt. Primo assumētes ꝙ
emptio hmōi originaliť nō ꝓcessit
ex charitate ꝫ potiꝰ ex cupiditate
cuiꝰ signū est inclusio timoris defi
ciendi in nc̄arijs et diffidētie cuiꝰ/
dam de deo q̄si ꝓuidere nō soleat
his qui faciūt erga ipm qd̄ dn̄t ⁊
ita talis emptio pl̄imū ꝓcedere vi
deť ex prudentia carnis aut seculi
Scdo arguiť sic ois solicitudo ꝓ/
uisiua. qua q̄s nitiť se oino certifi/
care de sufficiētia reꝝ vtiliū ꝓ vita
sua ex prudētia seculi venit. ꝫ mani
festū ē ꝙ emptio reddituū ad vitā
sufficientiū includit talē solicitudi/
nē ēgo Tertio ois adinuētio irrō/
nal̄ modi vl̄ vie adq̄rēdi sufficiētia
pro vita ꝑtinet ad prudentiā scl̄i
sed p̄dicta emptio est vna de illis
adinuētionibus Igitur.

Capi. xxvij. ꝓbans ꝙ dicta emptio sit irrōnabilis adin/uentio habēdi necessaria vite.

Quod āt ita sit pz multipl̄r
p̄mo ex eo ꝙ talis ɔtractꝰ
tendit ad hn̄dum satis de
nc̄arijs huic vite ociose ⁊ sine labo
ribꝰ cōn illā generalem penā iusto
dei iudicio ade et filijs eiꝰ ꝓ pcc̄o
inflictā q̄ est In sudore vultus tui
vesceris pāe tuo donec reuertaris
in terrā Hāc eni iustā dei sn̄iam fi
lij adā nō rōne moti sed ignaua cu
piditate agitati suis adinuētiōibꝰ
varijs euadere laborātes hūc em
ptiōis ɔtractū ⁊ sil̄es illicitos plu
res de q̄bus tactū est sb̄tili cogita
tiōe inuenerūt ⁊ iā multos eorum
vsq̄ in diuturnā cōsuetudinē ꝑdu
xerūt pl̄ibus vt timēdū est in ꝑdi/
tionē. Quarto arguiť sic Adinuen
tio filioꝝ adā de emptis redditibꝰ
sine labore viuēdi est in deťmentū
reipublice. patz hoc statim qꝛ hac
adinuētione admissa cuz oēs refu
giūt laborare. multi erunt in cōi/
tatibꝰ ociosi. Induceť caristia ⁊ g̃
uanť fideles laboriosi. qn̄ fere ois
domꝰ om̄is villa ois vinea oē ma
cellū om̄e balneū ꝛc. grauať cēsibꝰ
de q̄bꝰ pl̄imi fortes ociose viuunt
reipublice in nullo ꝓficiētes Igiť
rectis legibꝰ hmōi adinuentiones
ꝓhibēde sūt ⁊ introducte nō susti
nēde. Quito arguiť sic Iste ɔtra/
ctus de quo agiť est vsurariꝰ Igiť
est illicitꝰ assūptū ꝓbať qꝛ ɔtractꝰ
in quo fiēt pactū de dando alicui
pn̄tialiť. Vbi gr̄a cētū libras. ⁊ de
recipiēdo post vndeci ānos simul
cētū libras ⁊ decē vltra manifeste
esset vsurariꝰ nemo dubitat Modo
ita ē ꝙ q̄ ad esse vsurariū om̄ino
idē videť dare iā centū libras sub
pacto recipiēdi in q̄libet ānorū vi/
te decē libras Rō est qꝛ in hoc ca
su dans vndeci annis elapsis reci
piet vltra sortē decē libras Et nō
obstat vsure ꝙ successiue recipiat
qꝛ maior vtiq̄ pietas fieret illi a
quo emūtur redditus decē libris
ꝓ centū si emēs de toto expectarz
vsq̄ ad finē dicti tp̄is scz vndeciz
ānoꝝ Igiť. Sexto arguiť sic Con
tractui ēptiōis reddituū ad vitaz
accedit spes ⁊ expectatō r̄cipiēdi
vltra sortē ergo ē vsurariꝰ: qꝛ cōiť

ſm doctores ſola ſpes hmōi facit vſurariū Sed aſſūptū ptz qꝛ ꝓ o ſito tpe per qđ emens recipiet ſuc ceſſiue tm̄ q̄ntū nūc dat. certū ē ꝙ ipe cupit et ſpat vltra illud viuere ſicut de hoc inꝛrogatꝰ indubitanꝛ q̄libet ꝯfiteret ergo oīs talis ſpat plus q̄ꝫ dedit recipe Vñ niſi vltra tātū tpūs viuere ſparet q̄re potiꝰ reddit⁹ emere vellet q̄ꝫ pecuniā ſu am alicui ſecure repoſitā ſucceſſiue ꝯſumere Nō videt rō nec eſt et eo/ dem mō in hoc ꝯtractu venditoꝛ cupit de alieno gratis recipe ſpe/ rans emptorē cito moritur Ob ꝫ enim receptis pñtialr pecunijs ſe obligat ad ānuales reddit⁹ vt in plibus repitur Dat etiā hic ꝯtra/ ctus multiplicit occaſionē peccan/ di qꝛ deſiderandi mortē ꝓximi ex pſſe vel interp̄tatiue Et fortaſſis nōnūq̄ꝫ mortē inferēdi Cū igitur his mōis et alijs ex tali cōtractu plura mala ſequūtur ⁊ parum vel nihil boni in republica. ipe rc̄a le/ ge ꝓhibendus eſt et introductus minime ſuſtinendus ꝛc.

Capi. xxviij. arguēs ad idem alijs conſiderationibus

Septimo arguit ſi vēdens reddit⁹ alicui ad vitam ꝑ reuelationē ſciret illum vi/ cturū lōge vltra tpūs ꝑ qđ ſucceſ ſiue recipet tātū q̄ntū emēs iā ſimꝛ dat. certū eſt ꝙ nō vēderet ſibi vo lūtarie reddit⁹ ad vitā niſi egeſta/ te coactus q̄nq̄ꝫ hoc facēt In quo caſu ꝯtractus iſte originē ex impie tate vēdentis cepiſſe videt. quare ergo mō vendēs de vita ementis oīno dubi⁹ intēderet ſimplr ⁊ peni tus libere ꝯſentiret ꝙ emens etiā vltra dictū tpūs eq̄lem penſionez deberet recipe Et ſi forte vēdens hoc q̄nq̄ꝫ voce dicat tñ rōne mur murāte ſepiſſime aliud corde ſentit Sit hui⁹ rei expientia teſtis. Octa/ uo cū in ꝯtractu de quo agim⁹ eq̄ liter dubiū ſit an emēs vel an ven dens lucret. q̄d eſt aliud eos in ꝫ caſu ſibi mutuo ꝯſentire q̄ꝫ vtrūq̄ꝫ ſe ad fortunā ponē ſi lucret vel ꝑ/ dat: ac per hoc recte ſilis eſt iſte cōſenſus illicito ꝯſenſui illorū qui cū equalit dubiū ſit q̄s in taxillis plures ꝓijciet oculos poſito dena rio cōn denariū ſe ad fortunā refe rūt quis lucret id ē quis illud qđ alteri⁹ eſt recipiet Iſte aūt ꝯſēſus luſoꝝ plane illicit⁹ eſt neq̄q̄ꝫ excu/ ſans a reſtitutione lucri. ergo pari rōne in ꝓpoſito reſtitutio fieri dz ſi vltra ſortē recipiat lucrū. Nono q̄d eſt aliud emere reddit⁹ pecūia les q̄ꝫ ꝓ pecunia iā ſimꝛ data emē pecuniā ſucceſſiue recipiendā. qđ ꝑmo eſt cōn naturā ſeu rōnem nu miſmati. inuēti ad ꝫ vt ſit mediū ꝯmutatiōis ⁊ ñ t̄min⁹. nō ei vēdēs dr̄ emē denariū ꝓ pane ſibi datū ſed denariū dās panē emē dicit. Ido in q̄cūq̄ꝫ ꝯtractu pecūia tra ditur nō tq̄ꝫ mediū vēditiōis ꝫ vt extremū mutuo tradit. Igit ſpes recipiēdi aliquid ꝓ hmōi pecunie traditōne vſurā facit Scđo illud videlz fatuū videt qꝛ q̄libet mal/ let ſimꝛ recipe aliquā ſūmā pecu nie q̄ꝫ recipe eā minutim ⁊ ſucceſſi

ue per quadraginta vel q̄nq̄ginta annos

Capitulū xxix quo probatur idem aliis rōnibus

Decimo arguitur qr in tali cōtractu vēdens nullā rez transfert in ementē. ꝫ solū se obligat ad certā pēsionez. ergo nō est ver⁹ cōtract⁹ emptiōis et vēditionis ¶ Reddere etiā videt̄ p̄sonā vel p̄sonas liberas cēsuales ¶ Undecimo arguitur sic. ex alia radice cōtract⁹ iuste emptionis et venditiōis req̄rit eq̄ualent̄ datū ⁊ acceptū. ꝫ vt ostēsū ē emēs reddit⁹ ad vitā intēdit pl⁹ recipē q̄ꝫ dat ergo talis ɔtract⁹ nō ē equ⁹ seu iust⁹ ¶ Itē duodecimo ɔtract⁹ vere emptiōis ɔpetit omni etati indifferent̄ salua adeq̄tione dati et accepti Iste aūt ɔtract⁹ de q̄ sermo. nō sic. qd̄ q̄daz declarat ita. accipiat̄ iuuenis viginti annoꝝ et senex annoꝝ sexaginta. et ponat̄ ꝙ vtriusq̄ ɔplexio se extēdat ad viuēdum p̄ septuaginta ānos. tc̄ ꝑm ꝫ senex viuit adhuc decē ānis et iuuenis q̄nquaginta Si ergo ibi d̄beat eē adeq̄tio rōnalis debēt iuuenis tāto dare pl⁹ q̄ꝫ senex q̄nto pl⁹ victur⁹ erit. ꝫ viuet pl⁹ in q̄ntuplo ergo in tāto iuuenis debz pl⁹ dare q̄ꝫ senex: et ergo si ip̄e emit decē libras ꝓ centū. tc̄ iuuēis emit decē libras ꝓ quingētis Si forte dicas iuuenis nō dabit tātū rōnabilit̄ qr dubiū ē vtrū tātū viuat vñ tollat̄. ergo ꝓpter dubiū v̄bi gr̄a medietas illius q̄ntupli adhuc iuuenis dabit ꝓ decē libris ad vitā ducētas et q̄nq̄ginta libras. vbi senex nō dabit nisi cētū et ergo iuuenis vel nō tenebit eq̄litatē in tali ɔtractu ad ɔtractū senis. vel si tenet pēsata ꝓportiōe debita vendēs erit fatu⁹. relinquitur ergo ille rōnabilis ¶ Decimotertio arguit̄ sic. pecunia quā dat emēs reddit⁹ est certi valoris et nō p̄t sciri valor cert⁹ illi⁹ qd̄ emē vult seu intendit Apparet ꝫ qr p̄cipe in q̄libet viginti annorū vnū florenū a ciuitate vl' monasterio isto pl⁹ q̄ꝫ valet p̄cipere vnū in q̄libz decē annoꝝ ⁊ ita deinceps incertū ē Igit̄ cū q̄ntitas vite nulli⁹ hominis ɔstet d̄ cōi cursu. nō p̄t ɔstare q̄ꝫtū valeat aliquē recipē in q̄libet āno vite sue vnum florenū Igit̄ si ibi ɔtract⁹ attentatur irrōnabilis erit ⁊ casualis imo fatu⁹ cōtract⁹. quez hominū vanitas et cupiditas quēit et rō nescit ¶ Adhuc decimoq̄rto ex radice p̄cedētis argumēti arguēdo si licitū ē et rōnabile emē reddit⁹ ad tēpus vite vel ad tēp⁹ ꝑpetuū Sit ergo gr̄a exēpli vel argumēti valor percipiēdi reddit⁹ ꝑpetui. a. et valor ad percipiēdum reddit⁹ ad vitā. b. et sit. c. p̄ciū iustū reddit⁹ ꝑpetui. d. vero p̄ciū reddit⁹ ad vitā Tūc sic Si p̄ciū dati reddit⁹ ꝑpetui ē iusti. igit̄. c. eq̄tur. a. ⁊ siliter. d. equat̄. b. qr iustū in emptiōe et venditiōe attendit̄ penes adeq̄tionez p̄cij ad valorē ei⁹ qd̄ emit̄ vt patz q̄nto Et ꝫ. hoc habito manifestū est ꝙ. a. se hz ad. c. sic. b. ad. d. Igitur ɔmutādo ꝓportionē sicut se hz

a.ad.b.ita se habz.c.ad.d. ꝫ ꝫ est falsũ.qꝛ lõge maior est ꝓportio.a. ad.b.q̃ꝫ sit int̃.c.et .d. ¶ Qđ ex ꝫ manifestũ ẽ ꝙ aliq̃nti ẽ valoris recipe reddit' floreni vni' in q̃libet duoꝝ annoꝝ.et dupli valoris est recipe florenũ in q̃libz q̃tuor ãnorũ et sic deinceps Igit̃ valor eius qđ ẽ recipe florenũ ꝑpetui infinite excedit valorẽ recipiẽdi florenũ ꝑ ãnos vite alicui'.qđ fuit ostendendũ Irrõnabiles ergo vident̃ ɔtract' illi vel saltẽ alt̃ illoꝝ Et si emptio reddit' ꝑpetui ẽ irrõnabilis a fortiori emptio reddit' ad vitaz illicita erit qđ ẽ ꝓpositũ ¶ Confirmat̃ sic emptio reddit' ꝑpetui nõ ꝑt eẽ iusta seu eq̃ vt videt̃.patz qꝛ vt iã deductũ ẽ ibi valor ꝑceptionis sine ꝓportiõe excedit omnez finitã pecuniã. Igit̃ ibi nõ ꝑt eẽ adeq̃tio debita ꝑcij ad appreciabile quã tñ iustitia cõmutatiua req̃rit. ergo si ille ɔtract' de q̃ min' videt̃ est iniust'. A fortiori alt̃ .s.emptionis ad vitam q̃ multis et magnis de iniustitia suspect' est igit̃ ꝛc

Capitulũ xxx. Noiatis doctorib' contrarijs in hac materia arguit̃ ꝙ emere redditus ad vitã sit licitum

HIs et alijs hmõi rõnibus visũ ẽ magnis viris vt doctori solenni et ceteris ꝙ emẽ reddit' ad tẽpus vite vel ꝑpetue.mõ q̃ ꝫ cõit̃ fieri solet sit dissonũ iuri naturali ac ꝑ ꝫ illicituz vt patz qõne t̃tia ꝑmi q̃dlibeti eiusdẽ doctoris.et.q.xxiiij.octauo q̃dlibeto.ꝛ.q.xv.qđlibeti scđi vbi inter cetẽa narrat qñqꝫ impetratas fuisse bullas papales ad restituendũ ꝑcepta vltra sortẽ ab his q̃ de emptis redditib' ad vitã pl' leuauerũt q̃ꝫ a ꝑncipio dederunt ex eo ꝙ cuilibz illoꝝ vere ɔpetẽ videat̃ illud Luce.xix. Hõ auster' es toll' qđ nõ posuisti et metis qđ non seminasti ¶ Verũ ẽ ꝙ his nõ obstãtib' ɔtrariũ visũ ẽ q̃busdã doctorib' alijs posterioribꝰ licet nõ ita famosis vt Gotfrido de fõtibus q̃nto suo qđlibeto.q.xiij ꝛ alijs nõnullis ¶ Igit̃ etiã ꝑ illoꝝ opiniõe Ad ꝓpositũ arguẽdũ ẽ aliq̃t rõnib' Quarũ ꝑma arguit̃ sic ꝑñt emi rõnabilit̃ reddit' ad octoginta annos vel nonaginta vel cẽtũ.cũ valor ꝑceptiõis alicui' boni ꝑ determinatũ temp' iuste estimari possit Igit̃ etiã ad tẽp' cõius periodi vite hũane reddit' emi ꝑñt .qꝛ iaz hũana ꝑiod' cõiter nõ solet se extendẽ vltra dictos nũeros ãnorũ sicut diu añ nos scriptũ ẽ Si in potẽtatib' octoginta anni ãpli' labor et dolor ¶ Scđo arguit̃ sic qꝛ licite emi ꝑñt reddit' ꝑpetui vt habet cõius fideliũ ɔsuetudo Igit̃ a fortiori emi ꝑñt ad tẽp' vite qꝛ facilius et veritati ꝓpinqui' estimari ꝑt valor ꝑceptionis alicui' rei vtilis ꝑ tẽp' finitũ q̃ꝫ infinitũ igit̃ ¶ Itẽ tertio qꝛ nõ ẽ verisimile ꝙ fideles vtriusqꝫ sex' eligẽtes religiose viuẽ et in toto ɔferre se deo emẽdo reddit' ad vitã vt negotiatiõib' seculi et laborib' nõ impedirent̃ tãto tꝑe errauerũt Ita ꝙ nec ɔscientia ꝓpria nec viri docti et religiosi

tales redarguerit Quo etiā verisi/
mile ē ꝙ ciuitates et maxime ꝯuen
t⁹ religiosoꝝ tāto tpe reddit⁹ ad
vitā diuersis ꝑsonis reddere ꝯsue
uerūt Si ꝯtract⁹ ille illicit⁹ eēt et si
tā generalis fideliū cōsuetudo cui
derogādū de facili nō videt peni
t⁹ iustitia careret Quaro arguit
sic Aliquis habēs ius hereditari/
um ad rē aliquā p̄t illud altēi lici/
te vēdē ec̄ nō vēdēdo rē ip̄az sic̄ si
q̄s ius vēdat añ rei possessionē ha
beat ꝙ̄admodū Esau vēdidit ius
p̄mogeniture fr̄i suo Jacob Igit
nihil ꝓhibet etiā vēdi licite alicui
ius habēdi a tali villa ciuitate vel
monasterio ānuatim tot modios
bladi aut mēsuras vini. q̄nimo et
ius habēdi tot florenos successiue
dādos ꝓ tot vel tot florenis simul
datis. et h̄ videt infringē vim rō/
nis noue añ oppositū facte Cō
firmat illd̄ qꝛ q̄ emēt reddit⁹ in vi
nis aut bladis ex h̄ emē nō dicere/
tur res illas q̄ adhuc nō sūt. ꝫ ius
hn̄di eas q̄ in futuris ānis ꝓueni
ent. Igit Quinto arguit. qꝛ ꝑm
iura cui ꝯpetit ius dādi illi et ꝯpe
tit ius vēdēdi. ꝫ certū est ꝙ aliq̄s
posset dare talit reddit⁹ alicui ꝙ ꝑ
cipiet decē libras q̄libꝫ anno vite
sue sup̄ bonis suis. ergo ec̄ p̄t hu
iusmodi cui vult vēdē Et ꝯfirmat
rō. qꝛ ille cui dat talis reddit⁹ nō
habꝫ magis posse vēdēdi illaꝫ. q̄ꝫ
ille q̄ dedit a p̄ncipio Sꝫ ꝑm illos
de ꝯtraria opiniōe ille cui dat⁹ est
talis reddit⁹ ad vitā. p̄t ip̄m ven
dere. ergo et ille q̄ dedit potuit eū/
dem vēdē. vel dic cur taꝫ varie

Itē sexto ꝑm ius sic ē ꝙ si q̄s eme/
ret ab aliq̄ cōitate p̄diū ꝓ cētū li
bris et postea vēderet cōitati idez
p̄diū ꝓ duodecim libris redditus
ad vitā. h̄ licitū ē illi etiā ꝑm ꝯtra/
riā opinionē licitū ē illi vēdē illos
reddit⁹ alteri. ꝫ ille nō vēdit alteri
reddit⁹ nisi q̄s in pecuniā hꝫ. ergo
licet emē et vendē reddit⁹ ad vitā
in pecunia. qd̄ fuit ꝓbādū Se/
ptimo sic vbicunqꝫ est eq̄lis ꝯdi
tio vendētis et emētis ꝯtract⁹ ē li
cit⁹: ꝫ in ꝯtractu p̄dicto ē hmōi. qꝛ
eq̄lit est dubiū ex ꝑte vtriusqꝫ q̄s
debeat pl⁹ habē et ergo cū ip̄i añ
ꝯtractū fuerūt eq̄les ad inuicē iu/
ste se habētes. sic et post erit inter
eos habitudo iustitie qd̄ ē ꝓpositū

Capiculū xxxi. in q̄ agit ꝙ em ptio redditiuuꝫ ad vitā scrupulū hꝫ lꝫ videat qn̄qꝫ li

Ecce grādis doctoꝝ (cita
ꝯtrauersia nōbiliū vtrin/
qꝫ tot rōnib⁹ fulcita et ta
lib⁹ ꝙ si res hec acute vt expedit
inspiciat vix sine scrupulo eē pōt il
la emptio reddituū ad vitā eo mō
q̄ cōiter fieri ꝯsueuit Forte dicit
hic aliq̄s q̄etis amator refugiens
in sudore vult⁹ sui ꝯmedē panē su
um et cupiens ex redditib⁹ in ocio
viuē ꝙ nō oꝫ hic scrupulū hr̄e qꝛ
rōnes ꝯtrarie p̄nt apparent solui
ꝫ h̄ nō obstat qꝛ eq̄ apparent vel
magis rōnes ꝓ emptōe tali facile
solui p̄nt ⁊ eneruari Et si fortassis
in casu licite fieri posset ꝓ aliq̄bus
tn̄ clarū eē debet ex p̄missis ꝙ nec
emptionē reddituū ad vitā nec ꝑ/
petuoꝝ passim oīb⁹ ꝑmittē reipu/

blice expedit. sed poti⁹ multa q̄ ad ip̄i⁹ ꝓfectū sūt impedit Sz q̄cq̄d sit q̄ntū ad ɔtractū emptiōis cēs⁹ ad vitā de expediēti respc̄u reipublice videt̄ ꝙ vtiqz ꝑm se sit licit⁹ Ita videlicz ꝙ sine pcc̄o exercerī possz. qꝛ sic̄ apparet. ex capl̄o. ij. secūde ꝑtis hui⁹ tractatus. q̄libet p̄t in re sua cēs⁹ capace ɔstituē censū ꝑpetuū vl̄ ad tēp⁹ solū. vt ad vitā alicui⁹ vel ad aliq̄t ānos et ꝫ censū certe q̄ntitatis in pecunijs vl̄ in reb⁹ vel incerte q̄ntitatis. vt q̄rtā sextā fructuū rei sue vt vinee dom⁹ vel alteri⁹ Cū ergo sic̄ q̄libz p̄t dare rē suā et fructū ei⁹ ꝑm totum vel ꝑtē cui vult Ita possit dare cui vult omnē censū quē in re sua ɔstituit. videt̄ etiā ꝙ quēlibz talē cum sit finiti ⁊ det̄minati valoris vēdē possit ꝑm aliq̄m estimationē iustā Ponūt ergo q̄dā de doctorib⁹ iuris circa ɔtract⁹ emptiōis dictoꝝ cēsuū q̄tuor casus in q̄b⁹ eoꝝ opinione patz q̄d in illis ɔtractibus sit licitū et q̄d illicitū Prim⁹ ē si cēsus ɔstituat̄ in ꝑsona libera. et nō in re cōtractus ē illicit⁹. qꝛ ius scriptū habz vt dicūt ꝙ ꝑsona libēa nō p̄t ɔstitui cēsualis Scd̄s cas⁹ ē si cēs⁹ ɔstituat̄ vel ɔstitut⁹ est in re añ vēditionē et post vēdat̄ ꝓ iusto p̄cio valid⁹ et licit⁹ ē ɔtractus dūmō nō int̄uēiat deceptio vltra medietatē p̄cij iusti. pz qꝛ vt dicūt ibi ɔcurrūt oīa q̄ ad legalē ēptionē req̄rūt̄ Terti⁹ cas⁹ ē ꝙ si cēs⁹ ɔstituit̄ tꝑe vēditiōis sup̄ re aliq̄ q̄ p̄t hr̄i de illa et p⁹ vēdat̄ iusto p̄cio ɔtract⁹ iterū ē valid⁹ pz vt p̄cedēs

Quart⁹ ē si cēs⁹ excedat vtilitatez q̄ de re hr̄i pōt locatiōe vel alias cōtract⁹ est illicit⁹ qꝛ ibi fieret obligacio ꝑsone ꝓ residuo census

Capitulū xxxij. Ostēdēs qūo census trāsire pōt de vna re in aliam et ita ꝑpetuari Stos cas⁹ aliq̄lit̄ ꝑtractādo exp̄mo et ei⁹ rōne videt̄ seq̄ ꝙ re desinēte in q̄ cēs⁹ ɔstituit̄ cēsus nō possit ampli⁹ exigi ab eo q̄ p̄us dedit qꝛ tūc nec ip̄e ē cēsualis nec aliq̄m rē habz cēsualem illi cui p̄us dare ɔsueuit cēsū Ulteri⁹ sequit̄ ꝙ si cēsualis dom⁹ casu ɔburat̄ domus reedificata ꝑ eū cui⁹ p̄us erat nō fit ꝑm se cēsualis patz qꝛ scd̄a dom⁹ nō ē effect⁹ ꝓcedēs ex p̄ori. ꝫ ꝓcedit ex bonis liberis edificantis vt suppono Igit̄ nō est vñ rōnabilit̄ cēsualis debeat Sed q̄d si cēs⁹ in aīal aliq̄d ɔstitutus ē. vt in vaccā Nōne vitul⁹ ei⁹ onerat⁹ erit eodē cēsu Dicit̄ ꝙ nō. ꝫ ꝙ vitul⁹ sine onē ē eius cui⁹ mr̄ erat cū onere Sic̄ in simili si vinea ē cēsualis nō oz ꝙ ergo vinū inde habitum sit cēsuale. et ita de multis Sed q̄ris qūo ergo iuste ꝑpetuari pōt cēsus in vno aīali vt in vna vacca vel oue ɔstitut⁹. q̄lez aliq̄ recipiūt Dici p̄t ꝙ si tā ꝑu⁹ ē cēsus ꝙ ille q̄ ɔduxit vaccā p̄t ex fructibus ei⁹ tātū lucrari ꝙ sine ip̄i⁹ notabili grauamine vel dāno poterit aliam vaccā ɔpare illi cui⁹ erat p̄or iam ɔsūpta vel ex senio inutilis facta sit licite cēsus p̄mus leuari pōt de vacca scd̄a sicut de p̄ma. et ita de tertia sicut de scd̄a. et de q̄rta

sicut de tertia sine fine. Tertio se quit ex eodē casu q̃ illicit' est ꝺtra ꝛ' quo aliq̃s certa pecūia ab alio recepta obligat se illi ad dādū annuatim tot solidos q̃ diu vixerit qr ꝶ est directe ꝑsonā censualē facere nō habēdo respectum nec ad eius laborē nec ad rē aliquā ipi'

Capitulū xxxiij. Qꝛ ēptio nō cadit per se in ius possidēdi rē vel aliq̃d de ipa hñdi

Secūd' cas' videt supponē falsū. videlicz q̃ ibi oia ad veritatē emptiōis req̃sita ꝺcurrāt Nam contra ꝶ sūt plures rōnes superi' facte Jñ cū aliq̃s emit cēsus vni' libre sup̄ monasterio aliq̃. q̃d emit nō ꝑtem bonoꝝ monasterij nec ꝑtē fructuū ei' nec aliq̃ res pñtialit est quā emit Si dicat vt quidaz dicē solēt q̃ emit ius habendi tm̄ pecunie vel bladi de bonis monasterij ānuatim. Cōtra monasteriū habz ius hñdi aliq̃d de vineis vel agris ꝛc ex hoc q̃ sūt res ipius Jgit ius hñdi rē vel aliq̃d de ea ꝺsurgit ex suitate rei ilhac aūt monasteriū nō transfert in emētē reddit' sup ipm: igit Jtē emptio alicui' rei vt vinee vel dom' facit emētez habē ius possidendi illā et vtēdi put vult p̄scise et p̄marie. ex eo q̃ emptio facit rē illā esse suā et ita non cadit ēptio p̄mo et ꝑ se in ius possidēdi. sed ꝶ ius ꝺsequit rei suitatē quā facit p̄marie ipa emptio Jtez q̃d est emi reddit' vni' modij sup bonis monasterij nisi ipi' bona ꝑ eos q̃rum sūt obligati emēti ad modiuz sibi porrigendū vbi nihil occurrit q̃d emat qr nō modi' bladi cū longe min' valeat q̃z pecunia data Nec ꝶ oplexū q̃d est modiū quolibet anno in ꝑpetuū reddi. qr ꝶ infinite valet pl' q̃z modi'. q̃re impreciabile est Si leges q̃dam scripte dicant ius aliq̃d esse emptibile. hoc ideo dicē pñt q̃ inseꝑabiliter cōsequit rei emptionē. nō q̃ emptio p̄marie et de ꝑ se terminari possit i ius ipm Apparet ergo q̃ nō licz ei q̃ cēsum emit ad vitā recipe pl' q̃z dedit. qr q̃ aliq̃s postq̃z de re empta recepit tātū q̃ntū ꝑ ea dedit. adhuc vltra licite recipit prouenit vel ex fructu vel vsu rei illi' vel ex ingenio quo habēs eam exercendo lucrat Cū ergo nullo tali mō excusari possit ille q̃ iaz recipit pl' q̃z dedit ꝑ censu super aliq̃d monasteriū iniuste recepit amplius

Capitulū xxxiiij. Jn quo ostēdit qūo emptio cēsus ad certuz tēp' sit licita et qñq̃z illicita

Qꝛca tertiū casū cōsiderāti occurrit q̃ si census ad aliquot annos sup aliqua re. vt sup domo ꝑ tāto p̄cio ematur q̃ntū ex locagio de domo illa haberi potest per tot annos licit' est contractus quia fit gratia venenti in eo q̃ simul recipit pecuniam quā successiue ꝑ tot ānos esset habiturus Si ergo ematur tant' census ꝑ minoꝛi q̃z est locagiuz ꝑ tot annos contractus illicitus videtur. eo q̃ solum ratione expectationis emens minus daret sic ex

duratiõe tpis sumit lucrũ qđ vsu/
rariũ est.eadẽ rõne nisi census mi
nor totali locagio per ãnos aliq̃t
emptꝰ ematur ꝓ tãto precio q̃ntũ
facit census ille ꝑ tot ãnos multi
plicatꝰ illicitꝰ est cõtractꝰ quia ibi
emens solũ rõne expectationis lu
crareť.verbi gr̃a Si cẽsũ vnius li
bre sup domo tua ꝑ quadraginta
annos porrigendũ emo ꝓ trigin
tasex libris elapsis q̃draginta an
nis lucratꝰ sum q̃tuor libras de tri
gintasex q̃s tibi pro censu dedi.lu
cror ergo tãtum ac si tibi triginta/
sex libras mutuassẽ ꝑ q̃tuor ãnos
ꝓ q̃tuor libris.talis itaq̃ emptio
census videť introducta in recõpẽ
sationẽ colorataz vsurarij lucri
Deinde si etiã q̃rtũ casũ discutere
velimꝰ occurret ꝙ si res licite cen
sibꝰ onerate successu tpis peioren
tur vel peiorate sint .ita ꝙ illi qui
mõ res illas possident nõ pñt de
illis ꝯpetenť viuẽ si censũ soluãt q̃
ab inicio in ip̃is ꝯstitutꝰ erat recipi
tur cũ pcc̃o de rebꝰ illis tãtꝰ cẽsus
q̃ntꝰ recipiebať olim qñ ꝛ res fru
ctuosiores erant et tp̃m cursus ac
hominũ mores fuerunt meliores
Ex h̃ etiã videri potest qũo cõsti/
tutio absoluta de re aliq̃ sp̃ ac in/
uariabiliť soluẽdi ab eo q̃ eã posse
derit.p̃t esse irrõnabilis rei publi
ce incõgruẽs.qꝛ per eã ꝯtingit he
redẽ sine sua culpa grauari aut he
reditates distrahi et cõfundi qñ
possessor rẽ iã in fructu deficiẽtem
ꝯpelliť alieno ꝓ censu dimittẽ aut
se ꝑsonaliť cẽsualez facẽ Hic er
go diligentiꝰ aduertãt q̃ cẽsus cõ
stituũt Aduertãt ꝛ illi diuites aut
nobiles qui depauꝑatis rusticis
vel alijs cẽsus habẽ volũt integre
et absq̃ misericordia sicut ab anti
quo in rebꝰ q̃s possident fuerunt
ꝯstituti Ex tactis circa tertium
casũ videť ꝙ censꝰ non sit aliquid
ꝓprie vẽdibile aut emptibile. licet
sit transferibilis de vno in alium
Hoc em̃ p̃ter emptionem multis
modis cõtingere potest vt dona/
tione ꝑmutatione aut etiã alio im
proprio emptionis modo Nec om
ne donabile aut ꝑmutabile est em
ptibile.ꝫ econuerso vt clarũ ẽ So
lum em̃ res corꝑales et earũ vtili/
tates seu fructus videnť ꝓprie em
ptibiles eẽ et vendibiles de quibꝰ
ꝓprie nõ sũt redditꝰ ꝛ census Naz
res fructꝰ et census sũt tria que di/
stinctim et separatim habẽi possũt
Verꝫ si census sumatur improp̃e
ꝓ parte vtilitatis .vel fructus rei
põt ꝓprie et licite emi.vt verbi gr̃a
Aliq̃s potest emere decimã partẽ
fructuũ talis vinee vel agri potest
millesimam emere omniuz ꝓuentu
um de bonis vnius predij vel mo
nastẽij.sic aliquis emere potest ꝑ/
tem aliquotam annualis locagij
vnius domus Dicũtur etiã redditus
emi consecutiue ad emptionẽ
verbi gr̃a castri ad qđ redditus
pertinẽt.leges ergo ꝛ iura scripta
que innuunt census vendibiles
esse.sumere vidẽtur censum impro
prie vt dictũ est.qui etiam sic sum/
ptus quãdoq̃ inuenitur in legibꝰ
pro predijs vel alijs rebus immo
bilibus Aut improprie videnť ali/

qui loqui de emptiōe ⁊ venditiōe sicut sepe illa improprie sumpta inuenim⁹ vt bona celestia emi dicuntur pro reb⁹ terrestribus mō quo habitū est in caplis ꝛc

Capiculū xxxv. de opinione cuiusdā ꝓ cōtractib⁹ supius dissuasis

Sed q̄cquid sit de veritate emptiōis censuū semꝑ manet dubiū de reb⁹ vere emptibilib⁹ et vendibilib⁹. videlꝫ an vere et licite vēdi possint solū ꝑm quid. solū scꝫ ad vitā vni⁹ aut ad certos annos. aut cū obligatione ad reddenduꝫ venditori ꝓ simili p̄cio qñ voluerit. de h̄ venditiōis modo et p̄cedentibus dictū est supra caplis Sed obuiare videt̄ his que dicta ibi sūt q̄daꝫ ponēs de pretactis modis venditionis q̄tuor ꝯclusiones Quarū p̄ma est hec Ille q̄ est dñs alicui⁹ rei. est et dñs vsus eiusdē rei Scd̄a ꝙ dñs ver⁹ alicui⁹ rei pōt eam transferre in alterū gratis et ꝓ precio et pro cōmutatione alteri⁹ rei Tertia ꝙ domin⁹ pōt trāsferre vsū et fructū ꝓprie rei et in alterum retenta sibi ꝓprietate rei Quarta ꝙ dñs ver⁹ alicui⁹ rei sicut pōt dare vel vēdere ꝓprietatē rei vel fruct⁹ alicuius possessionis simplicit̄ q̄ntū ad omne temp⁹. sic potest dare vel vendere ad temp⁹ determinatum vel ad temp⁹ ꝑticulare Om̄ia ista ꝓbat ꝑ rōnem et naturā dominij qꝛ q̄libet est arbiter et modēator rei sue vt ex iure allegat Sb̄dit ꝙ cū ois reruꝫ cōmutatio int̄ homines fit naturaliter ꝓpter nc̄itates vite humane Ideo sequit̄ ꝙ ꝯmensuratio earū debꝫ fieri ꝑm magis et min⁹ in valore ꝑm ꝙ magis et min⁹ hn̄t de vtilitate et nc̄itate ad vitaꝫ humanā. Variat̄ aūt hmōi vtilitas multiplicit̄ in magis et min⁹. videlicet ex tp̄e et loco. ex ꝑsonarū cōditiōe. et ex ip̄aruꝫ rerū natura Qñ ergo a venditore trāsfert̄ rei substātia cū vsu eius simplicit̄ constat ꝙ pl⁹ receptur⁹ sit emens q̄ꝫ si trāslatio solū fiat ad tēp⁹ Vñ concludit ꝙ tp̄alis ē venditio ꝙ non tātū p̄ciū requirit̄ ac si essꝫ ad omne tēp⁹ Idē putat in emptiōe ad vitā. qꝛ rōne ꝑiculi et dubij ꝙ excusare vident̄ in talib⁹ nō requirit̄ tātū p̄ciū ac si res vl̄ reddit⁹ ꝑpetue emeret̄. maxime si tēp⁹ est indeterminatū videlicꝫ ad vitā hominis q̄ depēdet a natura tp̄is om̄i die mortē minātis Ideo tolerat̄ in talib⁹ si qñq̄ꝫ min⁹ dat̄ Idem in contractib⁹ ad reemendū nā om̄i die oportunitate captata p̄t q̄s ec̄ ꝓ sil̄i p̄cio rē reemē vt vēdidit Igit̄ min⁹ valet rōne illi⁹ ꝯditionis. q̄re ꝯcludit ꝙ de natura ⁊ d̄ naturali rōne tales ꝯtract⁹ valeant hec ille

Capiculū xxxvi Dñdēs ꝙ dicta illius non obuient superioribus

Ista dc̄a q̄ꝫuis p̄ma facie videantur aliq̄m apparētiā hr̄e. tñ si voluerim⁹ ea intrinsec⁹ inspicē nihil faciunt ad iustificationē dictoꝝ ꝯtractuū de q̄bus dubitat̄ an liciti sint Si em̄ inspexerim⁹ fūdamētū probatiōis p̄dc̄aꝝ ꝓpositionū. inueni-

em⁹ ꝙ nihil ꝓbat qꝛ ꝙ q̄libꝫ ē arbiter et moderatoꝛ rei sue. et ꝙ q̄libet p̄t rem suā trāsferre in aliā et de ea disponē. intelligit̄ iuste ꝛ rōnabilit̄. sicut clarū est Cū ergo dubitet̄ an aliq̄s dictis modis possit rē suā vendē aut talit̄ possit ꝓpecunia rē alteri⁹. suā facē. manifestū est ꝙ nō ꝓbat̄ intētū ex h̄ fundamēto Nulla em̄ cōsequētia ē. q̄libꝫ ē arbit̄ et moderatoꝛ rei sue ꝛc Igit̄ licet ei omni mō illā vendē ꝛ ꝯmutare Nec ꝓbat aliq̄d ꝑ aliud qd̄ supponit videlicet rerū ꝯmutatiōes vt emptiōes et vēditiōes introductas eē ꝓpter nc̄itatē humane vite. qꝛ iteꝝ ex h̄ nō sequit̄ ꝙ ergo omnis ꝯtract⁹ emptionis aut venditiōis sit licit⁹. aut trāsactiōi humane vite vtilis vel nc̄ari⁹ Cū multi ꝯtract⁹ tales possint eē inutiles et supuacui et nō in releuamē hūane indigētie. ꝫ in augmētū humane miserie sicut in supioꝛib⁹ patuit in multis capl̄is Destructo fūdamēto deinde veniētes ad ꝓpositiōes q̄s posuit. videam⁹ quid veritatis habeant Prima dicit ꝙ dn̄s alicui⁹ rei est et dn̄s vsus eiusdem rei qd̄ verū est nisi dn̄s vsum rei in alterū trāstulerit sibi ꝓprietate retenta sicut fieri p̄t ꝑ tertiā ꝓpositionē ip̄i⁹ Scd̄a cōclusio ei⁹ dicit ꝙ dn̄s alicui⁹ rei p̄t eā trāsferre in alterā triplicit̄. scꝫ gratis. ꝓ p̄cio. et ꝑ cōmutationē ꝓ alia re. Ista cōclusio si valeat vniuersalē iuxta moꝛē iuristaꝝ falsa ē. qꝛ nō q̄libet res pōt licite ab eo cui⁹ est trāsferri in alteꝝ illis trib⁹ modis sicut patuit supi⁹ tā de reb⁹ spūalib⁹ et sacris q̄ꝫ nō spūalib⁹. nō oꝫ resūi qꝛ planū est Quarta ꝓpositio ei⁹ dicit ꝙ sicut dn̄s ver⁹ rei p̄t dare vel vendē ꝓprietatem rei vel fruct⁹ possessionis alicui⁹ simplicit̄ quo ad omne temp⁹. sic pōt dare vel vendē ad tempus determinatum et particulare Istā ꝯclusionē circa quā q̄ ad scd̄aꝫ ꝑtē ē ꝯtrauersia sine probatione ponit assumens qd̄ ꝓbare debebat Vn̄ illa ꝓpositio q̄rta nec sequit̄ ex p̄cedētibus trib⁹ nec ex fūdamētis q̄ ꝓ ꝓbatione suarū cōclusionū supponit sicut iaꝫ ostēsum fuit Adhuc cōtra illā conclusionē quartā sūt tres ꝯclusiones in supioꝛib⁹ deducte capl̄is Iterū cōtra ip̄am est ꝙ nō similit̄ q̄ntificatur valoꝛ rei simplicit̄ et relate ad certū vel incertū tēp⁹ Vn̄ nō sequit̄ res p̄t iusto p̄cio simplicit̄ emi Igit̄ etiā ad certū temp⁹ Causa est qꝛ in emptiōe p̄ma valoꝛ nō q̄ntificatur ꝑ respectū ad diuturnitatē tp̄is ꝫ ꝑ respectū ad eq̄litatē valoꝛis rerū et precij ꝯm p̄ntē tp̄m cursū ꝛ rerū statū vt in supioꝛib⁹ oñsū fuit capitulis In vēditiōe vero vnius rei verbi gratia dom⁹ ad sexaginta annos oportēt attēdi valoꝛē eius ꝑ totū illud tēp⁹ qd̄ fieri nō p̄t qꝛ accidit ꝙ in dato loco dom⁹ in vno āno sūt cariores in duplo q̄ꝫ in alio anno et iteruꝫ in alio sub dupli valoris. ꝓpter qd̄ nō p̄t sufficienter estimari ꝓ q̄nto data dom⁹ iuste emi possit ad sexaginta annos Iteruꝫ si ex h̄ vt dicit ꝙ qn̄ substantia rei

cum vsu trāsferet simplicit in alterꝝ ipe pl⁹ receptur⁹ est mai⁹ p̄ciū requirit q̄ꝫ si nō trāsferet ad om̄e tēpus .sequit ꝙ nisi ꝓportionabilit min⁹ p̄ciū determinet in emptiōe ad certū tēp⁹ ꝑm ꝓportionē illius tp̄is ad tēp⁹ ꝑpetuū iniuste agit qꝛ si res ꝑ datū tēp⁹ valet tātū ꝑ duplū temp⁹ ꝑm illā rōnē valebit duplū ⁊ ꝑ t̄plū t̄plū qꝛ reb⁹ regl̄arit se hn̄tib⁹ ꝑ illud recipiet triplū Cū ergo nulla sit ꝓportio vel saltem oīo incognita tp̄is verbi gr̄a viginti vl̄ sexaginta ānoꝝ ad om̄e temp⁹ patꝫ ꝙ ibi nō poterit eē iusta valoris estimatio qđ erat probandū ꝓ illo facit capl̄m

Capiculū xxxvij In quo inuehit ɔtra incaute p̄dicātes de cōtractib⁹ memoratis

Ex istis apparere pōt ꝙ q̄dam in hac materia nimis extrem⁹ putās ex dictis cōclusiōib⁹ intentū demonstrari fuit de ad pauca respiciētibus .q̄ ideo stulte enūciauit dicēs.ꝙ q̄cūqꝫ tenuerit dictos ɔtract⁹ illicitos esse heretic⁹ ē cēsend⁹ Ego hui⁹ leuitatem āmirās potius credo ꝙ q̄ publice p̄dicauerit aut absolute docuerit hmōi ɔtract⁹ passim licitos eē ꝓhibēd⁹ sit eo ꝙ auaris et ceteris hoc tp̄e pl⁹ cupiditati deditis dat occasionē ꝓpinq̄m peccādi et eos q̄ in p̄dictis cōtractib⁹ peccauerūt grauando ꝓximos suos firmat in suis pcc̄is Nō em̄ ꝓhibēdi sūt solum q̄ falsa p̄dicant aut vicia licētiāt.ꝫ etiā q̄ incaute p̄dicando his occasionē amministrāt aut ad errores et vicia fragilib⁹ vias aperiūt ad dānationē ip̄oꝝ q̄ eas ꝓponunt et eoꝝ q̄ sequūtur Qualit faciūt q̄ publice ⁊ absolute licitos ad populū ꝓclamāt cas⁹ vel ɔtract⁹ qui forsan si qn̄qꝫ ab aliq̄ certa causa et singulari intētiōe sine peccato exerceri possint .tn̄ vt cōiter vel sꝑ cū pcc̄o fieri solēt Multū ergo arguēdi sūt q̄daꝫ ꝑiculosi sibi et alijs q̄ de cōtractib⁹ reb⁹ aut casib⁹ rōnabilit dubijs et formidolosis certificant ceteros ⁊ audaces faciūt ac ꝓnos ad q̄dā q̄ vel non exercenda vel cum magno timore agēda docē deberēt Jā vtiqꝫ tot et talia ɔtra ɔtract⁹ de q̄b⁹ est sermo in sup̄iorib⁹ mota sūt ꝙ q̄ illis debite aīaduersis ad min⁹ nō reddit dubi⁹ circa equū et iniquū expediēs ⁊ inexpediēs in hmōi ɔtractib⁹ exercitate rōis vsū nō hr̄e iudicād⁹ ē Cū g⁹ i oīb⁹ q̄ nōbiliter scrupulū ⁊ formidinē hn̄t declinādū sit ad securiorē ꝑtē et cū stante dubio negotiū aggrediēdū nō sit Nā q̄ nō obstāte dubio an iustuꝫ sit qđ faciēdū occurrit nihilōim⁹ audact illđ agit ꝑuipēdit ⁊ ɔtēnit nō curādo offēdē deū auctorē iustitie q̄re puto abstinēdū eē poti⁹ a ɔtractib⁹ ill⁹ ⁊ sil̄ib⁹ sup̄uacuis et reipublice iutilib⁹ q̄s vt visū ē cupidoꝝ ipietas finxit et introduxit et caritas odit qꝛ nō cā releuāde nc̄itatl.hūane exercēt. ꝫ cā iniq̄ cupiditatis explēde Puto ergo magis dissuadēdū fidelib⁹ ne talib⁹ se implicēt ɔtractib⁹ q̄ꝫ ꝙ liciti sint publice procla

Cap xxxviij. in q̄ sūmat p̄dc̄a ꝑ cōclusiōes mādu

Nam materiā tādē hanc diu tentā et extense satis q̄liter potui ꝑtractatā ꝯcludēdo Cōclusiones multe ex dictis ab initio hui⁹ tractat⁹ vsq; huc colligi pñt de q̄bus ceteris q̄ clare patēt omissis: soluz q̄tuordecim elicio

Quarū p̄ma ē ꝙ pl⁹ longe peccāt xp̄iani recipiētes vsurariū lucrum a xp̄ianis q̄ꝫ olim peccassent iudei recipiendo vsuras a fr̄ib⁹ suis pz ista ꝯclusio ꝑ capl̄m. et adhuc

Scd̄a conclusio Qui vsurarios iudeos vel xp̄ianos fouēt ꝑ lucrum aut defēdūt mortaliter peccant et plurimis cā dānationis existūt pz ꝑ capl̄m. ex istis ad tertium

Tertia ꝯclusio .oēs qui pecunias alijs p̄stāt ꝓ seruitijs ānuis aut cēsib⁹ sūt in statu damnationis pz ꝑ capitulū. v. scd̄e ꝑtis. qꝛ sūt manifeste vsurarij q̄s in nullo releuat qd̄ lucrū vsurariū appellāt seruicium aut censū. qꝛ q̄cūq; noie tale lucrū vocet̄ aut colorek̄ iniquū ē vt pz ꝑ capitulū p̄me ꝑtis

Quarta cōclusio Qui tenēt ꝓ pecūia mutuata castra villas dom⁹ vineas et hmōi et fruct⁹ expensis deductis in sortē nō ꝯputāt. cōiter oēs in statu dānatiōis sūt. pz quia stāt in pcc̄o mortali cuz manifeste vsurā cōmittāt vt patz ex capl̄is p̄me ꝑtis Cuz ergo vsura sit mortale pcc̄m vt notum est ꝑ capitulū eiusdē ꝑtis relinquit̄ ꝓpositū Sed dixi in ꝯclusiōe cōiter qꝛ q̄busdaz videt̄ ꝙ in hoc casu excusek̄ vsura qñ res impignerata ē in feudū a mutuante ꝓcedēs verū et h̄ supi⁹ in eodē capl̄o impugnatum est

Quinta ꝯcl̄o. ꝯtract⁹ vocate ēptionis rerū ad tēp⁹ q̄ cupiditas introduxit grauat inopes vt vsura vel pl⁹ ꝛc̄ ꝓbatur ꝑ duo capitula scd̄e ꝑtis videlicz octauū et nonum

Sexta ꝯcl̄o ꝯtract⁹ ēptiōis ꝛ vēditiōis ad tēp⁹ deuiat a vēo fine emptiōis et vēditiōis et a plena rōe earūdē patz ꝑ capl̄m. ix. scd̄e ꝑtis

Septima cōclusio Obligatio emptoꝝ extorta ad reuēdēdū rē emptā vēditori qñ voluerit ꝯtractui detrahit vere emptiōis et vēditionis pz ex capitulo. x. scd̄e ꝑtis

Octaua ꝯclusio Esto ꝙ d̄ ꝯtractibus illis euident̄ ꝯuinci nō possit ꝙ ex forma vel ſm se illiciti sint tñ ꝯuinci p̄t ꝙ magis sint ꝓhibēdi ꝛ dissuadēdi q̄ꝫ passim ꝑmittēdi

Nona ꝯclusio Nō expedit reipublice cēsus ꝛ reddit⁹ multiplicari nec oīb⁹ vt emāt eos ꝑmitti pz capl̄o p̄me ꝑtis et capl̄o scd̄e ꝑtis

Decima conclusio Cōstituē a p̄ncipe vel a cōitate ꝙ vniuersaliter omnes redditus vel census etiam pro iusto precio a quolibet redimi p̄t iniquū est

Undecima conclusio Q̄ a seculari potestate ordinari nō potuit ꝙ vniuersaliter omnis prior census pro precio constituto scilicet vnius libre pro octo vel similiter redimi possit

Duodecima conclusio Q̄ emptio census vnius libre pro octo cū pacto redimendi pro eisdem tantum scrupulū habet ꝙ potius ꝓhibenda est q̄ꝫ ꝑmittenda

Decimatertia conclusio ꝙ pe/
na dupli nō soluētiū dictū censum
supi⁹ posita irrōnabilis ē et impia
Decimaquarta ɔclusio. ꝙ cen
sus dicto mō empti scz vni⁹ libre
ꝑ octo cū pacto redimēdi nō sūt
idonei ꝑ fundatiōe ecclesiarum
Iste q̄tuordecim ɔclusiones et
alie multe deduci possunt ex his q̄
in diuersis locis supi⁹ dicta fuerūt
q̄ non resumo Sed finaliter ꝑ de/
claratiōe ꝑticulariori ɔclusiōis de
cime et sequentiuz moueo triginta
tres cōclusiōes q̄rū ꝑma est
Vtrum secularis potestas
possit aliq̄ statuto reddit⁹
cleri añ iuste habitos mo
biles facere ꝑ redemptionem vel
alias diminuere
Itē vtrū princeps sua auctoritate
possit reddit⁹ laicorum ꝑus iuste
possessos sic mobiles facē vel alio
mō diminuē vel auferre
Itē vtrū possit reddit⁹ tales ꝑ p̄/
cio minore iusto redēptibiles facē
ita ꝙ habēs reddit⁹ teneat̄ cuilibz
volēti redimē dare ꝑ tali precio
Itē vtꝝ ꝑnceps possit ɔpellē quē/
piā ad vēdēdū cēsus suos vel ali
as res ꝑ iusto p̄cio aut vt det cen
sus ꝑ tali ad redimenduz
Itē vtꝝ possit reddit⁹ tales ꝑ iu
sto p̄cio redēptibiles facē
Itē vtrum princeps possit hoc cū
consensu populi subiecti
Itē vtꝝ dato ꝙ sic. etiā ordinatio
hmōi clericos obliget
Itē vtꝝ cler⁹ ꝑ ɔsēsū se ad talem
ordinationē obligare possit
Itē vtꝝ sit in arbitrio ꝑncipis cō
stituē ꝑtiū cēsus vni⁹ libre de cete
ro ꝑpetue vel ad tēp⁹ emendi ali
quid cū ɔditione de redimendo
Itē vtꝝ possit hoc saltem cū con
sensu subiecti laicalis populi
Item vtrū concesso ꝙ sic. constitu
tio illa etiā clēicos obliget. vel an
ɔsentire debeant
Item vtrum princeps eque possit
vel non possit constituere precium
minus iusto ad redimendos cens⁹
aliquos in ꝑte vel in toto ad emē
dum census
Itē vtrū ꝓpter adiectionē condi/
tionis de redimendo res vel cens⁹
possit licite remissi⁹ ire
Itē vtrū liceat vendēti rē ꝑ iusto
p̄cio extorquē obligationē ab em
ptore vt reddat venditori qñ redi
mere voluēit
Respondeo ꝙ nō. licet ēptor pos/
sit se sponte obligare ad hec faciē
do gratiam venditori
Item vtrum in austera estimatio/
ne cōmuni et iusta census vnius li
bre valeat octo
Item vtrum constitutio emptiōis
de reemptiōe census vnius libre
pro octo ibidem a ꝑncipe facta sit
rōnabilis et ɔgrua
Itē vtꝝ in illa popul⁹ cū nobilib⁹
libere cōsenserit
Item vtrū cler⁹ in illā cōstitutionē
ɔsentire poterit
Item si fuerit iniqua An equalit̄
peccent successores principis ipsā
stare permittentes cum ipso au/
Item vtꝝ peccent ¶ctore
ciues qui constitutionem talem re
ceperunt et exequuntur ɔpellētes

ad soluēdū cēsus ꝑm eā emptos ⁊ ad dandū cēsus redimere volenti ꝑm formaz ipsius

Itē vtꝝ pena dupli cōn nō soluē tes cēs⁹ ꝑm ip̄os emptos ꝯstituta sit crudelis et impia Rñdeo ꝙ sic etiā si iusto p̄cio essent empti

Itē vtꝝ peccēt laici et clerici q̄ ꝑm talem constitutionem cēsus emūt vel emerunt

Itē vtrū tales census fuerint ido nei ad fūdationē diuini cult⁹

Itē vtruz liceat clericis et religio sis cuz taliter emptis redditibus militare deo

Item vtꝝ clerici et laici post con stitutionē illā poterant iuste reddi tuare ecclesias et altaria

Item vtrū ꝫ facere potuerint cen sibus iuxta tenorem dicte constitu tionis emptis vel cōparatis

Itē vtꝝ q̄ hec fecerūt teneant̄ vē ditorib⁹ cēsuū ad augēdū p̄cium

Itē vtꝝ venditores cēsuū audito ꝙ p̄cio iniusto empti sūt ab eis ces sare possint a portione ipsoruz

Itē vtꝝ venditores exigē possint restitutionē leuatoꝝ vltra cēsū ꝙ recta estimatiōe valēt octo libre

Itē vtꝝ additione eis facta vsqꝫ ad iustū p̄ciū teneantur de cetero reddit⁹ illos perpetue dare

Itē vtꝝ si ꝑ redēptionē cēsuū fun datio alicuius ecc̄ie cesset in parte vel in toto ipse fundator recompē sare teneat̄

Itē vtruz ad refundationez eccle sie obligentur non solum qui red/ ditus eius antiquos ꝑm cōstituti onem principis redemerunt sed et ipse princeps et constitutionis ex/ ecutores

Item vtrum consultius sit propt̄ sequelam malorum constitutionez predictam tolerari et vsum ei⁹ cō/ sciētijs singulorū relinqui q̄ꝫ ip̄az in tot annis practicatam reuocari tāq̄ꝫ iniquā

Pro rñsione ad istas questi ones supponēdū est primo ꝙ quia princeps tenetur nō permittere. imo vindicare iniu rias Ideo nullaz constitutionem potest condere cuius obseruantia cedit in iniuriā subditorum Se/ cūdo supponēdū ē. ꝙ qꝛ princeps tenetur precipue ad defensionem conseruationem et ꝓmotionem di uini cult⁹ ip̄e nihil potest recte cō stituere quod cedit in diminutio/ nem vel destructionē illius Ter/ tio ꝙ qꝛ princeps tenetur ad cō/ seruationem et perfectionē reipu/ blice nō pōt aliquid ordinare qd̄ cedat in detrimētū boni cōmunis

Quarto ꝙ qꝛ tenetur solicitu/ dinē hr̄e vt q̄libz subiectoꝝ ꝓ sta tu suo habeat ꝯpetētiā tꝑaliū. ha beat pacē et teneat honestatē Jō nō p̄t ꝯstituē aliq̄ q̄ꝝ obseruatio infert ꝯtraria p̄dc̄oꝝ Ex q̄ sequit̄ ꝙ p̄nceps singularē curā debz ad hibē vt p̄ ijs iuste estimatiōis ꝑm dispositionē regiōis. cursū tꝑm. cō ditiōes hoīm defectū vel abūdāti am rerū res venales sil̄it̄ ⁊ cēs⁹ ꝓ/ ut magis expedit ad felicitatē pol liticā vēdant̄ vel commutent̄ quia hoc maxime facit vt quilibet com petenter suo statui habere possit

vite necessaria

His suppositis rñdeť ad qõnes
ꝑma iuꝝ dcas suppositões q
idubitanť null' inferiores principũ
nec tpe supm' scz Impator ꝶ põt
nec vmqz ꝶ potuit Ad scdaz re
spõdeť q non nisi qñ ꝶ euidẽs ne/
cessitas aut reipublice vtilitas de
redditib' aliquorũz nimis auctis
aut alicubi nimis multiplicatis fi
ri exigat Ad.iij.rñdeť q nõ nisi
forte casu in rñsione ꝑcedẽti tacto
Ad q̃rtam rñdeť q nõ.nisi aliq̃
singularis cã ꝶ requrat Põt em ꝑn
ceps vrgente necitate opellẽ aliq̃
vt vendat bladũ aut vinũ ꝑ ꝑcio
qd tũc currit.imo ꝑt capẽ bladuz
vbi inuẽit q relinquẽ iustũ ꝑciũ vt
rõne guerre a defẽsionis aut placi
ti in remotis habẽdi Possũt etiaz
tpe famis diuites opelli ad vẽdẽ
dũ blada ꝑ iusto precio a ꝑncipe
vel comite iuxta exigentiã tpis et
regiõis statuendo Ad q̃ntã re/
spõdeť q nõ nisi cã spẽalis subsit
ꝑter eorum aliquid q̃ dicta sunt
Ad sextã rñdeť q nõ ꝑt facere
cũ osensu ꝓpli illud qd ꝑma q̃stio
q̃rit.licet posset qd querit scda q̃/
stio Cũ sit in ptãte cuiuslibz dispo
nere de sua re sicut placet .Potest
iterũ cũ cõsensu ꝓpli illd qd tertia
q̃stio quẽit eadẽ rõne Iñ vn' ꝑt
in arbitrio alteri' q̃ sibi videť ex/
ꝑtior ponẽ estimationem ꝑcij rei
sue qd si fecerit teneť rẽ dare pro
ꝑcio qd ab illo estimať Ita videť
in ꝑposito Ad septimã rñdetur
q nõ Ad.viij rñdeť q non si est
manifeste in ꝑiudiciũ cleri et in de/
trimentũ diuini cult' Ad nonã
rñdeť q ꝑnceps sliter et magis
tus ciuitatis teneť q̃ntificare ꝑ
um rerũ venaliũ ꝑm exigẽtiã vtili
tatis cõis respectis circũstantijs
tpm et conditiõib' regionũ.et homi
nũ et eodẽ mõ de ꝑcijs censuũ.nõ
ergo ꝑt ꝑ volũtate ꝑcia talibus
ostituẽ.ꝶ teneť ostituẽdo respicẽ
ꝑfectũ cõmunẽ ꝛc iuxta q̃rtã sup
positionẽ ꝛc Ad.x.rñdetur q sic
ꝑter dicta in rñsione ad sextã q̃/
stionẽ Ad xi.rñdeť q ex ꝶ maxi
me cũ cõstitutio talis sit clero ꝑiu
dicialis aut cedit in detrimẽtũ di/
uini cult' Ad duodecimã respõ
deť q non.qr vt innuit in rñsione
ad scdam qõnẽ põt in casu aliqs
cens' diminuẽ vel auferre et ꝑ cõ/
sequẽs ꝑt ꝑciũ puũ ostituere quo
redimanť ab his q̃ cẽs' dãt ꝺpau
ꝑatis vl nimis grauatis Ad de
cimãtertiã rñdeť q nõ q̃ꝶuis aliq̃
b' videať q ibi libertas redimẽdi
possit ꝑcio estimari Ad decimã
quartã respõsũ ẽ post positionem
tituli q non Ratio est quia dato
iusto precio venditor nihil pl' ha
bet requirere vel exigere .ab em
ꝑtore qui vltra iustum preciũ gra
uandus non est per obligatonem
ad reuendendum venditori quod
ab ipso emit Ad decimam quin
taz Respondetur verisimilius esse
q non sicut apparere potest respi
ciendo ad valorem censuum in ea/
dem regione non longe preteritis
temporibus post que non ẽ regio
mutata taliter q tam modicum
sit iustum preciũ vni' libre q parũ

ante fuit duplum vel triplū ¶ Se/
cundo respiciendo ad valorem cē
suum in regionibus propinquis
aut similib⁹ aut in regiōib⁹ in q̄b⁹
ꝑm cursū tp̄m et stat⁹ hominū cen
sus debēt eē in meliori foro q̄ꝫ h̄
¶ Tertio apparē p̄t attēdēdo illa
oia diligent̄ penes q̄ in data regi
one q̄ntificād⁹ ē valor cēsuū ibidē
¶ Om̄ib⁹ his debite attētis ⁊ soli
cite pōderatis nō solum occurret
vēisili⁹ eē ꝙ octo libre sint iniustū
p̄ciū vni⁹ libre. ꝫ relinquet̄ rōnabi
lit̄ dubiū an sit citra medietatē iu
sti p̄cij q̄ dubio stāte grauiter pec
cat q̄ nihilomin⁹ ꝓ tali precio emit
qꝛ ɔtēnit nihil curādo iniq̄ agere
¶ Ad decimāsextā rn̄det̄ ꝙ non.
Rō rn̄siōis sui pꝫ ex rn̄siōe ad p̄ce
dētē Itē ex h̄ ꝓ tali p̄cio immobi
les facē indifferent̄ reddit⁹ antiq̄s
clericoꝝ et laicoꝝ ē iniuriā inferre
et diuinū cultū diminuē imo tādē
destruē ¶ Ad decimāseptimā re/
spōdet̄ ꝙ nō ē verisile in hac libē
ɔsēsisse cū erat in p̄iudiciū ⁊ graua
mē plurimoꝝ ¶ Ad decimāocta
uam rn̄det̄ ꝙ nequaq̄ꝫ potuit nec
debuit ꝓpt̄ rōnes. tactas ⁊ plures
alias ¶ Ad decimānonā rn̄detur
ꝙ eē p̄t ꝙ pl⁹ peccēt eo ꝙ audiūt
⁊ sepe audiuerūt a doctis viris ꝙ
talis ɔstitutio iniusta ē vel de iniq̄
tate merito hr̄i dꝫ suspecta ⁊ nihi
lomin⁹ ɔpellūt ꝑm eā reddit⁹ dari
a clericis et laicis cōn eoꝝ volun
tatē. qd̄ māifeste tyrānicā facit in
sq̄tatē ¶ Ad vicesimā rn̄det̄ ꝙ in/
dubitatū ē q̄n sic. nec excusat eos
mādatū p̄ncipis. cū mandare eis
non p̄t qd̄ exeq̄ vel obseruare ini
quū ē offēdēs deū iniuriā inferēs
clericis et laicis ¶ Ad vicesimā p̄
mā rn̄sū ē ꝙ sic. etiā si iusto p̄cio es
sēt empti talis pena crudelis esset
et paupū destructiua ¶ Ad vicesi
mā scd̄am rn̄det̄ ꝙ sic. et h̄ postq̄ꝫ
dubiū factū est an iusta fuerit aut
postq̄ꝫ legitime declaratuꝫ fuit ꝙ
esset iniqua. poterat enim alquos
simpliciores a p̄ncipio ignorantia
excusare ¶ Ad vicesimāt̄tiā rn̄det̄
ꝙ nō qꝛ institutio diuini cult⁹ dꝫ
eē ꝑmāsiua. et qꝛ qd̄ semel deo di
catū ē āpli⁹ reuocari nō p̄t ¶ Ad
vicesimā q̄rtā rn̄det̄ ꝙ non iuxta
moderationē rn̄siōis ad xxij̄ qꝛ de
us c⁹ oia bō sūt nō vult suos mini
stros de male adq̄sitis sustētari si/
cut non vult sibi talia offerri ¶ Ad
xxv. rn̄det̄ ꝙ sic qꝛ trib⁹ modis h̄
poterāt p̄mo dādo liberalit̄ red
dit⁹ sup domib⁹ vel vineis suis
Scd̄o dādo ꝓ reddituatione do
mos vineas agros aut alias res
Tertio emendo ꝑm cōmunen ⁊ an
tiquā ɔsuetudinē reddit⁹ ɔstitutōe
p̄ncipis nō curata ¶ Ad xxvi. re/
spōdet̄. ꝙ nō iuxta rn̄sionē ad xxij̄
et ad xxiiij̄. videt̄ tn̄ ꝙ aliq̄ simpli
ciores poterāt h̄ facē a principio
qn̄ adhuc ignorātia excusabat
Ad xxvij̄. rn̄det̄ ꝙ si aliq̄ ignoran
tia vel aiunde a peccato excusabā
tur non tenentur ad hoc Sed ini
que constitutionis auctores et ex/
ecutores adhuc tenentur Similit̄
emptores reddituū q̄ non excusā/
tur ¶ Ad vicesimāoctauā Respon
det̄ ꝙ nō qꝛ stat ꝙ p̄ciū sit iniustū